

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asema konkurssissa

Insolvenssioikeus
Maisteritutkielma

Emily Stefanovic

Kevät 2026
Lapin yliopisto

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asema konkurssissa

Tekijä: Emily Stefanovic

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Insolvenssioikeus

Työn laji: Maisteritutkielma

Sivumäärä: XIII + 68

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastellaan tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asemaa konkurssissa. Suomessa on pitkään tunnustettu vallitsevan oikeusjärjestelmän olevan joiltakin osin puutteellinen ja tulkinnallinen immateriaalioikeuksien kohtelun osalta konkurssitilanteissa, ja tähän liittyviä kysymyksiä pohdittiin jo esimerkiksi vuoden 2004 konkurssilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millä edellytyksillä tekijänoikeudet ja lisenssioikeudet kuuluvat konkurssipesän omaisuuteen ja milloin konkurssipesällä on oikeus luovuttaa näitä oikeuksia. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, miten konkurssipesän sijaantulo-oikeus määräytyy tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten osalta ja millaisia edellytyksiä tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten jatkamiselle on lisenssinantajan konkurssissa.

Tässä lainopillisessa tutkielmassa tutkitaan erityisesti tekijänoikeuden ja konkurssioikeuden välillä vallitsevaa jännitettä. Koska aihetta tarkastellaan nimenomaan Suomen vallitsevan oikeusjärjestelmän näkökulmasta, on lähdeaineiston pääpaino kotimaisissa oikeuslähteissä. Tutkielman keskiössä on lain säännösten tarkastelu ja yhtensovittaminen, joten keskeisiä oikeuslähteitä ovat kotimainen lainsäädäntö, lainvalmisteluaineisto sekä oikeuskäytäntö. Tutkielmassa hyödynnetään lisäksi kotimaista ja kansainvälistä oikeuskirjallisuutta. Varsinaista oikeusvertailevaa tutkimusmenetelmää tutkielmassa ei käytetä, mutta tutkielmassa tehdään joitakin oikeusvertailevia havaintoja ja arviointeja Yhdysvaltojen Bankruptcy Code 365(n) §:n sisällöstä.

Tekijänoikeudet ja niihin liittyvät lisenssioikeudet voivat kuulua konkurssipesän omaisuuteen ja olla realisoitavissa lähtökohtaisesti vain silloin, kun tekijänoikeuden edelleenluovutukseen on saatu luovutuksenantajalta suostumus. Konkurssipesän näkökulmasta ratkaisevaa on siten luovutus sopimukseen otettu ehto edelleenluovutus oikeudesta tai suostumuksen saaminen luovutuksenantajalta. Poikkeuksena edellä mainittuun on konkurssipesän oikeus luovuttaa tekijänoikeus osana liiketoiminnan kokonaisyntiä. Tutkielmassa kuitenkin havaitaan, että konkurssipesän oikeus luovuttaa tekijänoikeuksia edelleen ei aina ole yksiselitteistä ja aiheessa esiintyy myös tulkinnallisuuksia.

Lisenssisopimusten kohtelusta konkurssissa ei ole erityissäännöstä Suomen lainsäädännössä, joten lisenssisopimukseen sovelletaan konkurssitilanteissa konkurssilain yleistä säännöstä sijaantulo-oikeudesta. Tutkielmassa havaitaan, että erityisesti lisenssinantajan konkurssissa lisenssinantajan heikko asema korostuu, kun konkurssipesä päättää olla käyttämättä sijaantulo-oikeuttaan, jolloin lopputuloksena on pääsääntöisesti lisenssisopimuksen päätyminen.

Tutkimustulokset viittaavat siihen, että tekijänoikeuksiin ja immateriaalioikeudellisiin lisenssisopimukseen liittyvää erityissääntelyä konkurssitilanteita varten voisi olla tarpeellista kehittää oikeustilan selkeyttämiseksi ja ennakoitavuuden parantamiseksi.

Avainsanat: konkurssi, tekijänoikeus, lisenssisopimus

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Tausta ja tutkimuksen tarkoitus	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja rajaukset	2
1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet	3
1.4 Tutkimuksen rakenne	6
2 Tekijänoikeuksista yleisesti	7
2.1 Tekijänoikeus	7
2.1.1 Tekijänoikeuden tarkoitus	7
2.1.2 Tekijänoikeussuojan saamisen edellytykset	8
2.1.3 Suoja-aika	10
2.2 Taloudelliset ja moraaliset oikeudet	10
2.2.1 Taloudellisten oikeuksien tuottama yksinoikeus	10
2.2.2 Moraaliset oikeudet	12
3 Tekijänoikeuden luovutus ja hyödyntäminen	13
3.1 Lähtökohtana luovutettavuus	13
3.1.1 Sopimusvapaus	13
3.1.2 Kokonaisluovutus	15
3.1.3 Osittaisluovutus	17
3.1.4 Teoskappaleen luovutus	18
3.2 Tekijänoikeuden lisensointi	19
3.2.1 Lisensoinnista yleisesti	19
3.2.2. Lisenssityypit	22
3.3 Työsuhteessa luotu teos	24
3.3.1 Tekijäl 40 b §	24
3.3.2 Työnantajan oikeus käyttöoikeuteen	26
4 Tekijänoikeudet ja lisenssioikeudet konkurssissa	28
4.1 Tekijänoikeuksien asema konkurssipesän omaisuudessa	28
4.1.1 Konkurssipesän omaisuuden määrittelystä	28
4.1.2 Tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto	31

4.1.3 Luovutusrajoituksen merkitys konkurssin näkökulmasta	35
4.2 Tekijänoikeuden luovutus liikkeen luovutuksen yhteydessä	39
4.2.1 Tekijäl 28 §:n tarkoittama liikkeen luovutus	39
4.2.2 Konkurssipesän omaisuuden realisaatiosta	40
4.2.3 Liikkeen luovutukseen liittyvä rajoitusehto	43
5 Konkurssin vaikutus lisenssisopimukseen	48
5.1 Sopimusten huomioiminen konkurssissa	48
5.1.1 Konkurssipesän sijaantulo-oikeus ja oikeus vetäytyä sopimuksista	48
5.1.2 Massavelkavastuu	50
5.1.3 Konkurssin varalta laadittu sopimusehto	51
5.2 Lisenssisopimus lisenssinantajan ja lisenssinsaajan konkurssissa	56
5.2.1 Sijaantulo-oikeuteen vaikuttavat esteet lisenssisopimuksen näkökulmasta lisenssinsaajan konkurssissa	56
5.2.2 Lisenssisopimuksen kohtalo lisenssinantajan konkurssissa	59
5.3 Yhdysvalloissa säädetty erityissäännös	62
6 Johtopäätökset	66

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. Werner Söderström osakeyhtiö 1989. (Aarnio 1989)

Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut 2011. (Aarnio 2011)

Bonsdorff, Charlotta: Avoimen lähdekoodin suojaaminen tekijänoikeudella. Helsinki Law Review 2/2014 s. 127–147. (Bonsdorff 2014)

Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & Lähioikeudet. Lakimiesliiton kustannus 1999. (Haarmann 1999)

Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus & Lähioikeudet. Talentum 2005. (Haarmann 2005)

Haarmann, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena: Immateriaalioikeuden perusteet. 2. uudistettu painos Juridica kirjasarjan 18. Teos. Talentum 2012.
(Haarmann – Mansala 2012)

Haarmann, Pirkko-Liisa: Immateriaalioikeus. 5. uudistettu painos. Talentum 2014. (Haarmann 2014)

Harenko, Kristiina – Kivistö, Martti – Niiranen, Valtteri – Tarkela, Pekka: Tekijänoikeus. 3. uudistettu painos. Alma Talent 2024. (Harenko et. al. 2024)

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Ari Hirvonen 2011. (Hirvonen 2011)

Husa, Jaakko: Valkoista yksisarvista pyydystämässä vai mörköä paossa – oikeaa oikeusvertailua? Lakimies 5/2010 s.700–718. (Husa 2010)

Härkönen, Heidi: Tekijänoikeus ja käyttötaide: EU-tuomioistuimen C-683/17 *Cofemel* -ratkaisun vaikutukset suomalaiseen tekijänoikeustraditioon. Defensor Legis 1/2020 s. 1–16. (Härkönen 2020)

Kairinen, Martti – Nordström, Kim: III. 9. Työsuhdekeksinnöt ja tekijänoikeudet työsuhteessa, teoksessa *Koskinen, Seppo – Kairinen, Martti – Nieminen, Kimmo – Nordström, Kim – Ullakonoja, Vesa – Valkonen, Mika*: Työoikeus – Juridiikka. Alma Talent päivittyvä verkkojulkaisu, kirjailija päivittänyt tekstin 24.1.2018. (Kairinen – Nordström 2018)

Kaisto, Janne: Tekijänoikeudesta panttauksen ja ulosmittauksen kohteena. Edita Publishing Oy 2002. (Kaisto 2002)

Kennedy, Dennis M.: A Primer on Open Source Licensing Legal Issues: Copyright, Copyleft and Copyfuture. *St. Louise University Public Law Review*, Vol. 20, Issue 2. 2001, s. 345–378. (Kennedy 2001)

Kokko, Pekka – Salminen, Jari: Velkojana konkurssissa. Edita Publishing Oy 2013. (Kokko – Salminen 2013)

Kolehmainen, Antti: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä, teoksessa *Miettinen, Tarmo, (toim.)*: Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy 2016. (Kolehmainen 2016)

Koulu, Risto: Immateriaalinen varallisuus konkurssissa. WSOY lakitieto 2003. (Koulu 2003)

Koulu, Risto: Immateriaalioikeudet vuoden 2004 konkurssilain valmistelussa, s. 1–24, teoksessa *Turunen, Santtu (toim.)*: Immateriaalioikeudet insolvenssimenettelyssä. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2004. (Koulu 2004)

Koulu, Risto: Konkurssioikeus. WSOY pro 2009. (Koulu 2009)

Koulu, Risto – Lindfors, Heidi: Velkavastuun toteuttaminen luottoyhteiskunnassa. 2., uudistettu painos. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2016 (Koulu – Lindfors 2016)

Koulu, Risto: Konkurssioikeus, teoksessa *Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna*: Insolvenssioikeus. Alma Talent, päivittyvä verkkojulkaisu, Risto Koulun osuudet on tarkistettu tai päivitetty 11/2024. (Koulu 2024)

Könkkölä, Mikko – Linna, Tuula: Konkurssioikeus. 2., uudistettu painos, Alma Talent Oy 2020. (Könkkölä – Linna 2020)

Linna, Tuula – Leppänen, Tatu – Kärki, Anssi: Ulosotto-oikeus II, Ulosmittaus ja myynti. 3., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2023. (Linna – Leppänen – Kärki 2023)

Lohi, Markus: Tekijänoikeusluovutuksen laajuus ja tulkintaperiaatteet työsuhteessa – Erityisesti uusia käyttötapoja silmällä pitäen, teoksessa *Oesch, Rainer – Heiskanen, Hanna – Hyyrynen, Outi (toim.):* Tekijänoikeus ja digitaalitalous. Talentum 2008. (Lohi 2008)

Mansala, Marja-Leena: Tekijänoikeus opetuksessa: Opas opettajille, kouluttajille ja opetushallintoon. Edita 2009. (Mansala 2009)

Marshall, Grant: The Nightmare Loophole: Circumventing Section 365(n) and Erasing a Non-Debtor’s Licensee’s Intellectual Property Rights. *Emory Bankruptcy Developments Journal*, Vol. 41, Issue 3, 2025, s. 515–551. (Marshall 2025)

Mills, Aleta A.: The Impact of Bankruptcy on Patent and Copyright Licenses. *Bankruptcy Developments Journal*, Vol. 17, Issue 2, 2001, s. 575–604. (Mills 2001)

Moore, Schuyler M.: Entertaining Bankruptcies: The Copyright Act Meets the Bankruptcy Code. *Business Lawyer (ABA)*, Vol. 48, Issue 2, 1992–1993, s.567–610. (Moore 1992–1993)

Mylly, Ulla-Maija: Tekijänoikeuden omaperäisyyden harmonisointi Euroopan Unionissa. *Lakimies* 6/2016, s. 907–930. (Mylly 2016)

Mylly, Ulla-Maija: Tekijänoikeuden digitaalinen sammuminen ja teosten jakelulogiikka: tietokoneohjelmat ja muut elektroniset teokset. *Lakimies* 5/2017, s. 603–626. (Mylly 2017)

Männistö, Jalmari: Kauppalain soveltuminen tekijänoikeuslissenssiin. *Helsinki Law Review* 2/2022 s. 34–57. (Männistö 2022)

Möller, Mikael: Konkurs och kontrakt. Om konkursboets inträde i gäldenärens avtal. Göteborg 1988. (Möller 1988)

Nenonen, Matti: Konkurssipesän hoitaminen. Edita 2004. (Nenonen 2004)

Nevalainen, Jesper: Ohjelmistolisenssi ja konkurssipesän sijaantulo lisenssinantajan konkurssissa, s. 183–200, teoksessa *Turunen, Santtu (toim.): Immateriaalioikeudet insolvenssimenettelyssä*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2004. (Nevalainen 2004)

Niiranen, Valtteri: Yrityksen tekijänoikeusopas / käytännön tietoa oikeuksien suojaamisesta: Elinkeinoelämän keskusliitto; Keskuskauppakamari; Suomen yrittäjät, 2011. (Niiranen 2011)

Pekki, Teemu: Sijaantuloon vaikuttavat sopimusehdot ja niiden sitovuus konkurssissa, s. 99–125, teoksessa *Turunen, Santtu (toim.): Immateriaalioikeudet insolvenssimenettelyssä*. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2004. (Pekki 2004)

Pihlajarinne, Taina: Johdatus immateriaalioikeuteen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2014. (Pihlajarinne 2014)

Pihlajarinne, Taina – Alén, Anette – Mansnérus, Juli: V 2. Tekijänoikeus, teoksessa *Villa, Seppo – Airaksinen Manne – Alén, Anette – Bärlund, Johan – Jauhiainen, Jyrki – Kaisanlahti, Timo – Kanervo, Joel – Knuts, Mårten – Kuoppamäki, Petri – Kymäläinen, Seppo – Mansnérus, Juli – Mähönen, Jukka – Pihlajarinne, Taina – Raitio, Juha – Viitanen, Klaus*: Yritysoikeus. 5., uudistettu painos. Alma Media Finland Oy 2024. (Pihlajarinne – Alén – Mansnérus 2024)

Oesch, Rainer: Teknologialisenssien ongelmakohtia. Defensor Legis 5/2004 s. 912–927. (Oesch 2004)

Oesch, Rainer: Lisenssisopimukseen sisältyvän ipso facto -lausekkeen vaikutuksesta, s. 515–524, teoksessa *Lindfors, Heidi – Korkea-aho, Emilia – Turunen, Santtu (toim.): Kovia aikoja: riitoja ja maksukyvyttömyyttä*. Juhlakirja Risto Koulun 60 vuotta. COMI ja Edita Publishing Oy 2009 (Oesch 2009)

Oesch, Rainer – Pihlajamaa, Heli – Sunila, Sami: Patenttioikeus. 3., uudistettu painos. Talentum Media 2014. (Oesch – Pihlajamaa – Sunila 2014)

Oesch, Rainer: Lisenssisopimusoikeuden perusteet. Edita 2024. (Oesch 2024)

Ovaska, Risto K: Konkurssivelallisen liiketoiminnan jatkaminen. Lakimiesliiton kustannus 1992. (Ovaska 1992).

Reutter, Mark: Intellectual property licensing agreements and bankruptcy, s. 28–52, teoksessa *Werra de Jacques – Calboli, Irene*: Research Handbook on Intellectual Property Licensing. Edward Elgar Publishing 2025. (Reutter 2025)

Rosén, Jan: Upphovsrätten avtal. Regler för upphovsmäns, artisters, fonogram – och filmproducenters, radio- och TV-bolags samt fotografers avtal. Stockholm 1992. (Rosén 1992)

Saxén, Hans: Förlagsavtalet. Åbo 1955. (Saxén 1955)

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 234. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003. (Siltala 2003)

Tenhunen, Pauliina – Ekdahl, Hanna: Konkurssin alkamisen oikeusvaikutuksista. Defensor Legis 4/2005, s. 713–728. (Tenhunen - Ekdahl 2005)

Tepora, Jarno: Johdatus esineoikeuden perusteisiin. Forum iuris. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2008. (Tepora 2008)

Tepora, Jarno: Fortsätter licensavtal att gälla vid en licensgivares konkurs? JFT 1-2/2014 s. 1–21. (Tepora 2014)

Thesleff, Alexander: Teoskynnyksen ylittyminen vai teoksena pitäminen? IPRinfo Verkkolehti 3/2024, 28.6.2024. (Thesleff 2024)

Tikkanen, Julia: Lisenssisopimukset liiketoimintakaupassa, teoksessa *Oesch, Rainer – Pihlajarinne, Taina – Vesala, Juha – Raappana, Heikki – Tikkanen, Julia*: IPR-sopimukset, kilpailu ja suojan toteuttaminen. Edita Publishing Oy 2007. (Tikkanen 2007)

Tuomisto, Jarmo: Vuokranantaja ja vuokralaisen konkurssi. Lakimiesliiton kustannus 1991. (Tuomisto 1991)

Tuomisto, Jarmo: Sopimus ja Insolvenssi. 2., uudistettu painos. Helsingin seudun kauppakamari / Helsingin Kamari Oy 2025. (Tuomisto 2025)

Vedenkannas, Matti: Tietokoneohjelman luovutuksen luonne: tekijänoikeuden, käyttöoikeuden vaiko teoskappaleen luovutus. Defensor Legis 5/2002, s. 862–879. (Vedenkannas 2002)

Wilhelmsson, Thomas – Sevon, Leif – Koskelo, Pauliina: Kauppalain pääkohdat. 5., uudistettu painos. Talentum 2006. (Wilhelmsson – Sevon – Koskelo 2006)

Virallislähteet

HE 93/1986 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kauppalaiksi.

HE 161/1990 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksinoikeudesta integroidun piirin piiriin malliin sekä tekijänoikeuslain, oikeudesta valo- kuvaan annetun lain ja patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta.

HE 26/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle konkurssilainsäädännön uudistamiseksi.

HE 196/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi palkkaturvalain, merimiesten palkkaturvalain 7 ja 26 §:n sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17. Konkurssilainsäädännön uudistaminen. Tiivistelmä lausunnoista.

KM 1953:5. Komiteanmietintö KM 1953:5 Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin.

Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2/2002. Ehdotus konkurssilainsäädännön uudistamisesta.

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:9. Tekijänoikeustoimikunnan mietintö. Tekijänoikeuslain 3. luvun muutostarpeiden kartoittaminen.

Verkkolähteet

Konkurssiasiain neuvottelukunta: Konkurssipesän haltuunotto, suositus 1. 9.12.2019. Vierailtu 14.5.2026. Saatavilla: <https://www.konkurssiasiamies.fi/app/uploads/sites/3/2024/11/Lataa-konkurssiasiain-neuvottelukunnan-suositus-1-9.12.2019-PDF.pdf>

Konkurssiasiain neuvottelukunta: Realisointi, suositus 11. 2.6.2021. Vierailtu 14.5.2026. Saatavilla: <https://www.konkurssiasiamies.fi/app/uploads/sites/3/2024/11/Lataa-konkurssiasiain-neuvottelukunnan-suositus-11-PDF.pdf>

Konkurssiasiamiehen toimisto: Konkurssien määrät kasvaneet voimakkaasti 4 vuotta. 21.01.2026. Vierailtu 7.4.2026. Saatavilla: [https://www.konkurssiasiamies.fi/ajankoh-
taiset/konkurssien-maarat-kasvaneet-voimakkaasti-4-vuotta/](https://www.konkurssiasiamies.fi/ajankoh-
taiset/konkurssien-maarat-kasvaneet-voimakkaasti-4-vuotta/)

Kärkäs, Maija: Aineeton omaisuus kasvun vauhdittajana, Helsingin seudun kauppakamari. 17.5.2021. Vierailtu 7.4.2025. Saatavilla: [https://helsinki.chamber.fi/aineeton-omaisuus-kas-
vun-vauhdittajana/](https://helsinki.chamber.fi/aineeton-omaisuus-kas-
vun-vauhdittajana/)

Tilastokeskus: Joulukuussa 2023 konkurssreja enemmän kuin 2009 finanssikriisin aikaan. 17.1.2024. Vierailtu 29.10.2025. Saatavilla: <https://stat.fi/julkaisu/clmew6z5kodvn0bvxhlixdx1h>

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1947-II-365

KKO 1977-II-85

KKO 1980-II-3

KKO 1985 II 104

KKO 1995:35

KKO 1999:8

KKO 2005:43

KKO 2011:92

KKO 2016:100

Hovioikeus

Vaasan HO 2024:7

Helsingin HO 2004/3109

Käräjäoikeus

Helsingin käräjäoikeus 1.10.2002, nro 25632 (02/6085)

Markkinaoikeus

MAO:540/19

Tekijänoikeusneuvosto

TN 1992:2

TN 2009:13

TN 2021:3

Euroopan unionin tuomioistuin

C-5/08, Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening

C-145/10, Painer v Standard Verlags GmbH

Lyhenteet

BC	Bankruptcy Code
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KM	Komiteamietintö
KonkL	Konkurssilaki
KäO	Käräjäoikeus
TekijäL	Tekijänoikeuslaki
UK	Ulosottokaari

1 Johdanto

1.1 Tausta ja tutkimuksen tarkoitus

Yritysten varallisuusrakenne on muuttunut viime vuosikymmenten aikana merkittävästi. Yrityksen omaisuus on perinteisesti katsottu koostuvan enimmäkseen aineellisista oikeuksista, mutta erityisesti kehitys teknologian ja digitalisaation saralla ovat muuttaneet tätä asetelmaa.¹ Nyky päivän yritystoiminnassa tukeudutaan harvoin enää ainoastaan aineellisen omaisuuden varaan, vaan aineeton omaisuus on yhä suuremmassa roolissa. Merkittävä osuus yrityksen omaisuuden arvosta saattaa muodostua esimerkiksi immateriaalioikeudellisesta aineettomasta omaisuudesta. Yritys voi omistaa useita taloudellisesti arvokkaita immateriaalioikeuksia kuten muun muassa tekijänoikeuksia, patentteja ja tavaramerkkejä.² Immateriaalioikeuksien merkityksen kasvaessa myös näiden oikeuksien lisensoinnista on tullut yhä merkittävämpi taloudellinen hyöty. Esimerkiksi tietokoneohjelmien tai patenttien lisensointi voi olla taloudellisesti hyvinkin arvokasta toimintaa³.

Kaikki yritykset eivät kuitenkaan aina menesty ja yritysten liiketoimintaan liittyvät haasteet nykymaailman taloudellisen epävarmuuden seurauksena heijastuukin Suomessa muun muassa konkurssien jatkuvassa kasvussa⁴. Nykyisin on enenevässä määrin todennäköistä, että yrityksen konkurssissa tulee vastaan immateriaalioikeuksia, jolloin immateriaalioikeudellisten säännösten ja konkurssilainsäädännön yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset nousevat ajankohtaiseksi. Immateriaalivarallisuutta omaavan yrityksen konkurssissa aktualisoituu immateriaalioikeuden, kuten tekijänoikeuden ja konkurssioikeuden keskinäinen oikeudellinen jännite. Tekijänoikeudessa tavoitteena on tekijän suojaaminen, kun taas konkurssioikeudessa päämääränä on velkojien suoja. Tekijänoikeudet ja niihin liittyvät lisenssisopimukset ovatkin valikoituneet tutkielman aiheen keskiöksi erityisesti konkurssin näkökulmasta esiin nousevien tulkinnanvaraisuuksien ja oikeudellisten kysymysten vuoksi.

Suomessa on jo pitkään tunnistettu vallitsevan oikeusjärjestelmän olevan joltain osin puutteellinen ja tulkinnallinen erityisesti liittyen immateriaalioikeuksien kohteluun

¹ Ks. esimerkiksi Koulu 2003, s. 3–4.

² Kärkäs 17.5.2021.

³ Oesch 2024, s. 248.

⁴ Konkurssiasiamiehen toimisto 21.1.2026 ja Tilastokeskus 17.1.2024.

konkurssimenettelyssä. Tähän liittyviä kysymyksiä pohdittiin vuoden 2004 konkurssilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä.⁵ Esimerkiksi Suomen Teollisoikeudellinen Yhdistys ry nosti lausunnossaan esille immateriaalioikeuksia koskevien säännösten puuttuminen ehdotetussa konkurssilaissa. Lausunnossa tunnistettiin edellä todettu immateriaalioikeuksien lisääntynyt merkitys ja arvo yhteiskunnassa sekä niiden kasvava osuus myös konkurssipesän omaisuuserissä. Yhdistys ehdotti tulisiko immateriaalioikeuksia korostaa ja pohtia erityisesti lain 5 luvussa, jossa säädetään konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta.⁶

Suomen Teollisoikeudellinen Yhdistys ry otti kantaa myös konkurssilain sijaantulo-oikeutta koskevaan säännökseen. Yhdistys korosti, että immateriaalioikeudelliset sopimukset voivat poiketa luonteeltaan usein merkittävästikin perinteisimmistä sopimuksista, johon ehdotettu säännös vaikuttaa parhaiten soveltuvan. Lausunnossa todettiin olevan jossain määrin epäselvää, miten ehdotettu säännös käytännössä soveltuisi erityisesti sellaisiin immateriaalioikeudellisiin sopimuksiin, joissa konkurssivelallinen on luovuttanut immateriaalioikeudellisen käyttöoikeuden.⁷

Immateriaalioikeuksia koskevaa erityissääntelyä tai muutoksia immateriaalioikeudelliseen sääntelyyn ei lopulta konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä toteutettu. Lainsäädännön puutteellisuutta tältä osin ei kuitenkaan sivuutettu, sillä konkurssilain esitöissä todetaan, että immateriaalioikeuksien sääntelylle konkurssitilanteita ajatellen on tarvetta ja tilanteen tarkistaminen tulisi toteuttaa erillisenä hankkeena⁸. Tällaista erillistä hanketta ei ole vielä toteutettu. Aihe on näin ollen edelleen relevantti ja mielekäs tutkimuskohde. Työryhmämietinnössä esiin nousseita ongelmia liittyen immateriaalioikeuksien asemaan konkurssipesän omaisuudessa sekä lisenssisopimusten kohtelua konkurssimenettelyssä tullaankin tässä tutkielmassa käsittelemään. Tutkielmassa tarkastellaan aihetta tekijänoikeuksien näkökulmasta.

1.2 Tutkimuskysymykset ja rajaukset

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asemaa yrityksen konkurssissa. Aihepiiriin kuuluvat etenkin konkurssilainsäädännön ja tekijänoikeussäännösten tarkastelu sekä niiden yhteensovittaminen. Tutkielmassa tullaan käsittelemään myös yleisellä tasolla sopimusten asemaa sekä niiden huomioimista konkurssimenettelyssä erityisesti lisenssisopimusten näkökulmasta. Tutkielman aiheen käsittelyä varten

⁵ Ks. esimerkiksi Koulu 2004, s. 15.

⁶ Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s.12.

⁷ Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 26.

⁸ HE 26/2003 vp, s. 30.

tutkittavaa aihetta on täsmennetty muutamaan tutkimuskysymykseen, jonka pohjalta tutkielma on rakennettu.

Tutkielma rakentuu seuraavien pääkysymysten pohjalle:

1. Millä edellytyksillä tekijänoikeudet ja lisenssioikeudet kuuluvat konkurssipesän omaisuuteen?
2. Milloin konkurssipesällä on oikeus luovuttaa tekijänoikeuksia ja lisenssioikeuksia?
3. Miten konkurssipesän sijaantulo-oikeus määräytyy tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten osalta?
4. Millaisia edellytyksiä tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten jatkamiselle on lisenssinantajan konkurssimenettelyssä?

Tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan konkurssimenettelyä, joten muut insolvenssimenettelyt rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Ulosottomenettelyllä on kuitenkin läheinen yhteys konkurssimenettelyyn, jonka vuoksi sitä tullaan tarkastelemaan siltä osin, kun aiheen käsittely sitä vaatii. Ulosotto-oikeuden tarkastelulla on tutkielmassa merkitystä erityisesti siinä yhteydessä, kun arvioidaan konkurssipesään kuuluvaa omaisuutta. Immateriaalioikeuksien osalta keskitytään tarkastelemaan tekijänoikeuksia, joten teollisoikeudet rajataan lähtökohtaisesti tutkielman ulkopuolelle. Teollisoikeuksia sivutaan tutkielmassa tarpeen mukaan, mutta niitä ei käsitellä tarkemmin. Myös tekijänoikeuksien lähioikeudet rajataan lähtökohtaisesti tutkielman ulkopuolelle.

Lisenssisopimusten käsittelyssä keskitytään tarkastelemaan tekijänoikeudellisia lisenssisopimuksia eli tekijänoikeuksien lisensointia. Tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten tarkempaa käsittelyä varten lisenssisopimuksia tullaan käsittelemään myös yleisellä tasolla. Tutkielmassa käsitellään tekijänoikeudellisia lisenssisopimuksia yksittäisten lisenssisopimusten näkökulmasta, joten tekijänoikeuslain (404/1961, TekijäL) 26 §:ssä säädettyä sopimuslissenssijärjestelmää ei oteta tarkempaan tarkasteluun.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähteet

Tässä tutkielmassa käytetään lainopillista tutkimusmetodia. Kuten todettu, Suomen vallitsevan oikeustilan on tunnistettu olevan joltain osin epäselvä ja puutteellinen immateriaalioikeuksien kohtelun osalta konkurssitilanteissa. Tämän tutkielman tavoitteena onkin tutkia vallitsevaa jännitettä erityisesti tekijänoikeuden ja konkurssioikeuden välillä, sekä systematisoinnilla pyrkiä esittämään tekijänoikeuslainsäädännön ja konkurssioikeudellisen sääntelyn välistä suhdetta

johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Koska tässä tutkielmassa keskeisessä asemassa on voimassa olevan lainsäädännön tarkastelu ja tulkinta, lainoppi on asianmukainen tutkimusmetodin valinta.

Lainoppi eli oikeusdogmatiikka on oikeustieteen yksi keskeisimmistä tutkimusmetodeista ja oikeustieteen ydinaluetta. Lainopin tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus.⁹ *Aarnion* mukaan lainoppi on jaettavissa useampiin eri osa-alueisiin riippuen tutkimuskohteesta. Perinteinen lainopin muoto on sääntökeskeisyys, jolloin oikeusjärjestyksen säädökset ovat lähtökohtaisesti tarkastelun kohteena. Sääntökeskeisessä lainopissa keskeisessä roolissa on säännösten tulkinnallisen sisällön tutkiminen ja sen myötä tiedon selvittäminen.¹⁰ Lainopin tehtävänä on systematisoida voimassa olevaa oikeutta ja tarkastella lain sekä muiden oikeuslähteiden merkitystä.¹¹ Lainopin keskiössä on voimassa olevan oikeuden tulkinta ja systematisointi sekä oikeusperiaatteiden punninta¹².

Siltalan mukaan oikeudellisessa tulkinnassa annetaan tulkinnallista merkitysisältöä oikeuslähteistä asianmukaisesti johdetuille oikeusäännöille¹³. Tulkintakannanottojen kautta selvitetään oikeusnormilauseen sisältöä¹⁴. Lainopissa tulkintakannanotot sisältyvät myös punnintakannanottoihin, joiden tehtävänä on taas oikeusperiaatteiden punninta ja niiden yhteensovittaminen. Lainopin systematisoinnin tehtävänä on oikeudenalojen oikeusnormien, käsitteiden, oikeusperiaatteiden ja teoreettisten rakennelmien tutkiminen ja jäsentäminen.¹⁵

Oikeuslähteoppi on lainopillisessa tutkimusmetodissa keskeisessä roolissa. Oikeuslähteoppi määrittelee, mitä oikeudellista aineistoa lainopillisessa tulkinnassa ja systematisoinnissa voidaan lähtökohtaisesti käyttää.¹⁶ Tässä tutkielmassa hyödynnetään *Aulis Aarnion* oikeuslähteoppia. Oikeuslähteet ovat *Aarnion* perinteisen oikeuslähteopin mukaan jaettavissa vahvasti veloitaviin oikeuslähteisiin, heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin ja sallittuihin oikeuslähteisiin.¹⁷ Vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin kuuluu *Aarnion* jaottelussa kansallisen oikeuden ulkopuoliset

⁹ Hirvonen 2011, s. 21.

¹⁰ Aarnio 2011, s.13.

¹¹ Hirvonen 2011, s. 23 ja 25.

¹² Siltala 2003, s. 67. Ks. Kolehmainen 2016, s. 107.

¹³ Siltala 2003, s. 328.

¹⁴ Hirvonen 2011, s. 24 ja Aarnio 1989, s. 48.

¹⁵ Hirvonen 2011, s. 24–25 ja Aarnio 1989, s. 48.

¹⁶ Hirvonen 2011, s. 41. On huomattava, että oikeuslähteet itsessään eivät ole metodeja, vaan toimivat perustana tulkinnalle.

¹⁷ Aarnio 1989, s. 220.

normistot, kansallisen oikeuden normistot ja maantapa¹⁸. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat luonteeltaan pakollisia. Pakollisuudesta johtuen vahvasti veloittavan oikeuslähteen syrjäyttävää lainsoveltajaa voi uhata sanktio virkavirheestä. Heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin taas kuuluvat lainvalmistelutyöt ja tuomiosituinratkaisut. Heikosti velvoittavilla oikeuslähteillä ei ole samanlaista pakollista luonnetta kuten vahvasti velvoittavilla oikeuslähteillä. Heikosti velvoittavien oikeuslähteiden syrjäyttämistä ei sellaisenaan aiheudu sanktiota. Sallittuja oikeuslähteitä ovat muun muassa käytännölliset argumentit, yleiset oikeusperiaatteet, vertailevat argumentit, oikeustiede sekä eettiset ja moraaliset perusteet.¹⁹

Tutkielmassa ei suoraan hyödynnetä oikeusvertailevaa tutkimusmenetelmää lainopin rinnalla, mutta tehdään joitakin oikeusvertailevia havaintoja ja arviointeja Yhdysvaltojen Bankruptcy Code 365(n) §:n sisällöstä. Kyseinen erityissäännös sääntelee lisenssisopimusten asemasta lisensinantajan konkurssissa. Tutkielmassa ei perehdytä Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmään tai konkurssilainsäädäntöön sen syvemmin, joten kyseessä ei ole varsinaisesti syvällisen oikeusvertailuvan tutkimusmenetelmän käyttö. *Husan* mukaan lainopillinen tutkimus voi kuitenkin hyötyä tällaisesta kevyestä oikeusvertailusta tuomalla tarkasteluun syvyyttä ja uusia näkökulmia²⁰. Koska Suomessa ei ole erityissääntelyä lisenssisopimusten kohtelusta konkurssissa, Yhdysvaltojen erityissäännöksen tarkastelu tuo tutkimukseen uusia näkökulmia ja täydentää tutkielman lainopillista analyysia.

Tutkielman lähdeaineistona hyödynnetään niin kotimaisia kuin kansainvälisiä lähteitä. Koska tutkimuksen tarkoitus on selvittää tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asemaa konkurssissa nimenomaan Suomen vallitsevan oikeusjärjestelmän näkökulmasta, on lähdeaineiston pääpaino selkeästi kotimaisissa oikeuslähteissä. Tutkielman keskiössä ovat lain säännösten tarkastelu ja yhteensovittaminen, joten keskeisiä oikeuslähteitä ovat kotimainen lainsäädäntö, lainvalmisteluaineisto sekä oikeuskäytäntö. Tutkielmassa hyödynnetään lisäksi kotimaista oikeuskirjallisuutta. Ruotsalaista ja yhdysvaltalaista oikeuskirjallisuutta hyödynnetään tutkielmassa myös jonkin verran erityisesti lisenssisopimuksiin liittyvien kysymysten yhteydessä. Ruotsalaista oikeuskirjallisuutta hyödynnetään tässä yhteydessä analyysin rikastuttamiseksi. Yhdysvaltalaista erityissäännöstä käsittelevässä alaluvussa tukeudutaan puolestaan

¹⁸ Aarnio 2011, s. 68.

¹⁹ Aarnio 2011, s. 69. Aarnio tunnistaa lisäksi kiellettyjen oikeuslähteiden ryhmän, johon kuuluvat esimerkiksi lain ja hyvän tavan vastaiset argumentit.

²⁰ Husa 2010, s. 713.

yhdysvaltalaiseen oikeuskirjallisuuteen säännöksen havainnollistamiseksi ja kevyen oikeusvertailun toteuttamiseksi.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma jakautuu kuuteen päälukuun. Luvussa 1 on tarkoituksena tutustuttaa lukija yleisellä tasolla tutkimuksen aiheeseen taustoittamalla tutkielman ideaa, metodia ja rajauksia. Luvussa 2 perehdytään tekijänoikeuksien perusteisiin. Luvun tarkoituksena on tutustuttaa lukija yleisellä tasolla tekijänoikeuksiin Suomen tekijänoikeusjärjestelmän hahmottamiseksi. Luvussa käsitellään tekijänoikeussuojan saamisen edellytyksiä ja tekijänoikeuden tuottamia taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. Tekijänoikeuksien yleinen käsittely on keskeistä tutkielman kannalta erityisesti tekijänoikeuksien rekisteröimättömyyden vuoksi, jolloin tekijänoikeuden syntyminen edellytykset on tärkeää selvittää. Lisäksi tekijänoikeuden tuottamien taloudellisten ja moraalisten oikeuksien sisältöä on keskeistä käsitellä ennen kuin niiden luovutettavuutta voidaan käsitellä tarkemmin.

Luvussa 3 siirrytään tarkastelemaan, miten tekijänoikeuksia voidaan hyödyntää ja Suomen nykyisen lainsäädännön puitteissa luovuttaa. Tässä luvussa keskitytään käsittelemään tekijänoikeuksien luovutettavuuteen perustuvat pääsäännöt ja periaatteet. Lisäksi luvussa otetaan tarkasteluun tekijänoikeuksien hyödyntämiskeinoja erityisesti lisenssioikeuksien myöntämisen osalta. Lisenssioikeuksien perusteita käsitellään yleisellä tasolla kattavan kokonaiskuvan saamiseksi. Luvussa 4 arvioidaan Suomen konkurssilainsäädännön ja immateriaalioikeudellisten säännösten yhteensovittamista tutkielman aiheen osalta vallitsevan oikeustilan puitteissa. Luvun alussa tarkastellaan ensin yleisellä tasolla konkurssimenettelyn oikeusvaikutuksia, jonka jälkeen siirrytään käsittelemään tekijänoikeuksien ja lisenssioikeuksien asemaa konkurssipesän omaisuudessa sekä konkurssipesän oikeutta luovuttaa kyseisiä oikeuksia. Tässä luvussa pyritään vastaamaan tutkielman kahteen ensimmäiseen pääkysymykseen.

Luvussa 5 tutkitaan lisenssisopimuksen kohtelua yrityksen konkurssissa. Luvussa käsitellään ensin perusteet sopimusten huomioimisesta konkurssissa. Tarkoituksena on selvittää ensin yleisellä tasolla konkurssin oikeusvaikutuksia velallisen sopimussuhteisiin. Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan konkurssin vaikutuksia lisenssisopimukseen niin lisenssinsaajan kuin lisenssinantajan konkurssin näkökulmasta. Tässä luvussa tehdään myös kevyt oikeusvertailu Yhdysvalloissa omaksuttuun erityissäännökseen koskien lisenssinantajan konkurssitilanteita. Luvussa selvitetään vastaukset tutkielman kahteen viimeiseen pääkysymykseen. Luvussa 6 kootaan tutkimustulokset yhteen ja esitetään yhteenvetona tutkielman lopputulos.

2 Tekijänoikeuksista yleisesti

2.1 Tekijänoikeus

2.1.1 Tekijänoikeuden tarkoitus

Jotta tekijänoikeuksien erityisasemaa konkurssissa voidaan tutkia tarkemmin, on syytä ensin yleisellä tasolla käsitellä tekijänoikeuden perusteita Suomen tekijänoikeusjärjestelmän hahmottamiseksi. Tekijänoikeusjärjestelmä luo taloudellisen ja oikeudellisen perustan luovalle työlle. Tekijänoikeudella voidaan katsoa olevan taloudellinen kannustinvaikutus, joka rohkaisee luovaan työhön antamalla tekijöille yksinoikeuden teoksiinsa ja samalla mahdollistaa teosten taloudellisen hyödyntämisen. Teokset yleensä mielletään olevan kiinteässä yhteydessä tekijänsä persoonaan, jolloin tekijälle on erityisen merkityksellistä voida määrätä, millä tavoin hänen teostaan käytetään. Ilman tekijänoikeusjärjestelmän mukaista suojaa teosten kopioinnin ja tekijänoikeusloukkausten torjuminen olisi käytännössä hyvin haastavaa.²¹

Suomessa tekijänoikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa, jonka taustalla on tekijän oikeuksien suojaaminen. Tekijänoikeuden tehtävänä on suojata kirjallisia ja taiteellisia teoksia. Tekijänoikeus suojaa teoksen ilmaisumuodon. Kirjallisten ja taiteellisten teosten ilmaisun sisältöä on tarkoitus tulkita laajasti.²² Tekijäl 1 §:n 1 momentti luettelee esimerkinomaisesti erilaisia teostyyppisiä, jotka voivat olla tekijänoikeuden kohteena eli saada tekijänoikeussuojaa. Näitä voivat olla esimerkiksi kirjalliset tai suulliset esitykset, sävellys- ja näyttämöteokset, valokuvateokset, muut kuvataiteen teokset tai rakennustaiteiden tai taidekäsitöiden tuotteet. Luettelon ei ole tarkoitus olla tyhjentävä, mikä ilmenee lain kohdasta ”*taikka ilmetköönpä se muulla tavalla*”²³. Tekijäl 1 §:n 2 momentin mukaan myös esimerkiksi tietokoneohjelma voi olla tekijänoikeuden kohteena.

Tekijäl 1 § sääntelee myös siitä, kenelle tekijänoikeus voi syntyä. Säännöksen mukaan se, joka on *luonut* teoksen saa tekijänoikeuden. Alkuperäinen oikeudenhaltija eli tekijä on kotimaisen oikeuskirjallisuuden mukaan aina luonnollinen henkilö eli ihminen.²⁴ Teokset voivat myös olla

²¹ Pihlajarinne – Alen – Mansnérus 2014, Yritysoikeus – V Immateriaalioikeudet - 2. Tekijänoikeus – Mitä suojataan ja miksi? – Tekijänoikeuden kannustinvaikutus ja Haarmann 2005, s. 10.

²² Haarmann 2014, s. 50–51.

²³ Haarmann – Mansala 2012, s. 89 ja Pihlajarinne – Alen – Mansnérus 2014, Yritysoikeus – V Immateriaalioikeudet - 2. Tekijänoikeus – Mitä suojataan ja miksi? – Kirjalliset ja taiteelliset teokset.

²⁴ Haarmann 2014, s. 68 ja Harenko et. al. 2024, s. 19–20. Juridinen henkilö ei voi olla laissa tarkoitettu teoksen tekijä. Ks. myös Oesch 2024, s. 253–254, jossa Oesch nostaa esiin viime vuosina herännyt

esimerkiksi useamman ihmisen luomia eli yhteisteoksia. Teos voidaan katsoa yhteisteoksi, kun teoksen luomiseen on osallistunut useampi henkilö siten, että tekijöiden luomat osuudet teoksesta eivät muodosta itsenäisiä teoksia. Tällöin yhteisteoksen tekijät saavat yhteisen tekijänoikeuden teokseen.²⁵

Tekijänoikeudessa sovelletaan niin sanottua tekijäolettamaa, josta säädetään lain 7 §:ssä. Tekijäolettamana mukaan teoksen tekijänä pidetään, jollei toisin osoiteta, lähtökohtaisesti henkilöä, jonka nimi, yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki on liitetty teokseen tai ilmoitettu saatettaessa teos yleisön saataviin. Huomioon pantavaa on kuitenkin, että kyseessä oleva oletama on kumottavissa eikä sillä ole oikeuksia sitovaa vaikutusta, vaan se toimii enemmän selkeyttämistarkoituksessa.²⁶

2.1.2 Tekijänoikeussuojan saamisen edellytykset

Teollisoikeuksista poiketen tekijänoikeussuojan saaminen ei edellytä rekisteröintiä, vaan tekijänoikeussuoja alkaa välittömästi siitä hetkestä, kun teoskynnyksen ylittävä teos on luotu. Koska tekijänoikeutta ei erikseen rekisteröidä rekisteriviranomaisella, itse teoskynnyksen ylittymisen osoittaminen ja sitä kautta tekijänoikeussuojan todistaminen voi olla haastavaa osoittaa.²⁷ Tämän tutkielman kysymysten kannalta myös teoskynnyksen ylittymisen edellytyksiä on siis syytä tarkastella, sillä rekisteröinnin puuttuessa etenkin riitatilanteissa tekijänoikeussuojan olemassaoloa joudutaan arvioimaan tarkemmin.

Yrityksen konkurssitilanteessa tekijänoikeuden rekisteröimättömyys saattaa aiheuttaa esimerkiksi epäselvyyttä siitä, onko tekijänoikeutta edes olemassa, ja haasteita sen osoittamisessa kenenle tekijänoikeus kuuluu erityisesti kirjallisten luovutussovimmusten puuttuessa. Teollisoikeuksien kohdalla esimerkiksi patenttisuojan saamiseksi keksintöön edellyttää patentin rekisteröimistä rekisteriviranomaisella, joka on useimmiten suoraviivainen keino osoittaa yksinoikeus keksintöön. Rekisteröinnistä ilmenee yksinoikeuden alkamisajankohta sekä yksinoikeudenhaltija.²⁸

keskustelu siitä, kuka on katsottava tietokoneohjelman tai tekoälyn tuottaman teoksen tekijäksi. Vallitsevan tekijänoikeusjärjestelmän ja periaatteiden mukaisesti tekoäly tai tietokoneohjelma ei voida katsoa olevan sellaisenaan teoksen tekijä eli alkuperäinen oikeudenhaltija.

²⁵ Harenko et. al. 2024, s.118. Ks. TekijäL 6 §.

²⁶ Harenko et. al. 2024, s. 121-122. Harenko et. al. mukaan tekijäoletama on kumottavissa esittämällä selvitys esimerkiksi siitä, ettei teoksessa ilmoitettu nimi vastaa teoksen todellista tekijää. Sen osoittaminen vaatii riittävää näyttöä teoksen luomiseen osallistumisesta.

²⁷ Haarmann – Mansala 2012, s. 89 ja Pihlajarinne – Alen – Mansnérus 2014, Yritysoikeus – V Immateriaali-oikeudet - 2. Tekijänoikeus – Tekijänoikeuden syntymisedellytykset – Tekijänoikeuden syntyminen.

²⁸ Oesch - Pihlajamaa – Sunila 2014, s. 111, 130 ja 145 ja Koulun 2003, s. 50.

Konkurssissa olevan yrityksen omistamat rekisteröidyt yksinoikeudet ovat kyseessä olevan yrityksen omaisuutta ja katsotaan lähtökohtaisesti kuuluvan myös sen konkurssipesän varallisuuteen, ellei muutoin ole säädetty tai sovittu. Toisin sanoen, koska tekijänoikeuden syntyminen ei perustu rekisteröintiin, sen osoittaminen ja asema konkurssissa voi joissain tapauksissa jäädä tältä osin tulkinnanvaraiseksi.²⁹

Vaikka tekijänoikeuslaki antaa laajan tilan tulkinnalle siitä, mikä voi olla tekijänoikeuden kohteena, se ei kuitenkaan tarkoita, että mikä tahansa kirjallinen, suullinen tai muulla tavalla syntynyt luomus kuuluu tekijänoikeussuojan piiriin. Keskeisenä edellytyksenä tekijänoikeussuojan syntymisessä on suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa vakiintuneesti katsottu olevan edellä mainittu teoskynnyksen ylittyminen. Teoskynnyskynnyksen ylitys edellyttää teokselta omaperäisyyttä ja itsenäisyyttä.³⁰ Tekijänoikeuslaissa ei ole nimenomaista säännöstä teoksen omaperäisyys- ja itsenäisyysvaatimuksesta. Vaatimukset ovat kuitenkin katsottu seuraavan tekijänoikeuslain 1 §:n sananmuodosta, josta voidaan tulkita, että ainoastaan teokset, jotka ovat itsenäisiä ja alkuperäisiä voivat saada tekijänoikeussuojaa.³¹

Kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa teoskynnyksen ylittymistä arvioidaan usein niin sanotulla ”kaksoisluomiskriteerillä”³². Teoksen omaperäisyyden vaatimus on katsottu tarkoittavan, että teoksen lopputulos on sellainen, ettei toinen tekijä olisi päätenyt samanlaiseen lopputulokseen omassa itsenäisessä luomistyössään³³. *Haarmann* ja *Mansala* viittaavat itsenäisyysvaatimuksella siihen, että jos teos perustuu vain aiemman teoksen jäljittelyyn, sen synty ei ole tekijän omaa itsenäistä luomistyötä³⁴. Teoskynnyksen³⁵ ylittymistä arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

²⁹ Koulou 2003, s. 49–50.

³⁰ *Haarmann* 2014, s. 53–54 ja *Harenko et. al.* 2024, s. 21–23. Ks. myös KKO 2005:43, kohdat 5 ja 7.

³¹ *Haarmann* 2014, s. 54. ja KM 1953:5, s. 44. Komiteamietinnön mukaan nimenomaan lain sanat ”teos” ja ”luoda” viittaavat siihen, että tekijänoikeus edellyttää teoksen olevan itsenäinen ja alkuperäinen.

³² *Pihlajarinne* 2014, s. 44.

³³ *Harenko et. al.* 2024, s. 21. Näin myös *Haarmann* 2014, s. 53 ja *Pihlajarinne* 2014, s. 44.

³⁴ *Haarmann – Mansala* 2012, s. 89.

³⁵ On todettava, että kotimaisen teoskynnyksen käsitteen käyttöön on viime vuosina kohdistunut keskustelua ja kritiikkiä siitä, vastaako se EU-oikeuden mukaista tulkintaa omaperäisyyskriteeristä. Kritiikki kohdistuu erityisesti siihen, että kotimaisen teoskynnyksen on katsottu perinteisesti sisältävän vaatimuksen teoksen itsenäisyydestä ja omaperäisyydestä. Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) ennakkoratkaisujen perusteella on kuitenkin tulkittu, että ainoana kriteerinä on katsottava olevan EUT:n määrittelemä omaperäisyys. Ks. esimerkiksi *Myly* 2016, s. 907–908 ja 929 ja *Härkönen* 2020, s. 5 ja 10. Vrt. *Thesleff* 2024 ja *Haarmann* 2014, s. 55–56, jotka kuitenkin esittävät myös kotimaisen teoskynnyksen käytölle myös puoltavia seikkoja, huomioiden kuitenkin EUT:n mukainen tulkintalinjaus. EUT on ennakkoratkaisuissaan tarkentanut omaperäisyyskriteerin tarkoittavan, että teos voidaan pitää omaperäisenä, kun se on tekijänsä ”*luovan henkisen työn tulos*”. Teos on luovan henkisen työn tulos silloin, kun teoksesta ilmenee tekijän tekemät vapaat ja luovat valinnat ja teos heijastaa tekijänsä persoonaa. Omaperäisyyskriteeristä ks. esimerkiksi C-145/10 *Painer* kohdat 89, 92 ja 94 ja C-5/08 *Infopaq* kohdat 34, 39 ja 45.

Mainittakoon, että teoskynnyksen tason arviointi on kotimaisen tradition mukaan katsottu vaihtelevan teostyyppikohtaisesti. Esimerkiksi kirjallisten teosten teoskynnyksen taso on katsottu olevan suhteellisen alhainen, kun taas taideteollisuuden, taidekäsityön ja rakennustaiteen teoskynnysvaatimus on asetettu korkealle.³⁶

2.1.3 Suoja-aika

Kuten edellä on todettu, tekijänoikeus syntyy siitä hetkestä, kun teos on luotu ja tekijänoikeuden saamisen edellytykset ovat täyttyneet³⁷. Tekijänoikeuden kestoa on immateriaalioikeuksille tyypilliseen tapaan rajattu ajallisesti. Lähtökohtaisesti tekijänoikeuden suoja-aika on voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Toisin sanoen tekijä saa teokseensa tekijänoikeuden heti, kun se on luotu ja suoja jatkuu siihen asti, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. Teoksen tekijöitä saattaa olla useampia. Tällaisten TekijäL 6 §:ssä tarkoitettujen yhteisteoksien kohdalla tekijänoikeussuojan voimassaoloaika alkaa viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Teoksen suoja-ajan päätyttyä teos on vapaasti hyödynnettävissä.³⁸

TekijäL 44 §:ssä huomioidaan myös niin sanottuja anonyymejä teoksia. Jos teoksen julkistamisessa ei ole ilmoitettu tekijän nimeä, tunnettua salanimeä tai nimimerkkiä, 70 vuoden suoja-aika lasketaan teoksen julkistamisvuodesta. Hankalampi tilanne on silloin, jos anonyymia teosta ei ole julkistettu. Tällöin 70 vuoden suoja-aika lasketaan teoksen luomisvuodesta, mutta vuosi, jona teos luotiin saattaa olla tällaisissa tapauksissa haasteellista osoittaa.³⁹

2.2 Taloudelliset ja moraaliset oikeudet

2.2.1 Taloudellisten oikeuksien tuottama yksinoikeus

Tekijänoikeus itsessään voidaan perinteisesti katsoa koostuvan erilaisista oikeuksista, jotka lukeutuvat taloudellisiin oikeuksiin ja moraalisiin oikeuksiin⁴⁰. Taloudellisten ja moraalisten tekijänoikeuksien yleinen tarkastelu on myös tutkielman kannalta olennaista, sillä niiden erilainen oikeudellinen luonne vaikuttaa tekijänoikeuksien arviointiin myös konkurssin näkökulmasta. Tämä erityisesti sen vuoksi, että tekijänoikeuden taloudelliset oikeudet ovat lähtökohtaisesti

³⁶ Haarmann 2014, s. 58–59 ja Pihlajarinne 2014, s. 44–45.

³⁷ Harenko et. al. 2024, s. 595–596. Ks. myös Haarmann 1999, s. 175, jossa todetaan, että lopullista teosta edeltää yleensä suunnittelu ja luonnostelu eli teoksen syntymiseen kuuluu eri vaiheita. Myös suunnittelu- vaiheessa luotu voi saada tekijänoikeussuojaa tekijänoikeuskynnyksen ylittyessä.

³⁸ Harenko et. al. 2024, s. 596, 599 ja 602.

³⁹ Haarmann 2014, s. 93.

⁴⁰ Haarmann 2014, s. 70.

luovutuskelpoisia, kun taas moraaliset oikeudet ovat tekijän niin sanottuja henkilökohtaisia oikeuksia, joita ei lähtökohtaisesti voida luovuttaa⁴¹. Tekijänoikeuden luovutuskelpoisuuteen palataan jäljempänä luvussa 3.

Tekijänoikeuden tuottamat taloudelliset oikeudet liittyvät tekijän lähtökohtaiseen yksinoikeuteen määrätä teoksensa hyödyntämisestä ja käytöstä lain määrittämissä puitteissa. Taloudellisiin oikeuksiin liittykin useimmiten jonkinlainen taloudellisen hyödyntämisen tarkoitus, vaikka taloudellinen hyödyntäminen ei ole kuitenkaan edellytys.⁴² Tekijänoikeuteen sisältyvistä taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä, jonka mukaan tekijänoikeuden tuottavia taloudellisia oikeuksia ovat tekijän oikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja oikeus saattaa teos yleisön saataviin lain asettamien rajoitusten puitteissa. Taloudellisiin oikeuksiin lukeutuu myös TekijäL 26 i §:ssä tarkoitettu jälleenmyyntikorvaus, johon kuvataideteoksen tekijällä on oikeus lain säännösten puitteissa kuvataideteoksen jälleenmyynnistä.⁴³ *Haarmann* esittää tekijän taloudellisten oikeuksien tuottaman yksinoikeuden määrätä tietyistä laissa määritetyistä asioista teokseensa ”positiivisena hyväksikäyttöoikeutena”. ”Negatiivinen eli kieltä-oikeus” koskee taas tekijän oikeutta kieltää muita laissa säädetyn mukaisesti käyttämästä teostansa.⁴⁴

Taloudellisiin oikeuksiin kuuluva tekijän yksinoikeus valmistaa kappaleita teoksestaan käytännössä tarkoittaa oikeutta kopioida suojattua teosta. TekijäL 2 §:n 2 momentti määrittää tarkemmin, mitä katsotaan kappaleen valmistamiseksi. Kappaleen valmistamiseen katsotaan sisältyvän myös teoksen siirtäminen laitteeseen, jossa se on toisinnettavissa.⁴⁵ Oikeus teoksen saattamiseen yleisön saataville muodostaa taloudellisen oikeuden toisen keskeisen osan ja siitä säädetään TekijäL 2 §:n 3 momentissa. Kyseessä on tekijän oikeudesta määrätä niistä menettelyistä, joiden kautta teos tuodaan julkisuuteen ja yleisön tietoon.⁴⁶

Tekijänoikeudesta saatu yksinoikeus antaa siis tekijälleen yksinoikeuden määrätä teoksen hyödyntämisestä ja samalla lähtökohtaisesti kieltää tekijänoikeussuojan alaisen teoksen luvaton käyttöä. Merkille pantavaa kuitenkin on, että taloudellisten oikeuksien tuottama yksinoikeus ei ole täysin rajoittamaton, vaan TekijäL 2 luvussa säädetään useista rajoituksista, jonka puitteissa

⁴¹ Harenko et. al. 2024, s. 477 ja 498.

⁴² Pihlajarinne 2014, s. 52.

⁴³ Pihlajarinne – Alen – Mansnérus 2024, Yritysoikeus – V Immateriaalioikeus – 2. Tekijänoikeus – Suojan ulottuvuus ja sisältö – Taloudelliset oikeudet – Kuvataiteen teoksen jälleenmyyntikorvaus.

⁴⁴ Haarmann 2005, s.110.

⁴⁵ Harenko et. al. 2024, s. 43 ja Haarmann 2005, s. 113.

⁴⁶ Haarmann 2014, s. 74.

taloudellisten oikeuksien tuottama yksinoikeuden laajuus lopulta määräytyy.⁴⁷ Kyseisiä tekijänoikeuteen kohdistuvia rajoituksia ei kuitenkaan tässä tutkielmassa käsitellä tarkemmin.

2.2.2 Moraaliset oikeudet

Moraaliset oikeudet on katsottu liittyvän tekijän persoonan suojaamiseen, sillä teos voi ilmentää esimerkiksi tekijän tunteita ja ajatuksia. Moraaliset oikeudet suojaavat käytännössä tekijän henkilökohtaista sidettä omaan teokseensa.⁴⁸ Keskeisimmät moraaliset oikeudet ovat isyysoikeus ja respektioikeus eli kunnioittamisoikeus, joista säädetään Tekijäl 3 §:ssä. Moraalisten oikeuksien luonteen vuoksi, tekijä ei lähtökohtaisesti voi niitä luovuttaa. Moraalisen oikeuden luovutuskieltoon on kuitenkin poikkeus, jota käsitellään jäljempänä luvussa 3.

Tekijäl 3 §:n 1 momentti turvaa tekijän isyysoikeuden, joka edellyttää tekijän nimen ilmoittamista⁴⁹ hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teosta saatetaan yleisön saataville. Vaikka isyysoikeuden suoja kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaisia teoksia, on huomattava, että nimenilmoitusvaatimus arvioidaan kuitenkin kyseessä olevan teostyyppin alan vallitsevan käytännön mukaan eikä se näin ollen ole suoraan ehdoton.⁵⁰ Moraalisilla oikeuksilla etenkin isyysoikeuden tuottamilla edellytyksillä voidaan katsoa olevan käytännössä myös taloudellisia vaikutuksia. Isyysoikeuden lain edellyttämä nimenilmoitusvaatimus voi laajentaa ja edistää tekijän mainetta, joka voi johtaa taloudellisiin hyötyihin.⁵¹ Respektioikeudesta eli kunnioittamisoikeudesta säädetään taas Tekijäl 3 §:n 2 momentissa. Tekijän respektioikeus estää teoksen julkistamista ja muokkaamista tekijää loukkaavalla tavalla. Respektioikeuden mahdollista loukkamista arvioidaan yleensä ”objektiivisin mittapuin”.⁵²

⁴⁷ Haarmann 2005, s.155.

⁴⁸ Harenko et. al. 2024, s. 96.

⁴⁹ Ks. myös Haarmann 2014, s. 86–87, jossa todetaan, että teoksen tekijällä on oikeus päättää missä muodossa hänen nimensä ilmoitetaan teoksen yhteydessä. Tekijällä on myös oikeus pysyä anonyyminä eli tekijän nimeä ei saa ilmoittaa, jos tekijä on saattanut teoksensa yleisön saataville nimeään ilmoittamatta.

⁵⁰ Harenko et. al. 2024, s. 97. Harenko et. al. antavat esimerkkinä tietokoneohjelmat, joiden yhteydessä ei useimmiten kerrota tietokoneohjelman alkuperäisen tekijän nimeä, ellei mainitsemisesta ole erikseen sovittu.

⁵¹ Haarmann 2014, s.86.

⁵² Pihlajarinne 2014, s. 59. Arviointi siitä onko tekijän taiteellista tai kirjallista arvoa loukattu, tehdään tapauskohtaisesti, ja huomioon otettavia seikkoja ovat erityisesti teoslajin ominaisuudet, alkuperäinen esittäminen ja teoksen taiteellinen arvo ja merkitys.

3 Tekijänoikeuden luovutus ja hyödyntäminen

3.1 Lähtökohtana luovutettavuus

3.1.1 Sopimusvapaus

Edellä on käsitelty tekijänoikeuden perusteita yleisellä tasolla tekijänoikeusjärjestelmän hahmottamiseksi. Tässä luvussa siirrytään tarkastelemaan tekijänoikeuden luovutettavuutta, joka on tämän tutkielman kannalta keskeistä selvittää, jotta konkurssipesän oikeutta luovuttaa tekijänoikeuksia ja lisenssioikeuksia voidaan tarkemmin arvioida. Tekijänoikeuden luovutettavuutta koskevat pääsäännöt ja rajoitukset vaikuttavat siihen, missä laajuudessa tekijänoikeus tai siitä johdetut oikeudet voivat kuulua konkurssipesään ja, miten niitä voidaan konkurssissa luovuttaa.

Tekijänoikeus on lähtökohtaisesti vapaasti luovutettavissa oleva varallisuus oikeus eikä se näin ollen, tekijänoikeuden tuottamasta yksinoikeudesta huolimatta, ole erottamattomasti henkilöön sidottu oikeus⁵³. Tekijänoikeuden luovutettavuudesta säädetään TekijäL 27 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan tekijänoikeus voidaan luovuttaa joko kokonaan tai osittain. Tekijänoikeuden luovutettavuus koskee pääsääntöisesti taloudellisia oikeuksia, sillä tekijä ei lähtökohtaisesti voi pätevästi luopua moraalisisista oikeuksistaan⁵⁴.

TekijäL 3 §:n 3 momentin sanamuodon mukaan tekijä voi kuitenkin sitovasti luopua moraalisisista oikeuksistaan ainoastaan silloin, kun kyse on ”*laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen*”. Toisin sanoen moraaliset oikeudet ovat luonteeltaan sellaisia, ettei tekijä voi niistä luopua kokonaisluovutuksen yhteydessä, kun taas taloudellisista oikeuksista tekijä voi luopua kokonaisuudessaan. Moraalisista oikeuksista on mahdollista luopua ainoastaan silloin, kun luovutus tapahtuu tarkoin määriteltyä ja tiettyä käyttötarkoitusta varten.⁵⁵ Voidaan siis todeta, että moraalisisista oikeuksista tekijä voi luopua ainoastaan rajoitetuissa tapauksissa ja pääsääntönä on pidettävä, etteivät moraaliset oikeudet ole muuten luovutettavissa olevia oikeuksia.

⁵³ Harenko et. al. 2024, s. 477 ja Haarmann 2005, s. 293.

⁵⁴ Haarmann 2005, s. 294. Tekijänoikeus, mukaan lukien siihen kuuluvat tekijän moraaliset oikeudet, kuitenkin siirtyvät tekijän kuoltua kuolinpesälle ja silloin tekijänoikeuteen sovelletaan lisäksi avio-oikeutta määrittävät säännökset (TekijäL 41 §).

⁵⁵ Harenko et. al. 2024, s. 106 ja KM 1953:5, s. 49. Ks. myös Haarmann 2005, s. 293. Vaikka tekijä luopuisi moraalisisista oikeuksistaan ”kokonaisuudessaan”, kyseistä luovutusta ei voida pääsääntöisesti pitää sitovana.

On syytä nostaa esille tässä vaiheessa myös Tekijäl 6 §:n tarkoittama yhteisteos. Yhteisteos rajoittaa tekijänoikeuden lähtökohtaista vapaata luovutettavuutta siinä mielessä, että tekijänoikeus kuuluu yhteisesti kaikille yhteisteoksen tekijöille. Näin ollen kukaan tekijöistä ei voi yksin määrätä yhteisteoksen hyödyntämistavasta. Jos yhteisteos halutaan luovuttaa, tarvitaan siihen jokaisen tekijän suostumus.⁵⁶

Teoksen tekijä eli alkuperäinen oikeudenhaltija voi olla ainoastaan luonnollinen henkilö eli ihminen. Tekijänoikeuden luovutuksen yhteydessä lähtökohtana on, että tekijällä on sopimusvapaus, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa, että tekijällä on oikeus valita luovutuksensaaja. Luovutuksensaajana voi olla esimerkiksi oikeushenkilö eli yhtiö, työnantaja tai yhteisö. Sen lisäksi luovutuksensaajana voi olla myös luonnollinen henkilö. Tekijänoikeuden luovutus voidaan käytännössä ymmärtää laajana käsitteenä siinä mielessä, että se käsittää kaikenlaiset menettelyt, jolla oikeus voi siirtyä uudelle oikeudenhaltijalle. Tähän kuuluvat esimerkiksi vastikkeettomat luovutukset ja vastikkeelliset luovutukset kuten oikeuden myynti ja vaihto. Tekijänoikeus voidaan luovuttaa myös oikeustoimen kuten sopimuksen perusteella.⁵⁷

Tekijänoikeuden luovuttamiselle ei ole laissa säädetty määrättyä muotoa eli luovutus on toisin sanoen vapaamuotoista. Tekijänoikeus voidaan siten luovuttaa kirjallisen sopimuksen lisäksi myös suullisesti.⁵⁸ On kuitenkin perusteltua todeta, että kirjallisesti sovittu luovutus on suullisesti sovittua luovutusta selkeämpi ja varmempi. Kirjallisesti sovittu tekijänoikeuden luovutus vähentää osapuolten välisiä mahdollisia tulkintariitoja.⁵⁹

Suulliseen sopimukseen liittyviä ongelmia ilmentää esimerkiksi hovioikeuden ratkaisu (VaaHO 2024:7), jossa ratkaistiin muun muassa riita suullisen sopimuksen olemassaolosta. As Oy:n väitteen mukaan osapuolet ovat puhelinkeskustelussa suullisesti sopineet, että As Oy ottaa kaupakirjan ja sen mukaiset velvoitteet vastatakseen, minkä seurauksena riidan kohteena olevan aineiston sekä siihen liittyvien tekijänoikeuksien ja muiden immateriaalioikeuksien olisi katsottu siirtyvän As Oy:lle. Näyttötaakka sopimuksesta ja oikeuksien luovutuksesta on sillä, joka esittää väitteen sopimuksesta ja sen sisällöstä. Toisin sanoen tässä tapauksessa As Oy:llä on ollut näyttötaakka kyseisen suullisen sopimuksen olemassaolosta ja sen myötä tapahtuvasta immateriaalioikeuksien siirtymisestä. Vaasan hovioikeus hylkäsi asiasta tehdyn valituksen ja ylläpiti

⁵⁶ Haarmann 2005, s. 104.

⁵⁷ Harenko et. al. 2024, s. 477.

⁵⁸ Haarmann 2014, s. 140.

⁵⁹ Harenko et. al. 2024, s. 488.

käräjäoikeuden ratkaisua, jossa käräjäoikeus perusteluissaan piti epäuskottavana, että liiketoimintaan keskeisesti vaikuttavasta immateriaalioikeuksien siirtymisestä olisi sovittu ainoastaan suullisesti. Käräjäoikeuden mukaan perustellumpi menettely tällaisessa tilanteessa olisi sopia oikeuksien luovutuksesta kirjallisessa muodossa. Edellä esitetyn ja ristiriitaisten kertomusten perusteella käräjäoikeus katsoi, että As Oy:n ja T Oy:n välinen suullinen sopimus on jäänyt näytämättä eikä immateriaalioikeudet näin ollen olleet siirtyneet As Oy:lle.⁶⁰

Edellä esitetty ratkaisu ilmentää, että immateriaalioikeuksien siirtyminen on usein liiketoiminnan kannalta olennainen ja arvoltaan merkittävä kysymys. Näin ollen, vaikka tekijänoikeuksien luovuttamiselle ei ole laissa määrättyä muotoa, voidaan etenkin tällaisessa tilanteessa katsoa, että tekijänoikeuksien luovuttamisesta on perusteltua sopia kirjallisesti. Kirjallinen sopimus mahdollistaa sopimusehtojen tarkan määrittelyn ja olennaisesti vähentää tulkinnanvaraisuuksia, joita suulliseen sopimukseen saattaa liittyä.

Tekijänoikeuslain esitöiden ja oikeuskäytännön pohjalta on vakiintunut niin sanottu *suppean tulkinnan periaate*, joka tulee sovellettavaksi tekijänoikeuksien luovutusten tulkinnassa. Periaate on muodostunut tekijää heikompana sopijapuolena ajatellen, ja tulkinnanvaraisissa tapauksissa tulkinta ratkaistaan lähtökohtaisesti tekijän eduksi siten, että oikeudet ei katsota siirtyvän luovutuksensaajalle vaan säilyvät tekijällä.⁶¹ On kuitenkin huomattava, ettei suppean tulkinnan periaatetta ole välttämättä aina tarkoituksenmukaista tai mahdollista ottaa tulkinnan lähtökohdaksi kuten esimerkiksi tilanteissa, joissa luovuttajan ja luovutuksensaajan asemassa on yhtiö eli tilanteissa, joissa osapuolten asema sopimusneuvottelun näkökulmasta voidaan katsoa olevan niin sanotusti yhtä vahvoja. Periaatetta voidaan selkeinten soveltaa tilanteissa, joissa esimerkiksi luovuttaja on alkuperäinen tekijä tai myöhempi oikeudenhaltija, joka on luonnollinen henkilö ja vastaanottajana yhtiö.⁶² Arvioinnissa sopimustekstin ja sen asiasisällön tulkinta ovat keskeisessä asemassa⁶³.

3.1.2 Kokonaisluovutus

Tekijänoikeus voidaan luovuttaa joko kokonaan tai osittain. Kokonaisluovutus on luonteeltaan katsottu olevan käyttöalaltaan ja ajallisesti rajoittamaton luovutus⁶⁴. Tekijänoikeuden

⁶⁰ VaaHO 2024:7.

⁶¹ Haarmann 2014, s. 140–141 ja Harenko et. al. 2024, s. 485.

⁶² Harenko et. al. 2024, s. 486.

⁶³ Oesch 2024, s. 118.

⁶⁴ Harenko et. al. 2024, s. 479.

kokonaisluovutus tarkoittaa käytännössä tilannetta, jossa tekijänoikeudenhaltija ”*menettää kaikki taloudelliset yksinoikeutensa teokseen*”. Näin ollen luovutuksensaajasta tulee tekijänoikeuden uusi oikeudenhaltija ja tekijä menettää sen myötä teokseen liittyvät taloudelliset oikeudet. Kokonaisluovutus voi koskea tekijän tietyn teoksen tai teosten lisäksi myös tekijän tulevia teoksia.⁶⁵

Koska tekijänoikeuden kokonaisluovutuksessa siirtyy ainoastaan taloudelliset oikeudet, tekijänoikeuden luovutuksensaajalle ei siirry teokseen kohdistuvat moraaliset oikeudet, ja luovutuksensaajan on näin ollen kunnioitettava tekijän isyys- ja respektioikeuksia.⁶⁶ Moraalisten oikeuksien luovutuskelvottomuuden lisäksi luovutuksensaajaa rajoittaa myös TekijäL 28 §:ssä säädetty tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä luvussa 4.

Koska tekijänoikeuden kokonaisluovutuksessa tekijän kaikki taloudelliset oikeudet siirretään uudelle oikeudenhaltijalle, luovutus on käytännössä verrattavissa omistusoikeuden luovutukseen siltä osin, että oikeus luovutetaan toisen ”omistukseen”⁶⁷. Vaikka immateriaalioikeuksien luovutuksessa ei ole kyse perinteisen irtaimen omaisuuden kaupasta, immateriaalioikeuksien kokonaisluovutussopimusten arviointiin on katsottu lähtökohtaisesti voitavan soveltaa tekijänoikeuslain lisäksi kauppalain (355/1987) yleisiä säännöksiä ja periaatteita kauppalain toimiessa yleislakina.⁶⁸ Kauppalain esitöiden mukaan kauppalakia voidaan soveltaa sopimukseen, jotka koskevat oikeuden luovutusta⁶⁹.

Kauppalain säännösten soveltuminen tekijänoikeuden kokonaisluovutukseen ei kuitenkaan ole aina selvää. Esimerkiksi kauppalain virhevastuusäännökset eivät lähtökohtaisesti suoraan sovellu immateriaalioikeuksien luovutukseen.⁷⁰ On myös huomattava, että kauppalakia voidaan soveltaa ainoastaan ”*olemassa olevien oikeuksien*” luovutukseen. *Vedenkannaksen* mukaan tämä voi ilmetä ongelmallisena esimerkiksi tietokoneohjelmien tekijänoikeuksien kokonaisluovutuksissa, jotka voivat usein liittyä hankintasopimukseen, jossa ohjelman tekijä on sitoutunut kehittämään luovutuksensaajalle tekijänoikeudellisesti suojatun ohjelmiston

⁶⁵ Haarmann 2014, s.138 ja Harenko et. al. 2024, s. 479.

⁶⁶ Haarmann 2005, s. 296–297.

⁶⁷ Oesch 2024, s. 35 ja Tepora 2008, s. 37–39.

⁶⁸ Oesch 2024, s. 35 ja Tikkanen 2007, s. 34.

⁶⁹ HE 93/1986 vp, s. 48. Hallituksen esityksessä todetaan, että kauppalakia voidaan soveltaa irtaimen esineen kaupan lisäksi myös arvopaperien, saatavien ja muiden oikeuksien kauppaan korostaen, että niiden erityisluonne tulee ottaa huomioon.

⁷⁰ Oesch 2024, s. 59 ja Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006, s.112.

tulevaisuudessa. Ei ole täysin selvää kuuluuko tällainen sopimus kauppalain soveltamisalaan.⁷¹ *Vedenkannas* korostaa lisäksi, että tekijänoikeuksien kokonaisluovutuksista sovitaan usein esimerkiksi työ- ja palvelusuoritus sopimusten yhteydessä. Kauppalain soveltuminen on myös tältä osin tulkinnanvaraista ja ongelmallista sillä lain 2 §:n 2 momentista on johdateltavissa, että kauppalakia ei sovelleta sopimukseen, jonka päätarkoituksena on nimenomaan työn tai palvelun suorittaminen.⁷²

Kuten todettu, vaikka kauppalaki on alkuperäiseltä tarkoitukseltaan laadittu perinteisen tavaran kuten fyysisten esineiden kauppaa ajatellen, oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty, että myös kauppalakia voidaan yleislakina lähtökohtaisesti soveltaa oikeustoimena pidettävään tekijänoikeuden kokonaisluovutukseen⁷³. Kuitenkin tekijänoikeuden luovutuksen erityispiirteet ja kauppalain soveltamistarkoitusta silmällä pitäen. Myös oikeustoimilain (228/1929) yleiset periaatteet esimerkiksi sopimuksen sovittelusta voivat soveltua taustalla luovutus sopimusten arvioinnissa.⁷⁴

3.1.3 Osittaisluovutus

Tekijänoikeuden osittaisluovutus on yleisimmin käytetty luovutusmuoto, kuin edellä esitetty kokonaisluovutus⁷⁵. Osittaisluovutuksessa teoksen tekijällä on mahdollisuus luovuttaa osan teokseensa kohdistuvista taloudellisista oikeuksista ja samalla säilyttää hallinnassaan loput oikeudet teokseen⁷⁶. Luovutuksensaajan osittaisluovutuksen kautta saatua käyttöoikeutta on oikeuskirjallisuudessa verrattu esimerkiksi vuokraukseen⁷⁷. Vertaiskuvaan liittyen on kuitenkin hyvä todeta, että vuokrauksen kohteena toimii yleensä jokin kiinteä tai irtain esine, kun taas tässä yhteydessä luovutettu käyttöoikeus kohdistuu aineettomaan oikeuteen eli esimerkiksi juuri tekijänoikeuteen⁷⁸. Osittaisluovutuksessa saatu käyttöoikeus voidaan kuitenkin käytännössä joltain osin analogisesti rinnastaa vuokraukseen.

⁷¹ Vedenkannas 2002, s. 870 ja Männistö 2022, s. 38.

⁷² Vedenkannas 2002, s. 870.

⁷³ Oesch 2024, s. 35 ja 43 ja Männistö 2022, s. 44–45.

⁷⁴ Oesch 2024, s. 55. Tekijänoikeuslakiin on otettu myös oma säännös kohtuuttoman sopimusehdon sovittelusta. Ks. Tekijäl 29 §.

⁷⁵ Haarmann 2005, s. 298.

⁷⁶ Harenko et. al. 2024, s. 479. Ks. myös Haarmann 2005, s. 300, jossa kuvaillaan tekijänoikeuden osittaisluovutusta tekijänoikeuden ”viipaloinniksi”. Tekijällä on käytännössä mahdollisuus viipaloida tekijänoikeuskokonaisuuttaan tekemällä osittaisluovutuksia eri tarkoituksiin ja eri rajoituksiin.

⁷⁷ Haarmann 2005, s. 299 ja Harenko et. al. 2024, s. 480.

⁷⁸ Oesch 2024, s. 25.

Tekijänoikeuden osittaisluovutus voi olla ominaisuudeltaan joko ”yksinomainen” tai ”yksinkertainen”. Yksinomaiselle osittaisluovutukselle tyypillinen nimitys on ”eksklusiivinen” osittaisluovutus, joka käytännössä tarkoittaa, että luovutuksensaajalle muodostuu yksinomainen oikeus hyödyntää teosta luovutuksen tarkoituksen mukaisella tavalla. Tämä tarkoittaa samalla myös sitä, että luovutuksen myötä teoksen tekijä ja muut osapuolet eivät lähtökohtaisesti saa käyttää teosta tavalla, joka kuuluu luovutuksen tarkoitukseen.⁷⁹

Toisin kuin yksinomaisessa osittaisluovutuksessa yksinkertaisessa eli ”rinnakkaisessa” tekijänoikeuden osittaisluovutuksessa myös muilla tahoilla on luovutuksensaajan lisäksi mahdollisuus hyödyntää teosta luovutuksen mukaisella tavalla. Toisin sanoen yksinkertainen tekijänoikeuden osittaisluovutus antaa luovutuksensaajalle käyttöoikeuden hyödyntää teosta sovitulla tavalla, mutta tekijällä ja muilla osapuolilla voi olla mahdollisuus samanaikaiseen rinnakkaiseen oikeuteen hyödyntää teosta.⁸⁰ Yksinkertaisessa tekijänoikeuden osittaisluovutuksessa luovutetaan siis erilaisia rajoitettuja käyttöoikeuksia. Tyypillinen yksinkertainen osittaisluovutusmuoto on erilaisten lisenssien myöntäminen lisenssisopimusten kautta.⁸¹

3.1.4 Teoskappaleen luovutus

Edellä on käsitelty tekijänoikeuden kokonais- ja osittaisluovutusta. On syytä myös lyhyesti käsitellä laissa säädettyä tekijänoikeuden ja teoskappaleen luovutuksen eroa. Tekijäl 27 §:n 2 momentin mukaan ”kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus”. Toisin sanoen omistusoikeuden saaminen teoksen kappaleeseen ei tarkoita tekijänoikeuden siirtymistä. Yksinkertaisena esimerkkinä lain tarkoittamasta tilanteesta on, kun henkilö ostaa kirjan kaupasta. Tällöin ostaja saa omistusoikeuden fyysiseen kirjaan, mutta kirjan sisältöön kohdistuvat tekijänoikeudet eivät siirry ostajalle vaan säilyvät teoksen tekijällä. Teoskappale on siis tekijänoikeussuojan alaisen teoksen konkreettinen ilmenemismuoto kuten esimerkiksi kirja, levy tai nuotit. Teoskappaleen luovutus ei näin ollen merkitse tekijänoikeuden luovutusta ja ne onkin pidettävä toisistaan erillisinä.⁸²

⁷⁹ Haarmann 2005, s. 298–299. Ks. myös Haarmann 2014, s. 139, jossa Haarmann mainitsee toisin sopimisen mahdollisuudesta. Toisin sanoen, vaikka yksinomainen osittaisluovutus lähtökohtaisesti muodostaa esteen tekijälle ja muille tahoille käyttää teosta luovutuksen tarkoittamalla tavalla, siitä on mahdollista kuitenkin lähtökohtaisen sopimusvapauden periaatteen mukaisesti sopia toisin.

⁸⁰ Haarmann 2005, s. 299. Ks. myös Haarmann 2014, s. 139. Esimerkki tekijänoikeudellisesta yksinkertaisesta osittaisluovutuksesta ovat esittämissopimukset, joissa on tavanomaista, että tekijänoikeudenhaltija myöntää useita rinnakkaisia käyttölupia teoksen esittämiseen.

⁸¹ Harenko et. al. 2024, s. 480.

⁸² Harenko et. al. 2024, s. 490 ja Haarmann 2014, s. 67.

Teoskappaleen luovutuksessa tekijän levitysoikeus kyseiseen teoskappaleeseen raukeaa eli sammuu. Levitysoikeuden raukeamisesta säädetään TekijäL 19 §:n 1 momentissa. TekijäL 2 § määrittää muun muassa tekijän yksinoikeudesta päättää teoskappaleen levittämisestä lain säännöksen mukaisesti. Oikeudenhaltijan levitysoikeus teokseen kuitenkin raukeaa TekijäL 19 §:n 1 momentin mukaan, ”kun teoskappale on tekijän suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu”. Tämän jälkeen teoskappale voidaan levittää edelleen esimerkiksi myymällä. On huomattava, että oikeudenhaltijan levitysoikeuden raukeaminen koskee ainoastaan niitä teoskappaleita, jotka ovat oikeudenhaltijan suostumuksella myyty tai pysyvästi luovutettu eli samasta teoksesta valmistettujen uusien teoskappaleiden levitykseen tarvitaan edelleen oikeudenhaltijan suostumus. Toisin sanoen raukeaminen koskee ainoastaan levitysoikeutta, eikä vaikuta oikeudenhaltijan yksinoikeuteen päättää uusien teoskappaleiden valmistuksesta ja niiden levittämisestä.⁸³ Kun levitysoikeus teoskappaleeseen sammuu, teoksen tekijänoikeudenhaltija ei voi enää määrätä kyseisen teoskappaleen edelleen luovutuksesta⁸⁴.

3.2 Tekijänoikeuden lisensointi

3.2.1 Lisensoinnista yleisesti

Koska tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asema konkurssissa on itse tekijänoikeuksien lisäksi tämän tutkielman tarkastelun kohteena, on syytä ottaa lisenssin käsite, lisenssisopimukset ja niihin liittyvät periaatteet tarkempaan käsittelyyn.

Yksi tavanomainen ja yleinen tekijänoikeuden osittaisluovutuksen muoto on lisenssin myöntäminen. Erilaisten lisenssien myöntäminen ei ole ollenkaan epätavanomaista niin isoissa kuin pienissä yrityksissä. Etenkin teknologian kehityksen myötä myös immateriaalioikeuksien lisensointi on yleistynyt. Voidaan siis väistämättä ajatella, että lisenssisopimukseen liittyvät kysymykset voivat tulla vastaan myös yrityksen konkurssissa. On yleistä, että lisenssinantajana toimii pienempi yritys, joka lisensoi immateriaalioikeutta tai sen osaa isommalle yritykselle. Konkurssitilanteita ajatellen pienemmät yritykset joutuvat maksuvaikeuksiin ja tulevat maksukyvyttömäksi

⁸³ Harenko et. al. 2024, s. 273 ja 276. Ks. myös s. 276, jossa todetaan, että EU:n tekijänoikeutta sääntelevien direktiivien johdosta edellytetään alueellisen raukeamisen periaatteen soveltamista EU:n ja ETA-maissa. Periaatteen mukaisesti levitysoikeuden raukeaminen edellyttää, että teoskappale on oikeudenhaltijan suostumuksella ensimmäisen kerran myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu Euroopan talousalueella. Tällöin, jos teoskappaleen ensimmäinen myynti tai muu pysyvä luovutus on tapahtunut Euroopan talousalueen ulkopuolella esimerkiksi Yhdysvalloissa, levitysoikeus raukeaa vasta, kun teoskappaleen ensimmäisen myynti tai pysyvä luovutus on tapahtunut Euroopan talousalueella.

⁸⁴ Mylly 2017, s. 603.

suhteellisen useammin kuin isommat yritykset, joten lisenssisopimukseen liittyvät oikeudelliset kysymykset realisoituvat etenkin lisenssinantajan konkurssissa.⁸⁵ Relevanttia on kuitenkin tarkastella lisenssisopimuksen asemaa myös lisenssinsaajan konkurssissa.

Lisenssin myöntäminen tarkoittaa käyttöluvan myöntämistä yleensä laissa suojattuun teollis- tai tekijänoikeuden käyttöön sovitussa tarkoituksessa⁸⁶. Tässä tutkielmassa juuri tekijänoikeudet ovat tarkastelun kohteena. Tekijänoikeuden lisensoinnissa lisensoidaan tekijänoikeutta tai sen osaa tiettyyn rajoitettuun tarkoitukseen, josta osapuolet sopivat tietyin ehdoin. Näin ollen tekijänoikeuden lisensoinnissa ei tapahdu niin sanottua omistusoikeuden siirtoa kuten edellä käsitellyssä taloudellisten oikeuksien kokonaisluovutuksessa, vaan kyse on nimenomaan osittaisluovutuksesta, jossa myönnetään käyttöluva tiettyyn tekijänoikeuden osaan.⁸⁷ Immateriaalioikeuslisenssit ovat tyypillisesti luonteeltaan sisällöllisesti eli asiasisällöltään ja käyttötavaltaan rajoitettuja. Käyttöoikeuden laajuus voi olla myös esimerkiksi maantieteellisesti ja henkilöllisesti rajoitettu. Lisäksi immateriaalioikeuslisenssit ovat lähtökohtaisesti ajallisesti rajoitettuja eli määräaikaaisia.⁸⁸

Lisenssisopimuksia useimmiten laaditaan ajatuksella, että molemmat osapuolet hyötyvät tietyn teollis- tai tekijänoikeuden lisensoinnista. Lisenssinantaja voi esimerkiksi lisensoida immateriaalioikeuttaan taloudellisen hyödyn tarkoituksessa ja lisenssinsaaja hyötyä taas mahdollisesta lisenssin tuomasta tietotaidosta.⁸⁹ Immateriaalioikeuden haltijalla on lähtökohtaisesti vapaus itse määrätä kuinka laajasti hän haluaa luovuttaa immateriaalioikeuttaan esimerkiksi käyttöluvia myöntämällä. Osapuolet voivat siis yleisen sopimusvapauden perusteella vapaasti sopia lisenssisopimuksen ehdoista ja luovutuksen laajuudesta. On kuitenkin todettava, että myös immateriaalioikeudellisten lisenssisopimusten lähtökohtaista sopimusvapautta rajoittaa yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet ja erityissäännökset. Myös esimerkiksi kilpailuoikeuteen sekä kaksoisluovutukseen liittyvät säännökset asettavat rajoituksia lisensoinnille.⁹⁰

⁸⁵ Koulou 2003, s. 63–64.

⁸⁶ Oesch 2024, s. 25.

⁸⁷ Oesch 2024, s. 28. On syytä muistuttaa, että vaikka tekijänoikeuden kokonaisluovutuksessa kaikki taloudelliset oikeudet siirtyvät eli käytännössä omistusoikeus tekijänoikeuteen luovutetaan, tekijä ei voi luopua moraalisisista oikeuksistaan. Näin ollen kokonaisluovutuksesta huolimatta, tekijälle jää edelleen moraalisien oikeuksien suoja.

⁸⁸ Oesch 2024, s. 60.

⁸⁹ Oesch 2024, s. 14–15. Oesch toteaa, että tietotaitoa voidaan myös niin sanotusti ristiinlisensoida, jolloin tietotaitoa vaihdetaan lisenssinantajan ja lisenssinsaajan kesken.

⁹⁰ Harenko et. al. 2024, s. 483.

Edellä käsiteltiin kauppalain soveltumista tekijänoikeuden kokonaisluovutukseen. Koska tekijänoikeuden lisensointi on osittaisluovutuksella tapahtuva käyttöoikeuden myöntäminen rajoitettuun tarkoitukseen ja ajallisesti rajoitetuksi ajaksi, kauppalakia ei voida soveltaa⁹¹. Kauppalaki tulee sovellettavaksi kauppaan, jossa omistusoikeus oikeuteen luovutetaan. Lain esitöissä todetaankin suoraan, ettei kauppalakia sovelleta oikeuden perustamiseen kuten esimerkiksi lisensointiin myöntämiseen.⁹²

Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty myös puoltavia seikkoja kauppalain soveltamiselle lisenssisopimukseen. Esimerkiksi *Oesch* esittää, että kauppalaki, yleisenä sopimusoikeudellisena mallina, ilmentää säännöksissään velvoiteoikeudellisia yleisiä periaatteita, joita voitaisiin joltain osin analogisesti soveltaa myös lisenssisopimukseen. Hän antaa esimerkkinä kauppalain määrittämä oikeus sopimuksen purkuun sopimusrikkomuksen johdosta, joka voisi periaatteena soveltua myös lisenssisopimukseen.⁹³ Toisin sanoen, kauppalain velvoiteoikeudellisia periaatteita voidaan mahdollisesti joltain osin katsoa analogisesti soveltuvan lisenssisopimusten arviointiin, huomioiden kuitenkin lisenssisopimuksen erityispiirteet ja kauppalain soveltamisalan rajat. Kuten todettu, kaikkia kauppalain säännöksiä ei voida sellaisenaan soveltaa lisenssisopimukseen. Myös lain esitöissä on todettu, ettei kauppalakia ole tarkoitettu sovellettavaksi lisenssisopimukseen, mikä itsessään mielestäni korostaa sitä, että kauppalain soveltaminen lisenssisopimukseen voi, *Oeschin* näkemyksen huomioon ottaen, olla vain tapauskohtaista ja rajattua analogista soveltamista.

Toisena sopimusoikeudellisena yleislakina toimii oikeustoimilaki, joka koskee varallisuusoikeudellisia oikeustoimia. Oikeustoimilain säännöksiä ja periaatteita voidaan lähtökohtaisesti soveltaa tekijänoikeuslain lisäksi tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten tulkintaan ja luovutukseen. Esimerkiksi oikeustoimilain sopimuksen syntyä, pätevyyttä ja sovittelua koskevat periaatteet voidaan soveltaa lisenssisopimusten arviointiin.⁹⁴

Edellä on käsitelty tekijänoikeuden lähtökohtaista luovutusvapautta, jolloin tekijällä on mahdollisuus luovuttaa taloudelliset oikeutensa joko kokonaisluovutuksena tai osittaisluovutuksena esimerkiksi juuri lisensointiin myöntämällä. Lisenssisopimuksen perusteella myönnettyjä

⁹¹ Tikkanen 2007, s. 34.

⁹² HE 93/1986 vp, s. 48.

⁹³ *Oesch* 2024, s. 59. Ks. myös *Männistö* 2022, s. 34–57, jossa hän arvioi kauppalain mahdollista soveltumista tekijänoikeudellisiin lisenssisopimukseen vallitsevan oikeustilan, oikeuskirjallisuuden ja korkeimman oikeuden ratkaisun (KKO 2022:44) perusteella. Vrt. *Vedenkannas* 2002, s. 869–870.

⁹⁴ Tikkanen 2007, s. 35 ja *Oesch* 2004, s. 919.

käyttöoikeuksia rajoittaa kuitenkin TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskielto, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä luvussa 4. Lisenssioikeuksia koskee lähtökohtainen luovutuskelvottomuus TekijäL 28 §:n nojalla⁹⁵.

3.2.2. Lisenssityypit

3.2.2.1 Eksklusiivinen ja yksinkertainen lisenssi

Lisenssit voidaan jakaa eri tyyppeihin sen mukaan, millaisen käyttöoikeuden tekijänoikeudenhaltija myöntää. Lisenssityypit voidaan vakiintuneen lähtökohdan mukaan jakaa tekijänoikeuden osittaisluovutustyyppijakoa muistuttavin tavoin ”yksinomaisiin” eli ”eksklusiivisiin” (*exclusive license*) käyttölupiin ja ”yksinkertaisiin” eli ”rinnakkaisiin” (*non-exclusive license*) käyttölupiin.⁹⁶

Eksklusiivinen lisenssi antaa lisenssinsaajalle yksinoikeuden käyttää lisensoitua tekijänoikeutta sovitun mukaisesti. Yksinomaisen lisenssin myöntäminen tarkoittaa samalla lähtökohtaisesti sitä, että tekijänoikeudenhaltija menettää oikeutensa käyttää lisenssin kohteena olevaa oikeutta sopimuskauden ajaksi. Vastaavaa lisenssiä tekijänoikeudenhaltija ei myöskään lisenssin eksklusiivisen luonteen johdosta voi luovuttaa kolmansille osapuolille. On tyypillistä, että lisensseistä sovitaan lisenssisopimuksissa tietyin ehdoin. Myös eksklusiivinen lisenssi voidaan myöntää esimerkiksi maantieteellisesti, ajallisesti ja tiettyyn käyttötarkoitukseen rajoitettuna.⁹⁷ Eksklusiivinen lisenssi voidaan myöntää myös siten, että lisenssinantaja pidättää itsellään niin sanotun ”*sole-lisenssin*” hyödyntää lisenssin kohteena olevaa oikeutta ja samanaikaisesti myöntää lisenssinsaajalle yksinoikeuden lisenssin kohteena olevan oikeuden käyttöön. Esimerkiksi *Oesch* käyttää kyseiselle lisenssityypille myös nimitystä ”*rajoitettu yksinomainen lisenssi*”⁹⁸.

⁹⁵ Koulou 2003, s. 152.

⁹⁶ Oesch 2024, s. 181. Ks. myös Oesch 2024, s. 62–63, yleisen lisenssityypin jaottelun lisäksi tekijänoikeudessa tunnetaan myös *pakkolisenssi* ja *sopimuslisenssi*. Tekijänoikeuden pakkolisenssointi ei perustu osapuolten sopimusvapauteen, vaan käyttöluvan antaminen pakkolisenssinä perustuu laissa säädettyyn ja yleensä korvausta vastaan. Pakkolisensseistä säädetyn nojalla teosta voidaan siis käyttää ilman tekijän suostumusta. Sopimuslisenssi on taas tekijänoikeusjärjestelmässä tunnettu erityinen lisenssimuoto, joka voidaan kutsua myös ryhmälisenssiksi eli kollektiiviluvaksi. Pakko- ja sopimuslisenssejä ei käsitellä tässä tutkielmassa tämän laajemmin.

⁹⁷ Oesch 2004, s. 917 ja Tikkanen 2007, s. 33.

⁹⁸ Oesch 2024, s. 129. Vrt. Harenko et. al. 2024 s. 481. Lisenssityypeistä on oikeuskirjallisuudessa käytetty ajoittain eri nimityksiä, esimerkiksi *Harenko et. al.* käyttävät tämän tyyppisen lisenssin nimityksenä ”*rinnakkainen (yksinoikeus)*” käyttöluupa.

Yksinkertaisessa lisenssissä immateriaalioikeuden haltijalla on taas oikeus myöntää lisenssin kohteena oleva oikeus myös kolmansille osapuolille. Lisenssinsaaja saa tällöin yksinkertaisessa lisenssissä ainoastaan nimenomaan käyttöoikeuden eikä yksinoikeuden hyödyntää lisenssin kohteena olevaa oikeutta. Tekijänoikeudenhaltija voi siis yksinkertaisessa lisenssissä myöntää useita rinnakkaisia käyttölupia useammalle luovutuksensaajalle ja samalla myös itse rinnakkaisesti hyödyntää lisenssin kohdetta.⁹⁹

3.2.2.2 Kustannussopimus

Tekijänoikeudessa tunnetaan myös tarkempia tekijänoikeuksien hyödyntämistä koskevia sopimusmuotoja kuten jo pitkään tunnettu ja laajasti käytetty kustannussopimus. Kustannussopimus nähdään tekijänoikeuden erityisenä lisenssityyppinä¹⁰⁰. Kustannussopimuksen tarkoituksesta säädetään TekijäL 31 §:ssä ja sen 1 momentin mukaan tekijä voi luovuttaa kustannussopimuksella ”kustantajalle oikeuden painamalla tai sen kaltaista menetelmää käyttäen monistaa ja julkaista kirjallisen ja taiteellisen teoksen”. Lain 2 momentissa todetaan, että tekijällä on oikeus pitää itsellään ”käsikirjoitus tai muu teoksen kappale, jonka mukaan teos on monistettava”. Kustannussopimus ymmärretään useimmiten osittaisluovutuksena, jossa kustantajalle myönnetään tavanomaisesti eksklusiivinen käyttöoikeus tiettyihin taloudellisiin oikeuksiin¹⁰¹.

Kustannussopimuksista ja kustantajan velvollisuuksista säädetään tarkemmin TekijäL 31–38 §:ssä. Säännökset ovat luonteeltaan tahdonvaltaisia eli niitä sovelletaan lähinnä tilanteissa, jos asiasta ei ole toisin sovittu¹⁰². Kustannussopimuksia koskee lähtökohtainen sopimusvapaus eli kustannussopimuksista tai niiden sisällöstä ei ole säädetty tiettyä määrämuotoa eli myös suullinen ja hiljainen sopimus voivat muodostaa pätevän sopimuksen. Kuten muidenkin luovutusopimusten osalta, kustannussopimuksista sovitaan useimmiten kirjallisesti ja kirjallinen sopimusmuoto on muutenkin suotavaa. Kustannussopimustoiminnan pitkäaikainen historia korostuu siinä, että kustannusaloilla kustannussopimukset ovat jo osin vakiintuneita. Etenkin digitaalisuuden kehityksen myötä kustannussopimuksia on kuitenkin viime vuosina pyritty uudistamaan vastaamaan nykyajan tarpeita.¹⁰³ Tavanomainen esimerkki kustannustoiminnasta on tekijän ja kirjakustantajan kesken laadittu kustannussopimus, jossa tekijä myöntää kustantajalle oikeuden

⁹⁹ Oesch 2024, s. 129.

¹⁰⁰ Koulou 2003, s. 63.

¹⁰¹ Haarmann 2005, s. 312.

¹⁰² Harenko et. al. 2024, s. 541. Ks. TekijäL 27 §:n 3 momentti.

¹⁰³ Harenko et. al. 2024, s. 254. *Harenko et. al.* toteavat, että yleisiä digitaalisia jakelu- ja hyödyntämistapoja ovat nykyään esimerkiksi digitaalisessa muodossa jaettavat e-kirjat, verkossa olevat sähköiset oppimateriaalit ja digitaaliset tallenteet.

valmistaa teoksesta eli painetusta kirjasta kappaleita ja levittää sitä myytäväksi.¹⁰⁴ On myös todettava, että kustannussopimukset poikkeavat toisistaan riippuen esimerkiksi toimialasta, jossa kustannussopimus luodaan¹⁰⁵.

3.3 Työsuhteessa luotu teos

3.3.1 TekijäL 40 b §

On hyvin tavanomaista, että tekijänoikeudella suojattuja teoksia luodaan myös työsuhteen aikana. Työsuhteen aikana syntyneiden tekijänoikeudella suojattujen teosten oikeudellista asemaa onkin tämän tutkielman kannalta syytä käsitellä, sillä suuri osa yritystoiminnassa syntyneistä tekijänoikeudella suojatuista teoksista syntyvät työsuhteissa työntekijän toimesta¹⁰⁶. Tulkintaongelmat liittyen tekijänoikeudenhaltijaan aktualisoitavat myös yrityksen konkurssissa, kun selvitetään, voidaanko immateriaalioikeudet katsoa kuuluvan konkurssipesän omaisuuteen. Keskeistä on siis selvittää perusteet työsuhteen aikana syntyneiden teosten siirtymisestä työntekijältä työnantajalle.

Työsuhteen aikana luodun teoksen siirtymisen tulkinnaissa vallitsee jo itsessään ristiriita immateriaalioikeuden ja työoikeuden välillä. Työoikeudellisen periaatteen mukaisesti työn tulos kuuluu lähtökohtaisesti työnantajalle. Tekijänoikeusjärjestelmä suojaa kuitenkin tekijää siten, että tekijälle kuuluu tekijänoikeussuoja lähtökohtaisesti myös työsuhteen aikana ja työvelvoitteiden täyttämisen yhteydessä syntyneeseen teokseen.¹⁰⁷ Toisin sanoen, koska lähtökohta on, että tekijänoikeus syntyy aina tekijälle myös työsuhteen aikana, toisella taholla, kuten tässä tapauksessa työnantajalla on velvollisuus osoittaa, että oikeus on siirtynyt hänelle¹⁰⁸.

Tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle ei ole erikseen säännelty laissa muuten kuin tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta, joka muodostaa poikkeuksen edellä mainittuun lähtökohtaan. Sääntelemättömyys tämän osalta eroaa esimerkiksi työsuhteen aikana syntyneiden

¹⁰⁴ Harenko et. al. 2024, s. 541–542. Kustannussopimusten ehdoissa on keskeistä sopia tarkasti, mitä oikeuksia luovutetaan.

¹⁰⁵ Haarmann 2005, s. 313. Esimerkiksi kirjallisuuden ja kuvataiteen kustannussopimukset voivat poiketa merkittävästikin toisistaan.

¹⁰⁶ Haarmann 2005, s. 321 ja Kairinen – Nordström 2018, Työoikeus – Juridiikka – III Oikeudet ja velvollisuudet työsuhteessa - 9. Työsuhdekeksinnöt ja tekijänoikeudet työsuhteessa – Tekijänoikeus työsuhdeteokseen – Työsuhdetekijänoikeus.

¹⁰⁷ Haarmann 2014, s. 143.

¹⁰⁸ Mansala 2009, s. 54.

patentoivien keksintöjen siirtymisestä työnantajalle, johon liittyen on erikseen säännelty laissa oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (656/1967).

Tekijäl 40 b §:n 1 momentin mukaan, ”jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle. Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta”.¹⁰⁹ Mitä säännöksen 1 momentissa säädetään tietokoneohjelmasta, sovelletaan myös ”työ- tai virkasuhteessa johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuun tietokantaan”. *Harenko et. al.* mukaan on kuitenkin tulkinallista onko kyseisen säännöksen mukaisesti luovutettu tekijänoikeus luonteeltaan yksinomainen ja työnantajan vapaasti luovutettavissa, koska sitä ei ole laissa tarkennettu. Ohjelmistodirektiiviin (2009/24/EY)¹¹⁰ 2 artiklan 3 kohdan mukaan työnantajalla on yksin oikeus määrätä kaikista työntekijän työtehtäviensä suorittamisen yhteydessä tai työnantajan ohjeiden mukaisesti luoman tietokoneohjelman taloudellisista oikeuksista, jollei toisin ole sovittu. *Harenko et. al.* tulkitsevat säännöksen tarkoittavan, että työnantajalle syntyisi säännöksen nojalla myös oikeus esimerkiksi muunnella teosta ja halutessaan luovuttaa tekijänoikeuden edelleen. He kuitenkin korostavat, että tällä hetkellä tätä tulkintaa vahvistavaa oikeuskäytäntöä ei ole olemassa.¹¹¹

Direktiivin säännöksen sananmuodon perusteella yhdyn samaan tulkintaan *Harenko et. al.* kanssa siitä, että direktiivin säännös ja näin ollen Tekijäl 40 b §:ää voidaan tulkita siten, että säännöksen nojalla työnantajalle siirtyy Tekijäl 40 b §:ssä tarkoitettussa tilanteessa yksinoikeus tietokoneohjelmaan ja siihen välittömästi liittyvän teoksen taloudellisiin oikeuksiin. Tällöin kyseessä on tekijänoikeuden kokonaisluovutus. Tekijänoikeuden kokonaisluovutuksia kuitenkin yleisesti rajoittaa Tekijäl 28 §:n edelleenluovutuskielto. Koska tekijänoikeuden automaattinen siirto työnantajalle Tekijäl 40 b §:n tarkoittamassa tilanteessa ei lain sanamuodon perusteella suoraan sisällä oikeutta edelleen luovutukseen, voidaan tulkita Tekijäl 28 §:n edelleenluovutuskiellon lähtökohtaa koskevan siten myös Tekijäl 40 b §:ää koskevaa tekijänoikeuden siirtoa. Kuten todettu, työnantajalle siirtyvien oikeuksien laajuus on tältä osin epäselvä. Tekijäl 28 §:n edelleenluovutuskieltoa käsitellään Tekijäl 40 b §:n näkökulmasta tarkemmin jäljempänä.

¹⁰⁹ Ks. *Harenko et. al.* 2024, s. 581, jossa todetaan, että säännös koskee ainoastaan työsuhteessa luotuja tietokoneohjelmia. Näin ollen työntekijän vapaa-ajalla luodut tietokoneohjelmat, jotka eivät ole luotu työtehtävän täyttämiseksi, eivät sovellu Tekijäl 40 b §:ssä säädettyyn eikä työnantajalle siirry tekijänoikeutta kyseiseen teokseen.

¹¹⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/24/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2009, tietokoneohjelman oikeudellisesta suojasta.

¹¹¹ *Harenko et. al.* 2024, s. 581–582.

On myös huomattava, että työsuhteen aikana luodun tietokoneohjelman ja siihen liittyvän teoksen tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle voidaan myös sopia toisin. TekijäL 27 §:n 3 momentin mukaisesti TekijäL 40 b §:ää sovelletaan ainoastaan silloin, jos asiasta ei ole sovittu toisin. Työntekijällä ja työnantajalla on siis mahdollisuus sopia myös lain tarkoittaman automaattisen siirtymisen kieltämisestä. Näyttötaakka tällaisen sopimuksen olemassaolosta ja sen sisällöstä on tällöin tekijällä.¹¹²

3.3.2 Työnantajan oikeus käyttöoikeuteen

Muiden teosten kuin tietokoneohjelmien ja tietokantojen osalta lähtökohtana on, että työnantajalle ei automaattisesti siirry tekijänoikeus teokseen pelkästään työsuhteen perusteella. Tällöin tekijänoikeuden tuottamien taloudellisten oikeuksien siirtymisestä työnantajalle on keskeistä sopia osapuolten kesken jo työsuhteen alkaessa¹¹³. On tavanomaista, että tekijänoikeuksien luovuttamisesta sovitaan esimerkiksi työehtosopimuksen yhteydessä. Näin on etenkin sellaisilla aloilla, joissa työsuhteen aikana luodaan merkittävässä määrin tekijänoikeussuojan alaista ainestoa ja, joissa henkilöstö koostuu pääosin luovaa työtä tekevästä henkilöstöstä, kuten tv-alalla. Suoraviivaisimpana keinona varmistaa tekijänoikeuksien siirtyminen ja siirtymisen laajuuden työntekijältä työnantajalle työsuhteessa voidaan kuitenkin pitää siitä sopimista yksilöllisen sopimuksen yhteydessä.¹¹⁴ Koska tekijänoikeuksien luovutus sopimuksille ei ole laissa asetettu tiettyä määrämuotoa, tekijänoikeuksien siirtymisestä työnantajalle voidaan sopia kirjallisen sopimuksen lisäksi esimerkiksi konkludenttisin sopimuksin¹¹⁵.

Monilla aloilla voidaan siis katsoa olevan väistämätöntä, että työntekijän työpanoksen tuloksena syntyy tekijänoikeudella suojattuja teoksia. Tilanteissa, joissa teoksen tekijänoikeuden siirtymisestä työsuhteessa ei ole säädetty laissa tai siitä ei ole sovittu osapuolten kesken esimerkiksi työehtosopimuksessa, voidaan nojautua yleiseen oikeuskirjallisuuteen perustuvaan ajattelutapaan työnantajan käyttöoikeudesta teokseen. Sen mukaan, jos tekijänoikeuksien siirtymisestä ei ole erikseen sovittu, työnantaja saa työntekijän työsuhteessa luotuun teokseen ”normaalien toimintansa edellyttämän käyttöoikeuden”¹¹⁶. Työnantajan saama käyttöoikeus teokseen on katsottu olevan useimmiten eksklusiivinen eli yksinomaisen. Eksklusiivinen käyttöoikeus on perusteltu

¹¹² Harenko et. al. 2024, s. 582.

¹¹³ Lohi 2008, s. 36.

¹¹⁴ Niiranen 2011, s. 7–8.

¹¹⁵ Haarmann 2005, s. 322 ja Lohi 2008, s. 37.

¹¹⁶ Haarmann 2005, s. 323. Ks. myös TN 2021:3 kohta 20.

esimerkiksi kilpailukielttoon liittyvillä säännöillä.¹¹⁷ Työnantajan saama käyttöoikeuden sisältö ja laajuus ei kuitenkaan ole näissä tilanteissa suoraan yksiselitteinen.

Esimerkiksi markkinaoikeus on ratkaisussaan (MAO:540/19) ottanut muun muassa kantaa tekijänoikeuden siirtymisen tulkintaan tilanteessa, jossa tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle ei ole erikseen nimenomaisesti sovittu. Ratkaisussa korostetaan, että kysymys siitä, kenelle ja, missä laajuudessa tekijänoikeudet työsuhteessa syntyneeseen teokseen kuuluvat, määräytyvät työsuhteen ehtojen perusteella, ja kyse on lopulta näyttökysymyksestä, joka arvioidaan asiassa esitetyn selvityksen kokonaisuuden pohjalta. Markkinaoikeus toteaa, että nimenomaisen sopimuksen puuttuessa, tekijänoikeuksien siirtyminen työnantajalle ja siirtymisen laajuus on arvioitava tapauskohtaisesti. Markkinaoikeuden mukaan arvioinnissa huomioidaan esimerkiksi työsuhteen tarkoitus, työtehtävien sisältö, teoksen tavanomainen käyttötapa työnantajan toimialalla ja alan vallitseva vakiintunut käytäntö tekijänoikeuden siirtymisestä.¹¹⁸

Työnantajan mahdollista käyttöoikeuden laajuutta työsuhteessa luotuun tekijänoikeussuojan alaiseen teokseen nimenomaisen sopimuksen puuttuessa on siis arvioitava tapauskohtaisesti ottaen erityisesti huomioon muun muassa työnantajan toimialaan ja itse työsuhteen tarkoitukseen liittyvät seikat. On kuitenkin todettava, että edellä mainitusta mahdollisuudesta huolimatta, tekijänoikeuksien siirtymisestä työnantajalle on tarkoituksenmukaista sopia osapuolten kesken riittävän yksityiskohtaisesti, jotta erimielisyyksiä ja tulkinnallisuuksia voidaan välttää.

Työsuhdeteoksen tekijänoikeudenhaltijan kohdistamisongelma erityisesti sopimuksen puuttuessa tulee väistämättä vastaan myös yrityksen konkurssissa, kun vallitsee epäselvyys siitä, onko tekijänoikeus siirtynyt työnantajalle ja missä laajuudessa. Tämä vaikuttaa suoraan siihen voidaanko tekijänoikeus tulkita kuuluvan konkurssipesän omaisuuteen. Tekijänoikeuden vakiintuneen lähtökohdan mukaan luovutuksensaajalle siirtyy ainoastaan ne oikeudet, jotka on sopimuksessa nimenomaisesti yksilöity. Näin ollen tekijänoikeuden tulkintaperiaatteen mukaisesti epäselvissä tilanteissa tekijänoikeus on katsottava jääneen tekijälle. Näitä tekijänoikeudellisia tulkintaperiaatteita on huomioitava myös konkurssitilanteissa.¹¹⁹ Todettakoon, että työsuhdeteoksia rasittaa myös edellä todettu TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskielto.

¹¹⁷ Haarmann 2005, s. 323. Vrt. Lohi 2009, s. 40, joka katsoo, että työsuhteessa tapahtuvissa luovutuksissa on kyse kokonaisuuvutuksesta eikä osittaisuuvutuksesta. Hän perustelee asian esimerkiksi sillä, että osittaisuuvutuksena saatu käyttöoikeus on tavanomaisesti lisenssi eikä voida katsoa, että työntekijä ainoastaan lisensoisi oikeutta työnantajalleen.

¹¹⁸ MAO 540/19, kohta 87.

¹¹⁹ Koulu 2003, s.137.

4 Tekijänoikeudet ja lisenssioikeudet konkurssissa

4.1 Tekijänoikeuksien asema konkurssipesän omaisuudessa

4.1.1 Konkurssipesän omaisuuden määrittelystä

Edellä on käsitelty tekijänoikeuden luovutuskelpoisuutta, joka on myös konkurssioikeudellisesta näkökulmasta keskeinen sen selvittämisessä, katsotaanko tekijänoikeudet konkurssipesän omaisuudeksi ja missä laajuudessa tekijänoikeudet ovat konkurssipesän taloudellisesti hyödynnettävissä ja siirrettävissä. Jotta tekijänoikeuksien ja lisenssisopimusten asemaa konkurssissa voidaan tarkemmin arvioida, keskeistä on myös lyhyesti tarkastella konkurssin oikeusvaikutuksia erityisesti velallisen määräysvallan menettämisen osalta sekä yleisesti konkurssipesän omaisuuden määrittelyä.

Konkurssi on yleistäytäntöönpanomuotoinen maksukyvyttömyysmenettely, jonka KonkL 1 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan velallisen omaisuus käytetään konkurssisaatavien maksamiseen. *Könkkölä ja Linna* kuvaavat likvidaatiomenettelyn tarkoituksena ”maksukyvyttömäksi todetun yrityksen lopettaminen ja jäljellä olevan varallisuuden arvon jakaminen velkojien kesken”.¹²⁰ Konkurssimenettelystä säädetään Suomessa konkurssilaissa (120/2004, KonkL). Konkurssiin asettamisen edellytyksenä on *maksukyvyttömyys*. Konkurssin alkaessa velallinen menettää määräämisoikeuden konkurssipesään kuuluvasta omaisuudestaan. Määräysvalta omaisuuteen siirtyy konkurssihallinnolle, mutta *omistusoikeus* omaisuuteen kuitenkin säilyy velallisella siihen asti, kunnes omaisuus on myyty. Määräysvallan menetys tarkoittaa velallisen näkökulmasta, että velallinen ei voi esimerkiksi luovuttaa tai pantata omaisuuttaan eikä ottaa vastaan konkurssipesälle kuuluvia maksuja tai irtisanoa sopimuksia.¹²¹ Konkurssipesän määritelmällä¹²² viitataan tämän alaluvun yhteydessä konkurssipesään kuuluvaan omaisuuteen, joka muodostaa varallisuusmassan.

KonkL 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan konkurssipesän omaisuuteen katsotaan lähtökohtaisesti kuuluvan ”*omaisuus, joka velallisella on konkurssin alkaessa ja jonka velallinen saa ennen*

¹²⁰ Könkkölä – Linna 2020, s. 4. Ks. velkojien yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisesta Könkkölä – Linna 2020, s. 18–20.

¹²¹ Könkkölä – Linna 2020, s. 172 ja 809–810. Käytännössä velallisen määräysvallan menetyksen myötä velallinen ei voi tehdä konkurssipesään kuuluvaan omaisuuteen vaikuttavia toimia. Ks. myös Koulou – Lindfors 2016, s. 98.

¹²² Könkkölä – Linna 2020, s. 809. Konkurssipesän määritelmä voi viitata myös esimerkiksi konkurssihallintoon riippuen, missä asiayhteydessä määritelmää käytetään.

konkurssin päättymistä”. Säännöksen 2 momentin mukaan konkurssipesän omaisuuteen ”kuuluu myös omaisuus, joka takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) nojalla tai muulla perusteella saadaan pesään takaisin”. Säännöksen 3 momentissa todetaan, että myös ”omaisuus, joka tulee konkurssipesään kuuluvan omaisuuden sijaan, sekä omaisuudesta saatava tuotto kuuluvat konkurssipesään”.

Konkurssiin asettamispäätöksen yhteydessä tuomioistuimien määrää aina lain mukaisesti konkurssipesälle pesänhoitajan. Pesänhoitajan yksi tehtävistä¹²³ on konkurssipesän omaisuuden haltuunotto. Pesänhoitajalla on velvollisuus merkitä konkurssipesään kuuluvan omaisuuden laati- maansa pesäluetteloon.¹²⁴ Velallisen konkurssipesän omaisuus voi koostua muun muassa irtaimesta esineestä, kiinteistöstä tai siitä kuuluvasta osasta määrääosaisena yhteisomistuksena. Konkurssipesään voi kuulua irtaimena omaisuutena myös varallisuus oikeuksia kuten esimerkiksi saamis- tai immateriaalioikeuksia. Velallinen voi olla rajoitetun esineoikeuden kuten pantti- tai käyttöoikeudenhaltija, jolloin tällainen rajoitettu esineoikeus voi kuulua konkurssipesän omaisuuteen. Jos velallisen omaisuuteen kohdistuu pantti- tai muu rajoitettu esineoikeus, kuuluu kyseinen omaisuus myös konkurssipesän omaisuuteen eikä merkitystä ole esimerkiksi sillä onko pantti konkurssisaatavan vakuutena vai velallisen antama vierasvelkapantti. Myös ennen konkurssin alkamista ulosmitattu omaisuus ja siitä kertyneet tulot kuuluvat konkurssipesän omaisuuteen. Jos ulosottomiehen velkojille on ehditty tilittämään varat ennen konkurssin alkamista, ne eivät palaudu konkurssipesään, vaan ulosottotilityksen jälkeen voidaan käyttää vain takaisinsaantikannetta apuna varojen mahdolliseen palautumiseen.¹²⁵

Jotta omaisuus voi kuulua konkurssipesään, edellytyksenä on, että velallinen omistaa kyseisen omaisuuden¹²⁶. KonkL 5 luvun 6 § sääntelee velallisen hallinnassa olevasta sivullisen omaisuudesta, joka on erotettavissa velallisen omaisuudesta. Tällainen sivullisen omaisuus ei kuulu konkurssipesän omaisuuteen ja se on lähtökohtaisesti luovutettava takaisin omistajalleen. Jos

¹²³ Pesänhoitajalle on konkurssilain 14:5:ssä määrätty tehtäväluettelo. Ks. myös Koulu 2024, II Konkurssi- oikeus – 5. Konkurssipesän toimijat ja julkisselvitys – Pesänhoitaja konkurssipesässä – Lakisääteiset tehtävät – Tehtäväluettelo. Koulu toteaa, ettei konkurssilaisissa säädetty tehtäväluettelo ole tyhjentävä, vaan pesänhoitajan tulee tehdä myös muitakin pesänhoitoon kuuluvia tehtäviä.

¹²⁴ Ks. Könkkölä – Linna 2020, s. 810, jossa he korostavat, ettei itse pesäluettelolla ole kuitenkaan sellaista oikeusvoimavaikutusta, joka määrittäisi sitovasti kuuluuko tietty omaisuus konkurssipesään vai ei. Riitatilanteissa tuomioistuimien tarvittaessa ratkaisee lopulta esimerkiksi konkurssipesän omaisuuden laajuuden tai sivullisen omistusoikeutta.

¹²⁵ Könkkölä – Linna 2020, s. 811–813.

¹²⁶ Könkkölä – Linna 2020, s. 815.

sivullisen omaisuus on taas sekoittunut velallisen omaisuuteen eikä ole enää yksilöitävissä, sivullisen tulee valvoa konkurssisaatavana omaisuuden arvon mukaisen saatavan¹²⁷.

Kuten edellä mainittu, konkurssipesän omaisuuteen voi kuulua myös immateriaalioikeuksia. Konkurssipesän omaisuuden haltuunotossa pesänhoitajan tulee erityisen tarkasti selvittää ja arvioida konkurssipesälle kuuluvat immateriaalioikeudet. *Koulun* mukaan luonnollisena oletettavana voidaan pitää, että konkurssiyrityksen omistamat rekisteröidyt yksinoikeudet kuuluvat sen varallisuuteen ja sen myötä ne kuuluvat myös sen konkurssipesään, ellei laissa ole toisin säädetty tai muuta sovittu. Rekisteröintiä vaativien immateriaalioikeuksien rekisteröinnistä käy käytännössä selkeästi ilmi kuka oikeudenhaltija on.¹²⁸ On kuitenkin todettava, että eri immateriaalioikeuksien kuulumisesta konkurssipesään on otettava huomioon niiden erityispiirteet eikä niiden kuuluminen konkurssipesän omaisuuteen ole välttämättä yksiselitteistä. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan tarkemmin tarkastella muiden immateriaalioikeuksien asemaa konkurssipesän omaisuudessa, vaan tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssioikeuksien asemaa konkurssipesän omaisuudessa.

Eryteisesti tekijänoikeuksien kohdalla omat haasteensa tuovat juuri niiden rekisteröimättömyys. Kuten edellä on käsitelty, tekijänoikeus syntyy tekijänoikeussuojan edellytysten täytyessä teoksen tekijälle heti luomishetkellä. Tekijänoikeus voidaan siirtää yritykselle luovutussopimuksella joko kokonais- tai osittaisluovutuksena. Sopimuksella ei ole määrämuotoa eli luovutussopimus voi käytännössä olla kirjallinen, suullinen tai konkludenttinen. Tavanomaisin ja varmin menettely on laatia kirjallinen sopimus, jossa sovitaan luovutuksen sisällöstä tarkoin ehdoin. Pesänhoitajan onkin selvitettävä yrityksen sopimusten kautta esimerkiksi yritykselle kuuluvat tekijänoikeudet, niiden laajuus ja mahdollinen edelleenluovutus¹²⁹. Vaikka luovutussopimuksen perusteella voidaan näyttää toteen tekijänoikeuden siirtyneen velallisyrittäjän omaisuuteen, tekijänoikeuksiin liittyy vielä omat erityispiirteensä, joilla on keskeinen asema sen ratkaisemisessa, voidaan ne katsoa kuuluvan konkurssipesän omaisuuteen ja missä laajuudessa ne ovat konkurssipesän hyödynnettävissä. Nämä ovat erityisesti tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto sekä tekijänoikeuden ulosmittauskelvottomuus. Näihin erityiskysymyksiin palataan jäljempänä.

¹²⁷ Nenonen 2004, s. 89. Nenonen toteaa, että velallisen ja sivullisen rahavarojen sekoittuminen on esimerkkitalanne, jossa sivullisen omaisuus on voinut menettää yksilöitävyytensä.

¹²⁸ Koulun 2003, s. 50.

¹²⁹ Konkurssiasiain neuvottelukunta 2019, s. 11.

Lähtökohtaisesti tekijänoikeudet ja niihin liittyvät lisenssioikeudet siirtyvät yritykselle luovutus-sopimuksella. Poikkeuksena edellä mainittuun ovat edellä käsitellyt TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettut työ- tai virkasuhteessa luodut tietokoneohjelmat. Sen mukaan tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työntajalle lain nojalla, jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu työsuhteessa johtuvia työtehtäviä täyttäessä. Konkurssiasian neuvottelukunnan suosituksen mukaan tietokoneohjelma voidaan siten lähtökohtaisesti katsoa kuuluvaksi työnantajan konkurssipesän omaisuuteen¹³⁰. On kuitenkin huomattava jo edellä lyhyesti käsitelty vallitseva tulkinnallisuus työnantajalle TekijäL 40 b §:n nojalla siirtyvien oikeuksien laajuudesta, joka lopulta ratkaisee kyseisten oikeuksien aseman työnantajan konkurssissa. Tähän kysymykseen palataan jäljempänä.

4.1.2 Tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto

4.1.2.1 Lähtökohtana edelleenluovutuskielto

Edellä on käsitelty konkurssipesän omaisuuden määrittämisen lähtökohdat. Kun arvioidaan, voidaan tekijänoikeus katsoa kuuluvaksi konkurssipesän omaisuuteen ja tekijänoikeuden luovutusmahdollisuuksia, arviointi tulee tehdä tekijänoikeuden erityispiirteet huomioon ottaen. Luvussa 3 käsiteltiin tekijänoikeuksien luovutettavuutta, jossa todettiin, että lähtökohtana on tekijänoikeuksien luovutuskelpoisuus. Tekijänoikeuksien tuottamat taloudelliset oikeudet voidaan luovuttaa kokonais- tai osittaisluovutuksena esimerkiksi yhtiölle. Moraalisista oikeuksistaan tekijä ei voi kuitenkaan pätevästi luopua.¹³¹ Tavanomaisin luovutusmuoto on taloudellisen oikeuden osittaisluovutus esimerkiksi erilaisia käyttöluovia ja lisenssejä myöntämällä¹³². Tekijänoikeuksien edelleen luovutusta rajoittaa kuitenkin tekijänoikeuslaissa säädetty edelleenluovutuskielto.

TekijäL 28 §:n mukaan, ”*ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle*”. TekijäL 28 §:llä on haluttu antaa tekijälle mahdollisuus vaikuttaa siihen, kuka teosta lopulta käyttää. Näin ollen lähtökohtainen oletama on, että tekijänoikeutta ei saa luovuttaa edelleen ilman tekijän suostumusta. Tekijänoikeuden edelleenluovutus-oikeudesta tulee siten sopia aina erikseen. TekijäL 28 § ei koske ainoastaan ensimmäistä tapahtunutta luovutusta, vaan edelleenluovutuskieltoa sovelletaan ensimmäisen luovutuksen jälkeenkin tapahtuneisiin luovutuksiin. Näin ollen jokaisella luovuttajalla on käytännössä oikeus

¹³⁰ Konkurssiasian neuvottelukunta 2019, s. 11–12.

¹³¹ Haarmann 2005, s. 293.

¹³² Haarmann 2005, s. 298 ja Harenko et. al. 2024, s. 480.

vedota edelleenluovutuskieltoon eli edelleen luovuttamisesta on sovittava aina erikseen.¹³³ Luovuttajana voi olla muun muassa yhtiö tai luonnollinen henkilö.

Koska tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto koskee sekä taloudellisten oikeuksien kokonaisluovutuksia että osittaisluovutuksia, edelleenluovutuskielto soveltuu myös lisenssisopimusten pohjalta myönnettyihin käyttö lupiin. Lisenssioikeuksia koskee siten lähtökohtainen luovutuskelvottomuus¹³⁴. Näin ollen lisenssinsaaja tarvitsee lisenssinantajan suostumuksen käyttöoikeuden edelleen luovutukselle. Samaa lähtökohtaa sovelletaan myös alilisensointiin, jossa osapuolina ovat lisenssinsaaja ja alilisenssinsaaja. Alilisensoinnista on myös sovittava erikseen eli vaatii ”*oikeudenhaltija-lisenssinantajan*” suostumuksen.¹³⁵ Epäselvyyksien välttämiseksi edelleenluovutusoikeudesta on keskeistä tarkasti sopia esimerkiksi luovutussopimuksen yhteydessä.

Tekijänoikeuslain 28 §:n tarkoitettua edelleenluovutuskieltoa on niukasti käsitelty kotimaisessa oikeuskäytännössä, mutta korkein oikeus on kuitenkin muutamassa ratkaisussaan käsitellyt sanottua edelleen luovutusta. Ratkaisussa KKO 1947-II-365 korkein oikeus arvioi luovutussopimukseen perustuvan oikeuden laajuutta. Ratkaisussa julistettiin tapauksessa olevan sopimuksen purtuksi, sillä korkein oikeus katsoi, ettei taiteilijan ja säätiön välisessä sopimuksessa ilmeisesti ollut tarkoitettu antaa säätiölle oikeutta edelleen luovuttaa taiteilijan valmistamien maalausten monisteiden myyntioikeutta korvausta vastaan siinä laajuudessa, kuin oli tapahtunut.¹³⁶ Ratkaisussa KKO 1977-II-85 kustantajan ja kirjoittajan välillä oli tehty sopimus, jossa kustantajalle oli luovutettu yksinomainen oikeus monistaa ja julkaista teos kirjana. Kustantaja oli sittemmin antanut osan kirjan käsikirjoitusta julkaistavaksi aikakauslehdessä, joka katsottiin täyttävän laajuutensa ja sisältönsä perusteella itsenäisen artikkelin edellytykset. Korkein oikeus katsoi, että kustantaja ja lehden julkaisija olivat loukanneet kirjoittajan tekijänoikeutta, sillä kustantajan ei katsottu näyttäneen, että vakiintuneen hyvän tavan mukaan kustantajan toimintaan kirjan levittämiseksi kuuluisi tapauksessa käsillä olevan artikkelin julkaisuoikeuden luovuttaminen tekijää kuulematta.¹³⁷

Myös ratkaisussa KKO 2011:92 korkein oikeus arvioi sopimukseen perustuvaa yksinoikeuksien luovutusten laajuutta ja edelleenluovutuskiellon rikkomista. Tapauksessa A oli tehnyt

¹³³ Harenko et. al. 2024, s. 499–501. Vrt. Kaisto 2002, s. 20–21, jossa esitetään eri näkemyksiä TekijäL 28 §:n soveltumisesta tekijänoikeuden luovutuksen seuraavaan luovutuksensaajaan.

¹³⁴ Koulu 2003, s. 152.

¹³⁵ Oesch 2024, s. 195–196.

¹³⁶ KKO 1947-II-365.

¹³⁷ KKO 1977-II-85.

kustannusyhtiön kanssa käänössopimuksen, jossa A luovutti kustannusyhtiölle yksinoikeuden monistaa ja julkaista kirjan muodossa omalla toiminimellään A:n suomenkielisen käännöksen B:n alkuperäisteoksesta X, sekä oikeuden julkaista kyseinen käännös myös taskukirjana. Kustannusyhtiölle ei sopimuksen perusteella siirtynyt muita oikeuksia eli käännökseen liittyvät tekijänoikeudet ovat muilta osin jääneet A:lle. Näin ollen muiden oikeuksien käytöstä kuin mitä sopimuksen perusteella ovat siirtyneet, oli sovittava erikseen. Kustannusyhtiö oli sittemmin tehnyt L Oy:n kanssa taskukirjalaitoksen yksinmyyntisopimuksen A:n kääntämästä teoksesta. Korkeimman oikeuden arvioitavana oli siis ensisijaisesti, mitä oikeuksia kustannusyhtiö on yksinmyyntisopimuksella luovuttanut L Oy:lle ja onko luovutussopimuksen perusteella loukattu A:n tekijänoikeuksia.¹³⁸

A:lle kuuluvien tekijänoikeuksien oikeudetonta luovutusta vastaan kustannusyhtiö ja L Oy argumentoivat muun muassa siten, että yksinmyyntisopimus oli käytännössä tarkoitettu kustannustoiminnan osatehtävien ulkoistamiselle, jolloin kustannusyhtiö pysyi käännöksen kustantajana ja L Oy toimi ainoastaan sopimuksen mukaisesti kustannusyhtiön lukuun. Korkein oikeus arvioinnissaan korostaa sopimuksen sisällön ja sananmuodon merkitystä ja toteaa, että kustannusyhtiö on sopimuksen sanamuodon perusteella kuitenkin yksiselitteisesti luovuttanut L Oy:lle yksinoikeuden valmistuttaa ja markkinoida A:n käännösteosta taskukirjana. Korkein oikeus katsoi, että sopimuksen sanamuoto viittaa vahvasti siihen, että kustannusyhtiö on kyseisellä yksinmyyntisopimuksella luovuttanut edelleen A:n tekijänoikeuteen kuuluvia oikeuksia. Korkein oikeus kiinnitti huomiota myös siihen, että yksinmyyntisopimuksessa kustannusyhtiö on yksilöity myyjäksi ja L Oy ostajaksi. Korkein oikeus katsoi, että sopimuksessa käytetyt ilmaisut eivät viittaa vain palveluiden hankkimiseen kustannusyhtiölle tai tehtävien ulkoistamiseen. Erityistä painoarvoa on ratkaisussa annettu sopimuksen sananmuodon tulkinnalle, sillä tulkittavana olevan sopimuksen sisältöä oli arvioitava suhteessa A:han, joka ei ole sopimuksen osapuoli. Koska A:n ja kustannusyhtiön välisessä käänössopimuksessa ei sovittu erikseen oikeudesta edelleen luovuttaa kyseisiä oikeuksia, korkein oikeus katsoi, että kustannusyhtiö on L Oy:n kanssa tekemällään yksinmyyntisopimuksella rikkonut TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskieltoa luovuttamalla A:n tekijänoikeuteen kuuluvia oikeuksia oikeudettomasti L Oy:lle.¹³⁹ Edellä esitetyt korkeimman oikeuden ratkaisut vahvistavat tekijänoikeuden edelleenluovutuskiellon lähtökohtaa ja korostavat sopimuksen ehtojen merkitystä edelleenluovutusoikeudesta sovittaessa.

¹³⁸ KKO 2011:92, perustelut kohdat 1 ja 2.

¹³⁹ KKO 2011:92, perustelut kohdat 4, 6–8, 10 ja 15.

4.1.2.2 Edelleenluovutuskiellon soveltuminen TekijäL 40 b §:ään?

Edellä on lyhyesti käsitelty vallitsevaa tulkinnallisuutta TekijäL 40 b §:n nojalla työnantajalle automaattisesti siirtyvien oikeuksien laajuudesta. TekijäL 40 b §:n lähtökohtana on: ”jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle”. Ohjelmistodirektiivin (2009/24/EY) 2 artiklan 3 kohdan mukaan: ”jos tietokoneohjelman on luonut työntekijä työtehtävään suorittaessaan tai työnantajansa antamien ohjeiden mukaisesti, työnantajalla yksin on oikeus määrätä kaikista taloudellisista oikeuksista näin luotuun tietokoneohjelmaan, jollei toisin ole sovittu”. Kuten mainittu, *Harenko et. al.* tulkitsevat ohjelmistodirektiivin artiklan tarkoittavan työnantajalle siirtyneen tässä yhteydessä myös oikeus muunnella teosta ja oikeus luovuttaa kyseinen tekijänoikeus edelleen. Tulkintaa vahvistavaa oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan ole.¹⁴⁰

Myös esimerkiksi *Koulu* on pohtinut edelleenluovutuskiellon oletettaman soveltuvuutta TekijäL 40 b §:ään. *Koulun* mukaan tekijänoikeuden edelleenluovutusoikeudesta voidaan käytännössä katsoa sovituksi TekijäL 40 b §:n tarkoittamassa tilanteessa, vaikka nimenomaista tahdonilmaisua asiasta ei olisi. *Koulu* katsoo, että esimerkiksi olosuhteet, kuten ohjelman laatiminen, ryhmätyö ja suoritusten persoonattomuus¹⁴¹ voidaan itsessään tulkita edelleenluovutusoikeudesta sopimiseksi. Näin erityisesti silloin, kun ohjelmat ovat alun perinkin laadittu kaupalliseen tarkoitukseen kuten myytäväksi. Vaikka *Koulu* kuitenkin tunnistaa kyseisten säännösten jännitteen, hän tulkitsee, että luovutusrajoitukset eivät sovellu tietokoneohjelmiin erityisesti ohjelman luomiseen liittyvän merkittävän yksilöllisen luovan työn panoksen puuttumisen johdosta.¹⁴² Tulkintaa perustelee myös esimerkiksi se, että tietokoneohjelmalla on tarkoitus alun perinkin kuulua yrityksen liikevarallisuuteen, jolloin sen omistajavaihdokset voidaan katsoa olevan myös todennäköisiä¹⁴³.

Koulu ja *Harenko et. al.* esittävät hyviä argumentteja ja tulkintoja edelleenluovutusoikeuden siirtymisestä työnantajalle TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettussa tilanteessa. On kuitenkin todettava, että vallitsevat lain säännökset johtavat väistämättä epäselvään tulkintaan tämän osalta nimenomaisen määräyksen puuttuessa. Kuten todettu, TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettu tekijänoikeuden siirto

¹⁴⁰ Harenko et. al. 2024, s. 582.

¹⁴¹ Suoritusten persoonattomuuteen saadaan tukea myös tekijänoikeuslain esitöistä (HE 161/1990 vp) s. 54. Esitöissä todetaan, että tietokoneohjelmien luonne ja käyttö poikkeavat olennaisesti muista teoslajeista, jonka vuoksi moraalilla on tietokoneohjelmien kohdalla vähäinen merkitys. Kyseisellä alalla vallitseva hyvä tapa ei lähtökohtaisesti edellytä tekijän nimen mainitsemista.

¹⁴² *Koulu* 2003, s. 145-146.

¹⁴³ *Koulu* 2003, s.146. Ks. myös Haarmann 1999, s. 237.

työnantajalle tapahtuu käytännössä tekijänoikeuden kokonaisluovutuksella. Tekijänoikeuden kokonaisluovutus yleisesti tarkoittaa, että tekijän luopuu kaikista taloudellisista yksinoikeuksistaan teokseensa nähden, jolloin luovutuksensaajasta tulee oikeudenhaltija. Tekijänoikeuden kokonaisluovutusta rajoittaa kuitenkin TekijäL 28 §:n mukainen edelleenluovutuskielto, joka lopulta määrittää luovutuksen laajuuden.¹⁴⁴ TekijäL 28 §:n kirjaimellinen tulkinta antaa ymmärtää luovutusrajoituksen koskevan myös TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettua luovutusta, sillä lain edelleenluovutuskiellon oletttama koskee tekijänoikeuksien luovutusta yleisesti¹⁴⁵. Koska laissa säädetty edelleenluovutuskiellon oletttama on pidettävä lähtökohtana, voidaan tulkita, että edelleenluovutusoikeudesta tulee aina sopia erikseen, jollei laissa ole toisin säädetty. Koska TekijäL 40 b §:ssä ei suoraan tarkenneta työnantajalle siirtyvän luovutuksen yhteydessä myös edelleenluovutusoikeus, ei käytännössä ole syytä ainakaan lain säännösten sanamuodon perusteella tulkita, etteikö edelleenluovutuskiellon oletttama soveltuisi myös TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettuihin tekijänoikeuksien luovutuksiin. Toisaalta Koulun ja Harenko et. al. edellä esitettyyn puoltavaan tulkintaan voidaan yhtyä sen osalta, millaisissa olosuhteissa TekijäL 40 b §:ssä tarkoitettu luovutus tapahtuu, jolloin edelleenluovutusoikeuden siirtyminen työnantajalle olisi johdateltavissa kyseisen tilanteen perimmäisestä tarkoituksesta. Lain säännöksen sanamuoto jättää kuitenkin tilanteen tältä osin jokseenkin epäselväksi. Epäselvyyksien välttämiseksi katsoisin, että myös TekijäL 40 b §:n tarkoitettussa tilanteessa olisi järkevää erikseen sopia edelleenluovutusoikeudesta.

4.1.3 Luovutusrajoituksen merkitys konkurssin näkökulmasta

4.1.3.1 Konkurssilain 5:3.3

Tekijänoikeuden lähtökohtaisen edelleenluovutuskiellon olemassaolo ratkaisee keskeisesti kuuluuko tekijänoikeus konkurssipesän omaisuuteen ja voiko konkurssipesä tekijänoikeutta luovuttaa. Konkurssilain säännellään luovutusrajoituksia koskevista ehdoista 5 luvun 3 §:n 3 momentissa. Sen mukaan ”*ehto, jolla on rajoitettu velallisen oikeutta luovuttaa irtainta omaisuuttaan edelleen, ei sido konkurssipesää, jollei 7 §:stä johdu muuta*”. Lain esitöissä todetaan, että luovutuskelpoisuusrajoitukset voivat perustua suoraan lakiin tai sopimukseen¹⁴⁶. Lain säännöksen sanamuodon mukaisesti sellainen *ehto*, jolla rajoitetaan velallisen edelleenluovutusoikeutta, ei sido konkurssipesää. Säännös koskee siis esimerkiksi sopimuksen ehtoa, jossa sovitaan edelleenluovutuskiellosta¹⁴⁷. Konkurssilain esitöissä tunnistetaan, että immateriaalioikeuksia

¹⁴⁴ Lohi 2008, s. 40–41. Ks. myös Haarmann 2005, s. 296–297.

¹⁴⁵ Ks. Koulun 2003, s. 146.

¹⁴⁶ HE 26/2003 vp, s. 72.

¹⁴⁷ Nenonen 2004, s. 88. Sopimusten lisäksi, säännös voi koskea muita oikeustoimia kuten testamenttia.

koskevassa lainsäädännössä kuten esimerkiksi tekijänoikeuslain 28 §:ssä säädetään käyttöoikeuksien luovutuskelpoisuusrajoituksista. Esitöissä todetaan, että luovutuskelpoisuusrajoitukset katsotaan yleensä perustuvan oikeudenomistajan intressiin ylläpitää osapuolten luottamussuhdetta ja mahdollisuuteen valvoa, että oikeutta käytetään sovitusti¹⁴⁸. Tekijänoikeuksien kohdalla edelleenluovutuskielto antaa tekijälle mahdollisuuden määrätä kuka hänen teostaan käyttää. Lain esitöissä todetaan, että lakiehdotuksessa pidetään lähtökohtana, että tällaisten käyttöoikeuksien luovutusrajoitukset, jotka sitovat myös muita kuin sopijapuolia, ovat pääsääntöisesti perusteltuja myös konkurssissa.¹⁴⁹ Myös *Koulu* toteaa, että edellä mainittu TekijäL 28 §:n tavoite on voimassa luovutuksensaajan konkurssissa.¹⁵⁰

Konkurssilain sanamuoto on selkeä siinä, että luovutusrajoitukset, jotka perustuvat ehtoon eivät ole konkurssissa päteviä eivätkä sido konkurssipesää. Lain sanamuoto viittaa siten vahvasti siihen, että, jos oikeutta luovuttaa irtainta omaisuutta edelleen on sopimuksen ehdolla rajoitettu ilman laissa olevaa perustetta, luovutusrajoitus ei sido konkurssipesää. Tällainen omaisuus, joka kuuluu konkurssipesän omaisuuteen olisi siten konkurssipesän luovutettavissa. Tekijänoikeuksien kohdalla tilanne on kuitenkin toinen, sillä TekijäL 28 §:n mukainen edelleenluovutuskielto on lähtökohtainen oletama. Vaikka tekijänoikeuden yleisestä edelleenluovutuskiellosta olisi sovittu erikseen esimerkiksi luovutussopimuksen yhteydessä, kyseinen ehto ei olisi konkurssilain 5 luvun 3 §:n momentissa tarkoitettu ehto, sillä tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto on TekijäL 28 §:n säännökseen perustuva. Tällöin luovutussopimuksessa oleva edelleenluovutuskieltoon liittyvä ehto käytännössä vain ”vahvistaa” lain säännöstä, jolloin konkurssilain 5:3.3 ei siihen soveltuisi.¹⁵¹ Näin ollen, konkurssipesällä ei ole oikeutta luovuttaa tai realisoida tekijänoikeutta, jos edelleenluovutusoikeudesta ei ole erikseen sovittu. Konkurssipesä tarvitsee siihen tekijänoikeuden luovutuksenantajan suostumus.

4.1.3.2 Tekijänoikeuden ulosmittauskielto

Tekijänoikeuden itse immateriaalinen osuus ei sen henkilöllisen luonteen vuoksi voi olla ulosmittauksen kohteena¹⁵². Tästä ulosmittauskiellosta säädetään TekijäL 42 §:ssä, jonka mukaan ”*tekijänoikeutta ei ole lupa ulosmitata tekijältä itseltään eikä siltä, jolle se on siirtynyt avio-oikeuden, perinnön tai testamentin nojalla. Laki on sama käsikirjoituksesta, niin myös sellaisen*

¹⁴⁸ HE 26/2003 vp, s.72.

¹⁴⁹ HE 26/2003 vp, s. 72.

¹⁵⁰ Koulu 2003, s. 144.

¹⁵¹ Koulu 2003, s.162.

¹⁵² Harenko et. al. 2024, s. 590.

taideteoksen kappaleesta, jota ei ole pantu näytteille, tarjottu myytäväksi tai muutoin hyväksytty julkistettavaksi". Kyseinen ulosmittauskielto ei kuitenkaan koske tekijänoikeuden luovutuksensaajaa eli sitä, jolle tekijä on tekijänoikeutensa siirtänyt¹⁵³. *Harenko et. al.* toteavat, että luovutuksensaajalle siirtynyt tekijänoikeus on periaatteessa ulosmittattavissa, mutta ulosmittauskelpoisuutta rajoittaa kuitenkin tässäkin tapauksessa TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskielto¹⁵⁴. Tekijänoikeuden edelleenluovutuskiellolla on siten tiivis kytkentä ulosottokelpoisuuteen, joka on myös ratkaiseva asia arvioitaessa tekijänoikeuden kuulumisesta konkurssipesän omaisuuteen. Jos luovutuksensaaja ei ole saanut oikeutta luovuttaa tekijänoikeutta edelleen, tekijänoikeus ei ole ulosmittattavissa, sillä ainoastaan alkuperäisellä luovutuksensaajalla on oikeus hyödyntää kyseistä teosta. Ulosmittausvelkoja ei voi saada parempaa oikeutta kuin velallinen eli tässä tapauksessa luovutuksensaaja.¹⁵⁵

Konkurssin näkökulmasta edellä mainittu tarkoittaa, että edelleenluovutuskiellon alainen tekijänoikeus ei ole ulosmittattavissa eikä näin ollen voi kuulua konkurssipesän omaisuuteen¹⁵⁶. Tämä on perusteltavissa konkurssilain 5:3.1:n mukaan, jossa todetaan, että ”*omaisuus, jota ei voida ulosmitata, ei kuulu konkurssipesään*”. Pääsääntönä siten on, että konkurssipesän omaisuuteen voi kuulua ainoastaan ulosmittauskelpoinen omaisuus¹⁵⁷. Ulosottokaaren (705/2007, UK) 4 luvun 19 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan omaisuus, jota lain mukaan ei saa luovuttaa, ei voida ulosmitata. Toisin sanoen, laissa säädetty luovutuskielto merkitsee samalla myös ulosmittauskieltoa. Kyseinen UK:n säännös koskee ainoastaan laissa säädettyä luovutuskieltoa eli KonkL 5:3.3:n tavoin, ulosottovelkojaa sitovaa luovutuskieltoa ei voida perustaa esimerkiksi sopimuksen ehdolla.¹⁵⁸ *Könkkölän ja Linnan* mukaan joitakin immateriaalioikeuksia koskee ulosmittauskielto, mutta ulosmittauskiellosta huolimatta, nämä oikeudet kuuluvat konkurssipesään. Tässä yhteydessä he antavat esimerkkinä tavaramerkkilain (544/2019) 41 §:n ulosmittauskieltoa koskevan säännöksen, jonka 2 momentissa erikseen todetaan, että, ”*jos tavaramerkin haltijan tai hakijan omaisuus luovutetaan konkurssiin, kuuluu tavaramerkki konkurssipesään*”. Tekijänoikeuksien osalta *Könkkölä ja Linna* tunnistavat, että on jokseenkin epäselvää missä laajuudessa konkurssipesä voi tekijänoikeutta hyödyntää, sillä konkurssipesään kuulumisesta ei ole vastavaa erityissääntelyä.¹⁵⁹

¹⁵³ Haarmann 2005, s. 328.

¹⁵⁴ Harenko et. al. 2024, s. 590.

¹⁵⁵ Haarmann 2005, s. 328, Harenko et. al. 2024, s. 590 ja Koulun 2003, s. 144.

¹⁵⁶ Harenko et. al. 2024, s. 592.

¹⁵⁷ HE 26/2003 vp, s. 71.

¹⁵⁸ Linna – Leppänen – Kärki 2023, s. 68.

¹⁵⁹ Könkkölä – Linna 2020, s. 833–834.

Myös konkurssilain esitöissä todetaan, että vain luovutuskelpoinen omaisuus voidaan ulosmittata, joka itsessään vaikuttaa myös konkurssivarallisuuden määräytymiseen. Esitöissä tunnustetaan immateriaalioikeudelliset luovutusrajoitussäännökset kuten TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskielto ja todetaan, että luovutusrajoitusten perusteena on useimmiten oikeudenomistajan intressi, joka edellyttää osapuolten luottamussuhdetta sekä mahdollisuutta valvoa, että kyseistä oikeutta käytetään sovitusti. Esitöissä kuitenkin todetaan, että immateriaalioikeuksia koskevassa lainsäädännössä on *käyttöoikeuksia* koskevia luovutusrajoitussäännöksiä kuten esimerkiksi TekijäL 28 §.¹⁶⁰ Kyseinen tekijänoikeuslain säännös ei kuitenkaan koske ainoastaan käyttöoikeuksia vaan säännöksen edelleenluovutuskielto soveltuu niin tekijänoikeuden kokonais-, että osittaisluovutukseen¹⁶¹.

Vallitsevan oikeustilan perusteella voidaan siten tulkita, että TekijäL 28 §:n mukaisen edelleenluovutuskiellon alainen tekijänoikeus tai tekijänoikeudesta myönnetty lisenssioikeus on UK:n 4:19.1:n 5 kohdan mukaisesti ulosmittauskelvoton, jolloin kyseinen tekijänoikeus tai lisenssioikeus ei voi konkurssilain 5:3.1 säännöksen mukaan kuulua konkurssipesän omaisuuteen. Konkurssipesän on siten saatava luovutuksenantajan tai lisenssinantajan suostumuksen edelleenluovutukseen, jotta tekijänoikeus tai tekijänoikeudesta myönnetty lisenssioikeus voidaan katsoa kuuluvan konkurssipesän omaisuuteen ja olla konkurssipesän luovutettavissa. Jos esimerkiksi tekijänoikeuden luovutuksen yhteydessä tai sen jälkeen on sovittu edelleenluovutusoikeudesta, tekijänoikeus voidaan katsoa ulosmittauskelpoiseksi ja näin ollen kuuluu myös konkurssipesän omaisuuteen.¹⁶²

Edellä käsitelty TekijäL 40 b §:n mukainen tekijänoikeuden automaattinen siirtyminen työnantajalle jättää kuitenkin tulkinnallisen aukon sen osalta sisältyykö kyseiseen siirtoon myös edelleenluovutusoikeus. Jos edelleenluovutuskielto voidaan katsoa soveltuvan TekijäL 40 b §:n tarkoittamaan tilanteeseen, työnantajayritykselle kuuluva tekijänoikeus ei olisi ulosmitattavissa eikä näin

¹⁶⁰ HE 26/2003 vp, s. 72.

¹⁶¹ Ks. Haarmann 2005, s. 297.

¹⁶² Ks. myös esimerkiksi TN 1992:2, s.6, jossa tekijänoikeusneuvosto toteaa, että konkurssipesällä voi olla ainoastaan sellaisia tekijänoikeuksia, joita velallisella on ollut, ja konkurssipesä on näin ollen voinut myydä tekijänoikeuksia ainoastaan tehtyjen sopimusten mukaisessa laajuudessa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa lisäksi, että konkurssipesällä on oikeus myydä tekijänoikeuksia vain siinä tapauksessa, että velallisella on sopimusten mukaan oikeus edelleen luovuttaa tekijänoikeuksia, ellei kyse ole ollut koko liikkeen tai sen osan luovutus. Liikkeen tai sen osan luovutusta tarkastellaan tarkemmin jäljempänä. Ks. myös TN 2009:13, s.7, jossa tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 28 §:n olettamassäänös soveltuu myös konkurssitilanteisiin.

ollen voisi kuulua konkurssipesän varallisuuteen¹⁶³. Jos edelleenluovutus oikeus voidaan tulkita kuuluvan Tekijäl 40 b §:n mukaiseen tekijänoikeuden siirtoon, kyseinen tekijänoikeus on ulosmittavaa omaisuutta ja siten myös työnantajayrityksen konkurssissa realisointikelpoinen.

4.2 Tekijänoikeuden luovutus liikkeen luovutuksen yhteydessä

4.2.1 Tekijäl 28 §:n tarkoittama liikkeen luovutus

Edellä on käsitelty tekijänoikeuksien kuulumista konkurssipesän omaisuuteen ja sen edellytyksiä. Edelleenluovutuskieltoa koskevassa Tekijäl 28 §:ssä on kuitenkin lievennys edellä käsiteltyyn. Tekijäl 28 §:ssä todetaan, että ”*milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämisestä*”. Toisin sanoen tekijänoikeutta on mahdollista luovuttaa edelleen ilman tekijän suostumusta silloin, kun se tapahtuu liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä. Lain säännöksessä tarkoitettua liikkeen luovutuksessa on kyse sellaisesta järjestelystä, jossa yrityksen liiketoiminta tai liiketoiminnan toiminnallisesti erotettavissa oleva osa on kaupan kohteena.

Siihen, mikä katsotaan Tekijäl 28 §:n liikkeen luovutuksen vähimmäisedellytykseksi ei löydy laista suoraan vastausta. Tekijäl 28 §:n mukaista liikkeen luovutusta on kuitenkin lyhyesti käsitelty muutamassa korkeimman oikeuden ratkaisussa. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1999:8 kauppa, jossa A myi C Oy:lle elokuvateoksia sisältäneitä videokasetteja vuokrausoikeuksineen sekä eräitä hyllyjä, ei katsottu sellaiseksi yrityksen itsenäiseksi toimivaksi yksiköksi järjestetyn osan, kuten erityisen osaston, luovutukseksi, jota Tekijäl 28 §:ssä tarkoitetaan liikkeen osan luovutuksella¹⁶⁴. Ratkaisussa 1980-II-3 A oli suunnitellut koru- ja solkimalleja eräälle yhtiölle. Kun kyseinen yhtiö asetettiin konkurssiin, konkurssipesä oli myynyt korujen ja solkien valmistamiseen tarvittavat muotit B Oy:lle. Kyseinen kauppa ei katsottu olevan Tekijäl 28 §:n tarkoittama liikkeen tai sen osan luovutus.¹⁶⁵

Korkeimman oikeuden ratkaisut ilmentävät, että pelkästään yksittäisten omaisuuserien myynti ei voida katsoa tarkoittavan Tekijäl 28 §:ssä tarkoitettua liikkeen luovutusta taikka siihen kuuluvan osan luovutusta. Säännöksen liikkeen luovutuksen määritelmä edellyttää itsenäisen toiminnallisen liiketoimintakokonaisuuden tai sen osan luovutusta.

¹⁶³ Koulou 2003, s. 145.

¹⁶⁴ KKO 1999:8.

¹⁶⁵ KKO 1980-II-3.

4.2.2 Konkurssipesän omaisuuden realisaatiosta

Kuten edellä todettu, konkurssiin asettumisen jälkeen velallinen menettää määräysvallan omaisuuteensa. Omaisuuden hallintaoikeus ja sen myötä myös oikeus omaisuuden myyntiin siirtyvät konkurssipesälle.¹⁶⁶ Koska konkurssin pääasiallisena tarkoituksena on mahdollisimman täysimääräinen velkojen maksu, konkurssipesään kuuluva omaisuus tulee muuttua rahaksi ja sen kertymä jakaa jako-osuuksina velkojille¹⁶⁷. KonkL 17:3.1:ssä todetaankin, että ”*konkurssipesän on muutettava rahaksi pesään kuuluva omaisuus pesän kannalta edullisimmalla tavalla niin, että siitä saadaan mahdollisimman hyvä myyntitulo*”. Velkojat päättävät velkojainkokouksessa omaisuuden myyntitavasta tai velallisen liiketoiminnan mahdollisesta jatkamisesta esimerkiksi liiketoiminnan kokonaisyntiä ajatellen. Pesänhoitajan velvollisuutena on huolehtia omaisuuden myynnistä päätetyn mukaisesti, ja on myös tavanomaista, että pesänhoitaja oikeutetaan velkojen suostumuksella huolehtimaan pesään kuuluvan omaisuuden myynnistä ”*parhaaksi katsomallaan tavalla lain ja hyvän pesänhoitotavan mukaisesti*”.¹⁶⁸

Könkkölä ja Linna erottelevat konkurssipesän myyntimenettelyt sen mukaan onko kyse niin sanotusta vapaasta omaisuudesta vai omaisuudesta, johon kohdistuu panttioikeus. Vapaan omaisuuden myynti tapahtuu ”*konkurssimyyntinä*” ja panttioikeuden kohteena olevan omaisuuden myynti toteutuu taas ”*erillismyyntinä*”.¹⁶⁹ Tässä tutkielmassa ei käsitellä omaisuuden erillismyyntiä sen tarkemmin. Konkurssilaki ei määrittele tiettyä myyntimuotoa vapaan omaisuuden realisoitua varten, vaan myyntitapa määrittyy lähtökohtaisesti konkurssipesän harkinnan mukaan. Konkurssipesän omaisuuden myynnissä voidaan esimerkiksi pyrkiä myynnillä toiminnan lopettamiseen ja nopeaan realisointitulokseen tai liiketoiminnan jatkamiseen.¹⁷⁰

Konkurssilain esitöiden mukaan pesänhoitajan on tarvittaessa selvitettävä, millä tavalla omaisuudesta saadaan korkein hinta¹⁷¹. Usein voi olla konkurssipesän omaisuuden kannalta taloudellisesti perusteltua edullisimman myyntituloksen saavuttamiseksi, jos koko

¹⁶⁶ Könkkölä – Linna 2020, s. 881.

¹⁶⁷ Könkkölä – Linna 2020, s. 874.

¹⁶⁸ Könkkölä – Linna 2020, s. 887–889. Ks. myös konkurssiasian neuvottelukunta 2021, s. 4. Pesänhoitajan tulee päätösvallan siirrosta huolimatta hyvän pesänhoitotavan mukaisesti ennen kaupantekoa hyväksyttää velkojen kanssa tavallisuudesta selvästi poikkeavat omaisuuden luovutus- tai kauppaehdot.

¹⁶⁹ Könkkölä – Linna 2020, s. 875 ja 877. Panttioikeus antaa panttivelkojille paremman aseman kuin muilla velkojilla. Panttivelkojilla voi olla esimerkiksi etuoikeus maksunsaantiin panttiomaisuudesta ja oikeus erillismyyntiin konkurssissa (”*separatistin asema*”).

¹⁷⁰ Könkkölä – Linna 2020, s. 893.

¹⁷¹ HE 26/2003, s. 154.

liiketoimintaomaisuus tai tarkoituksenmukainen osuus siitä myydään kokonaisuutena (*”as a going concern”*).¹⁷² Kun liiketoiminta myydään kokonaisuutena, voidaan hyödyntää myös yrityksen liikearvo eli *”good will -arvo”*. Jotta yrityksen *good will -arvo*, työsuhteiden jatkuminen ja sen myötä myös työntekijöiden tietotaidon säilyttäminen saadaan turvattua, päätös liiketoiminnan jatkamisesta tai liiketoiminnan myymisestä kokonaisuutena on useimmiten tehtävä heti konkurssin alkamisen jälkeen.¹⁷³

Kuten edellä käsitelty, TekijäL 28 §:ssä tarkoitettu liikkeen luovutus ei tarkoita pelkästään yksittäisten omaisuserien myyntiä. Näin ollen ja edellä todetun perusteella, jotta edelleenluovutuskiellon alainen tekijänoikeus voi olla konkurssipesän luovutettavissa, luovutus tulisi tapahtua osana konkurssipesän liiketoiminnallisen kokonaisuuden tai sen osan myyntiä. Myös konkurssilain esitöissä todetaan, että omaisuuden realisointi liiketoiminnan kokonaisuuden luovutuksena mahdollistaa esimerkiksi muutoin siirtokelvottomien tekijänoikeuksien hyödyntämisen osana liikkeenluovutusta¹⁷⁴. Konkurssipesällä ei siten ole oikeutta luovuttaa tekijänoikeutta tai lisenssi-oikeutta erillisenä osana omaisuutta, jos luovutuksen- tai lisenssinantaja ei ole antanut suostumuksen edelleenluovutukselle.

Konkurssipesän oikeutta luovuttaa edelleenluovutuskiellon alaista tekijänoikeutta liikkeen luovutuksen yhteydessä havainnollistaa Helsingin käräjäoikeuden ratkaisu (KäO 02/6085) ja siihen liittyvä Helsingin hovioikeuden ratkaisu (HO 2004/3109). Tapauksessa Hurriganes-nimisen yhtyeen jäsenet ja Love Records Oy olivat tehneet sopimuksen yhtyeen esitysten taltioimisesta ja äänilevyjen tuottamisesta. Sopimuksen mukaan taiteilija luovuttaa yhtiölle taltioimansa esitykset täydellä omistus- tai käyttöoikeudella. Sopimuksessa ei esitetyn näytön perusteella ole ollut nimenomaista ehtoa yhtiön oikeudesta luovuttaa saamiaan tekijänoikeuksia edelleen, jolloin kyseiset tekijänoikeudet ovat olleet TekijäL 28 §:n edelleenluovutuskiellon alaisia. Love Records Oy asetettiin sittemmin konkurssiin ja konkurssipesä oli myynyt kaikki oikeudet Love Kustannus Oy:lle, joka oli sittemmin myynyt nämä oikeudet edelleen Siboney Oy:lle. Yhtyeen jäsen A vaati hovioikeutta kumoamaan käräjäoikeuden antaman tuomion ja vahvistamaan Love Records Oy:n kanssa tekemiensä sopimusten perusteella tekemiinsä tallenteisiin kohdistuvien esittävän taiteilijan tekijänoikeuksien palautuneen ja kuuluvan omalta osaltaan hänelle itselleen. Lisäksi A

¹⁷² Könkkölä – Linna 2020, s. 895.

¹⁷³ HE 26/2003 vp, s. 154. Ks. myös Nenonen 2004, s. 107. Konkurssipesän tarkoituksena ei kuitenkaan ole liiketoiminnan harjoittaminen, vaan omaisuuden realisointi ja sen myötä varojen jakaminen velkojille. Jos liiketoiminnan jatkaminen on taloudellisesti kannattavaa, se tulisi näkyä myös omaisuuden kauppahinnassa.

¹⁷⁴ HE 26/2003 vp, s. 155.

vaati hovioikeutta kieltämään Siboney Oy:tä markkinoimasta ja myymästä kyseisiä tekijänoikeudellisesti suojattuja tallenteita ja velvoittaa Siboney Oy:tä suorittamaan hänelle hyvityksen oikeuksien luvattomasta käytöstä.¹⁷⁵

Tapauksen yksi keskeinen kysymys oli, että oliko A:n Love Records Oy:lle luovuttamat oikeudet palautuneet A:lle Love Records Oy:n konkurssissa. Tapauksessa otetaan kantaa myös siihen että, oliko Love Records Oy:n konkurssipesällä oikeutta luovuttaa kyseiset tekijänoikeudet edelleen. Käräjäoikeus ratkaisussaan katsoi, että kyse ei ollut TekijäL 42 §:n mukaisista ulosmittauskiellon alaisista tekijänoikeuksista, koska kyseiset tekijänoikeudet eivät olleet tekijällä vaan ne olivat siirtyneet sopimuksella täydellä omistus- ja käyttöoikeudella Love Records Oy:lle. Näin ollen käräjäoikeus totesi, että tekijänoikeudet ei voida päätellä palautuneen kyseisen säännöksen tai muun säännöksen nojalla tekijöille Love Records Oy:n konkurssin yhteydessä. Arvioidessaan kysymystä siitä, oliko konkurssipesä voinut luovuttaa kyseiset tekijänoikeudet edelleen ilman tekijän suostumusta, käräjäoikeus totesi kauppakirjan sisällön osoittavan konkurssipesän ja Love Kustannus Oy:n kaupan kohteena olleen kaikki masternauhat sekä kaikki muukin tavaramerkkiin liittyvät oikeudet ja tuotteet. Tämä itsessään vastasi muita äänilevyalalla tavanomaisesti tehtyjä kauppoja, joita on pidetty liikkeen tai sen osan luovutuksena. Käräjäoikeus katsoi tämän perusteella kyseessä olevan tekijänoikeuslaissa tarkoitettu liikkeen tai sen osan luovutus, jolloin konkurssipesällä on ollut oikeus luovuttaa tekijänoikeudet edelleen edellä mainitulla kaupalla ilman tekijän suostumusta. Hovioikeus ei muuttanut Helsingin käräjäoikeuden tuomiota.¹⁷⁶

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että konkurssipesällä on edellytysten täytyessä lähökohtainen oikeus luovuttaa tekijänoikeus edelleen osana liikkeen tai sen osan luovutusta. Edellä käsitelty ratkaisu kuvastaa, että tekijänoikeus voi siirtyä konkurssipesältä edelleen osana

¹⁷⁵ HO 2004/3109.

¹⁷⁶ KäO 2/6085 ja HO 2004/3109. On huomautettava, että Helsingin hovioikeus ratkaisussaan toteaa, että ”kun Love Records Oy:n konkurssipesä on vastaanottanut kyseiset tekijänoikeudet yhtiön muun varallisuuden ohella ja jatkanut yhtiön harjoittamaa liiketoimintaa, tekijänoikeuksien on katsottava siirtyneen konkurssipesälle yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa TekijäL 28 §:n mukaisella tavalla”. Hovioikeus katsoi, että oikeudellista estettä A:n luovuttamien oikeuksien lukemiseksi konkurssipesään ei siten ole. Edellä mainitun perusteella vaikuttaa siltä, että hovioikeuden ratkaisussa on mahdollisesti tapahtunut sekaannus asiaan kuuluvien oikeussuhteiden osalta. Käräjäoikeuden ratkaisusta ilmenee, että tapauksessa arviotavana oli mm. konkurssipesän oikeus luovuttaa kyseiset oikeudet liikkeen luovutuksen yhteydessä Love Kustannus Oy:lle, eikä se, että oliko konkurssipesälle siirtynyt oikeudet osana liikkeen luovutusta. Voidaan kuitenkin mielestäni tulkita hovioikeuden tarkoittavan päätyvän samaan lopputulokseen asian suhteen kuin käräjäoikeus ratkaisussaan. Tätä tulkintaa puoltaa hovioikeuden perustelu tekijänoikeuden siirtymisestä TekijäL 28 §:n tarkoittamalla tavalla vaikkakin hovioikeus on todennut tekijänoikeudet siirtyneen konkurssipesälle. Lisäksi se, että hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota, puoltaa samaa kantaa. Kyseinen tapaus toimii kuitenkin havainnollistavana esimerkkinä konkurssipesän oikeudesta luovuttaa tekijänoikeus liikkeen luovutuksen yhteydessä.

liiketoimintakokonaisuuden luovutusta, kun tekijänoikeus liittyy kiinteästi luovutettavaan liiketoimintaan. Tekijänoikeuden siirtyminen on siten mahdollista myös insolvenssimenettelyssä, kun luovutus täyttää tietyt edellytykset. Tekijänoikeuden luovutettavuutta konkurssissa liikkeen luovutuksen yhteydessä on katsottu olevan perusteltua myös sillä, että luovutuksella ei katsota olevan samanlaista ”*henkilökohtaista luonnetta*”, jos tekijänoikeus on luovutettu liikkeelle¹⁷⁷.

On todettava, että TekijäL 28 §:n mukaisesti konkurssipesä jää kuitenkin edelleen vastuuseen sopimuksen täyttämisestä, kun tekijänoikeus luovutetaan liikkeen tai sen osan yhteydessä. Voidaan pohtia, onko luovutus todellisuudessa taloudellisesti edullisinta velkojien nähdessä esimerkiksi lisenssioikeuden luovutuksessa, kun konkurssipesälle jää tällainen vastuu. Konkurssipesällä on käytännössä mahdollisuus sopia luovuttajan kanssa myös toisin kyseisen vastuun osalta. Kysymystä pohdittiin myös työryhmämietinnössä, jossa ehdotettiin TekijäL 28 §:n säännöksen muuttamista siltä osin, että luovutuksensaajan ohella konkurssipesän vastuuta sopimuksen täyttämisestä rajoitettaisiin yhteen vuoteen. Ehdotusta perusteltiin sillä, että tällainen ajallisesti rajoittamaton vastuu sopimusvelvoitteiden täyttämistä käytännössä uhkaa vaarantaa konkurssin tarkoitusta.¹⁷⁸ Kyseistä muutosta ei toteutettu¹⁷⁹.

4.2.3 Liikkeen luovutukseen liittyvä rajoitusehto

4.2.3.1 TekijäL 28 §:n tulkintaa

Kuten edellä käsitelty, sopimukseen otettu ehto, jossa kielletään tekijänoikeuden luovuttamista edelleen käytännössä vain toistaa TekijäL 28 §:n lähtökohtaista olettamaa edelleenluovutuskieltoa. Tällöin KonkL 5:3.3 koskien luovutusrajoitusehdon sitovuutta ei tällaiseen ehtoon soveltuisi, sillä tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto on suoraan lain nojalla voimassa eikä siihen liittyvä kieltoehto ole tarpeen lisätä sopimukseen.¹⁸⁰ Edelleenluovutusoikeudesta tulee kuitenkin sopia erikseen.

Edellä todettu koskee TekijäL 28 §:n ensimmäistä virkettä. Säännöksen toinen virke tekijänoikeuden luovutuksesta liikkeen luovutuksen yhteydessä muodostaa poikkeustilanteen.

¹⁷⁷ Koulou 2003, s. 158 ja Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2/2002, s. 258.

¹⁷⁸ Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2/2002, s. 258.

¹⁷⁹ Ks. lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 96. Esimerkiksi Suomen Tekijänoikeustoimisto Teosto ry ja Opetusministeriö vastustivat kyseistä ehdotusta lausunnoissaan. Opetusministeriö esitti, että siltä osin kuin sopimuksen osapuoli on kykenemätön täyttämään sopimusvelvoitteitaan, sopimuksen kohde tulisi mieluummin palautua luovutuksenantajalle kuin siirtää kolmannelle.

¹⁸⁰ Ks. edellä 4.1.3.1 käsitelty koskien KonkL 5:3.3.

Luovutussopimuksissa saattaa tulla vastaan tekijänoikeuden luovutusta koskeva ehto, jossa kielletään tekijänoikeuden luovutus myös liikkeen luovutuksen yhteydessä¹⁸¹. Sen vuoksi on syytä käsitellä vielä tällaisen luovutusrajoituksen merkitystä konkurssin näkökulmasta. Koska TekijäL 28 §:n toinen virke muodostaa poikkeuksen pääsääntöön voidaan ensinnäkin pohtia, onko kyseinen poikkeuskin katsottava tahdonvaltaiseksi, jolloin tällainen luovutusrajoitusehto olisi sallittu. Toiseksi, jos kyseinen poikkeus on katsottava tahdonvaltaiseksi, tulee arvioida KonkL 5:3.3:n soveltuvuutta tällaiseen luovutusrajoitusta koskevaan ehtoon.

Kysymyksen arvioimiseksi keskeistä on tarkastella erityisesti lain säännöksen sanamuotoa ja säännöksen tarkoitusta tarkemmin. TekijäL 28 §:n ensimmäinen virke on sanamuotonsa perusteella selkeästi tahdonvaltainen säännös, joka mahdollistaa toisin sopimisen. Tähän viittaa ennen kaikkea virkkeen alku ”ellei toisin ole sovittu”. Tahdonvaltaisuus käy ilmi myös komiteamietinnön tekstistä, jossa todetaan suoraan, että kyseinen säännös on tahdonvaltainen. Komiteamietinnössä todetaan, ”*että oikeus muuttaa teosta tai luovuttaa tekijänoikeus kolmannelle on olemassa vain, jos sellaisesta oikeudesta on sovittu tai asianosaisten on ilman nimenomaista sopimusta katsottava sitä edellyttäneen*”.¹⁸² Tekijänoikeuden edelleenluovutuskielto on siten lähtökohtainen olettama lain säännöksen nojalla, mutta tekijänoikeuden toinen virke liittyen luovutukseen liikkeen luovutuksen yhteydessä on poikkeus tähän lähtökohtaan. Lain säännöksen kielellinen rakenne antaa ymmärtää säännöksen ensimmäisen ja toisen virkkeen olevan tältä osin itsenäisiä sääntöjä.

Komiteamietinnössä on käytetty termiä ”*lievennys*” viitatessa säännöksen toisen virkkeen liikkeen tai sen osan luovutukseen. Komiteamietinnön tekstissä todetaan tämän osalta, että ”*milloin tekijänoikeus sisältyy liikkeeseen – esimerkiksi kustannus-, näyttämö- tai elokuvayritykseen – se aina saataisiin luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen asianomaisen osaston kanssa*”.¹⁸³ Komiteamietinnön tekstissä käytetty sana *aina* viittaisi siihen, että kyseinen lievennys ei välttämättä ole tarkoitettu tahdonvaltaiseksi¹⁸⁴. Toisaalta komiteamietinnössä todettu, että tekijänoikeus saataisiin aina luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa voidaan ymmärtää tarkoittavan

¹⁸¹ Koulun 2003, s. 162.

¹⁸² KM 1953:5, s. 65.

¹⁸³ KM 1953:5, s. 65.

¹⁸⁴ Vrt. esimerkiksi laki hyödyllisyysmallioikeudesta (800/1991) 27 §:n 3 momentti, johon on otettu nimenomainen maininta toisin sopimisen mahdollisuudesta käyttöluvan luovutuksesta liikkeen luovutuksen yhteydessä: ”*Milloin käyttöluva kuuluu liikkeeseen, saadaan se kuitenkin luovuttaa liikkeen mukana, jollei muuta ole sovittu*”.

myös sitä, että tekijänoikeus voidaan luovuttaa kyseisessä tilanteessa ilman luovutuksenantajan suostumusta, joka onkin kyseisen virkkeen tarkoitus.

4.2.3.2 KonkL 5:3.3 soveltuminen

Ehtoa, jossa rajoitetaan tekijänoikeuden luovutettavuutta myös liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä on pohdittava myös siitä näkökulmasta, ettei TekijäL 28 § nimenomaisesti kiellä toisin sopimisen eikä komiteamietinnössä myöskään suoraan poissuljeta tätä mahdollisuutta. Tekijänoikeuslaki perustuu edellä todetusti sopimusvapauden periaatteeseen eli tekijöillä on lähtökohtainen vapaus sopia heille kuuluvista oikeuksista. Suurin osa tekijänoikeuslaissa olevat sopimuksia koskevat säännökset ovatkin tahdonvaltaisia, mikä tarkoittaa, että ne tulevat sovellettavaksi vain, jos osapuolet eivät ole sopineet toisin. Tekijänoikeuden luovutuksen laajuus sekä luovutuksen ehdot ovat lähtökohtaisesti vapaasti sovittavissa sopimuksen sisältövapauden perusteella.¹⁸⁵ TekijäL 28 §:n toinen virke on komiteamietinnön mukaan *lievennys* lain säännöksen lähtökohtaiseen oletamaan. Kyseinen lievennys mahdollistaa tekijänoikeuden luovutuksen liikkeen tai sen osan yhteydessä ilman luovutuksenantajan suostumusta. Tällainen luovutus ei siten edellytä, että edelleenluovutusosoikeudesta erikseen sovitaan. Lain säännös ei suoraan kiellä toisin sopimisen mahdollisuutta eikä tekijänoikeuslaissa muutoin säädetä, että säännöksen lievennyksestä ei voitaisi sopimuksella poiketa. Myös *Harenko et. al.* toteavat seuraavan: ”*tekijänoikeuden saa luovuttaa edelleen ilman tekijän suostumusta, kun se tapahtuu liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä. Tämäkin edellyttää, että tekijä ja luovutuksensaaja eivät ole sopineet toisin asiasta*”¹⁸⁶. Edellä käsitellyn perusteella voidaan esittää tulkinta, että tahdonvaltaisuus koskee myös TekijäL 28 §:n toista virkettä.

Seuraavaksi tulee siten arvioida, mitä tällainen luovutusta rajoittava ehto tarkoittaa konkurssipesän näkökulmasta. Esimerkiksi *Pekki* on pohtinut tilannetta, jossa lisenssisopimukseen on otettu ehto, jossa nimenomaan kielletään lisenssioikeuden luovutus liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä. Myös *Koulu* on todennut, että sellaista lisenssisopimuksessa olevaa ehtoa, jossa kielletään käyttöluvan luovuttamista myös liikkeen luovutuksen yhteydessä, voidaan lähestyä

¹⁸⁵ Harenko et. al. 2024, s. 5 ja 483. Ks. tarkemmin myös Harenko et. al. 2024, s. 483 ja Haarmann 2014, s. 137 luovutusvapauden rajoitukseen liittyen. Luovutusvapautta rajoittaa joidenkin tekijänoikeuslain säännösten lisäksi esimerkiksi eräät kilpailuoikeudelliset, oikeustoimilain ja yleiset sopimusosoikeudelliset säännökset.

¹⁸⁶ Harenko et. al. 2024, s. 500.

joko KonkL 5:3.3:n kirjaimellisella soveltamisella tai lisenssinantajan intressin näkökulmasta¹⁸⁷. Lisenssinantaja saattaa lisenssisopimuksessa pyrkiä estämään käyttöoikeuden luovutus myös liikkeen luovutuksen yhteydessä. Pekki on tulkinnut, että sopimuksen osapuolet voivat sopia konkurssipesää sitovasti lisenssisopimuksessa luovutuskiellosta myös liikkeen luovutuksen osalta.¹⁸⁸ Perustelu tulkinnalle haetaan konkurssilain esitöistä koskien edellä käsiteltyä KonkL 5:3.3:n luovutusrajoitusehtojen sitomattomuutta. Lain esitöissä todetaan, että ”*rajoitetun esineoikeuden, kuten käyttöoikeuden luovuttaja voi edelleen kieltää oikeuden siirtämisen tai asettaa siirrettävyyttä koskevia rajoituksia oikeudenhaltijan velkojia sitovin vaikutuksin*”¹⁸⁹. Koska lisenssi on käyttöoikeus¹⁹⁰, voidaan johdattaa analoginen tulkinta siitä, että sellainen kieltoehto, jossa kielletään lisenssioikeuden edelleen luovutus liikkeen luovutuksen yhteydessä, voidaan pitää konkurssipesää sitovana.¹⁹¹

Edellä käsitelty tulkinta koskee lisenssioikeuksia. Toinen näkökulma on taas itse tekijänoikeuteen liittyvä luovutussopimus, jossa erikseen kielletään tekijänoikeuden edelleen luovutus liikkeen tai sen osan yhteydessä. KonkL 5:3.3:n mukaan ”*ehto, jolla on rajoitettu velallisen oikeutta luovuttaa irtainta omaisuutta edelleen, ei sido konkurssipesää*”. Vaikka omistusoikeus perinteisessä tarkoituksessaan ei yleensä mielletä kohdistuvan esimerkiksi tekijänoikeuteen, voidaan kuitenkin katsoa tekijänoikeuden kokonaisluovutuksen osalta, että luovutuksensaaja tulee niin sanotusti oikeuden ”omistajaksi”¹⁹². Jos tekijänoikeuden kokonaisluovutus voidaan katsoa käytännössä rinnastuvan omistusoikeuden luovutukseen, voidaan ottaa KonkL 5:3.3:n soveltuminen arvioitavaksi. Edellä on käsitelty, ettei KonkL 5:3.3 tule sovellettavaksi ehtoon, jossa kielletään tekijänoikeuden luovutus eli vain toistetaan Tekijäl 28 §:n olettamasäännöstä edelleenluovutuskiellosta, sillä kielto perustuu suoraan lain säännökseen. Jos luovutussopimukseen on kuitenkin otettu luovutuksenantajan tahdosta ehto, jossa kielletään tekijänoikeuden edelleen luovutus myös liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä, kielto perustuu periaatteessa tällöin sopimuksen ehtoon. Kieltoehdolla sovitaan siis toisin kuin Tekijäl 28 §:n toisen virkkeen lähtökohta siitä, että tekijänoikeus voidaan luovuttaa liikkeen tai sen osan yhteydessä ilman

¹⁸⁷ Koulun mukaan Pohjoismaisessa kirjallisuudessa lisenssinantajan intressillä perusteltu tällaisen luovutuksen kieltävä ehto on pidetty konkurssipesää sitovana. Koulun mukaan kuitenkin katsotaan, että tällainen tulkinta ei olisi Suomen oikeuteen siirrettynä toimiva.

¹⁸⁸ Pekki 2004, s. 103–104.

¹⁸⁹ HE 26/2003 vp, s. 74.

¹⁹⁰ On todettava, että konkurssilain esitöissä (HE26/2003) s. 74 todettu koskee kuitenkin yleisesti rajoitettuja esineoikeuksia.

¹⁹¹ Pekki 2004, s. 103–104.

¹⁹² Oesch 2024, s. 35. Ks. Tepora 2014, s. 2. Ks. myös alaluvussa 3.1.4 käsiteltyä tekijänoikeuden luovutusta on kuitenkin pidettävä erillään teoskappaleen luovutuksesta.

luovutuksenantajan suostumusta. Konkurssilain esitöissä todetaan, että merkitystä ei ole sillä, onko luovutuskielto tai luovutusrajoitus laadittu esimerkiksi luovuttajan tahdosta tai tämän edun vuoksi¹⁹³. Näin ollen voitaisiin tulla johtopäätökseen siitä, että tekijänoikeuden kokonaisluovutuksen osalta, tällainen ehto, jossa kielletään tekijänoikeuden edelleen luovutus myös liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä, ei KonkL 5:3.3:n nojalla ole konkurssipesään nähden sitova. Konkurssipesällä olisi tällöin oikeus luovuttaa liikkeeseen kuuluva tekijänoikeus osana liiketoiminnan kokonaisuutta kieltoehdosta huolimatta.

Kuten mainittu, konkurssilain hallituksen esityksessä todettu käyttöoikeuksien osalta, koskee rajoitettuja esineoikeuksia. Samanlainen johtopäätös kuin tekijänoikeuksien osalta olisi kuitenkin tehtävä myös tekijänoikeudellisten lisenssioikeuksien osalta, jos niitä ei voida analogisesti rinnastaa hallituksen esityksessä todettuun. Tällöin myös lisenssioikeuksien osalta sopimukseen otettu ehto, jossa kielletään lisenssioikeuden luovutus myös liikkeen luovutuksen yhteydessä, olisi konkurssipesään nähden tehoton.

¹⁹³ HE 26/2003 vp, s. 74.

5 Konkurssin vaikutus lisenssisopimukseen

5.1 Sopimusten huomioiminen konkurssissa

5.1.1 Konkurssipesän sijaantulo-oikeus ja oikeus vetäytyä sopimuksista

Konkurssissa, joissa velallisyrittäjän omaisuuteen kuuluu aineetonta omaisuutta, kohdataan väistämättä immateriaalioikeuksiin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä. Tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssioikeuksien asemaa ja luovutusmahdollisuuksia konkurssissa sekä niihin liittyviä tutkimuskysymyksiä on käsitelty edellä. Toinen näkökulma konkurssissa, jossa velallisyrittäjä on toiminut lisenssinantajana tai on lisenssinantajan roolissa, tuo esiin uusia kysymyksiä lisenssisopimusten kohtelusta konkurssissa. Tutkielman viimeiset tutkimuskysymykset ovatkin, miten konkurssipesän sijaantulo-oikeus määräytyy tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten osalta ja millaisia edellytyksiä tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten jatkamiselle on lisenssinantajan konkurssimenettelyssä. Edellä on käsitelty tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten perusteita yleisellä tasolla. Mainittuihin tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää, että yleisellä tasolla käsitellään myös perusteet sopimusten huomioimisesta konkurssissa, ja sen jälkeen käsitellään tarkemmin itse lisenssisopimusten asemaa konkurssissa.

Konkurssiin asettaminen itsessään ei käytännössä vaikuta velallisen olemassa oleviin sopimussuhteisiin, jolloin yleisenä periaatteena on pidetty *sopimusjatkuvuuden periaatetta*. Kyseisen periaatteen käyttöön voidaan kuitenkin suhtautua varauksella sen vuoksi, että useimmiten konkurssin myötä sopimussuhteet kuitenkin muuttuvat esimerkiksi sopimuksen ennenaikaisella päätymisellä. Toisin sanoen konkurssi itsessään ei muuta velallisen sopimussuhteita, mutta tavanomaisesti sopimussuhteet kuitenkin muuttuvat esimerkiksi konkurssipesän päätöksellä vetäytyä sopimuksesta.¹⁹⁴

Konkurssipesällä on oikeus kieltäytyä täyttämästä velallisyrittäjän ennen konkurssia tekemää sopimusta, jolloin puhutaan konkurssipesän niin sanotusta vetäytymisoikeudesta. Konkurssimenettelyn tarkoituksena on päätyä velkojien kannalta parhaaseen mahdolliseen taloudelliseen lopputulokseen, jolloin konkurssihallinnolla on suorastaan velvollisuus vetäytyä sopimuksista, jotka eivät ole taloudellisesti kannattavia parhaan realisointituloksen saamiseksi. Jos

¹⁹⁴ Koulou 2024, Insolvenssioikeus – II Konkurssioikeus – 4. Konkurssiin asettaminen ja konkurssin oikeusvaikutukset – Konkurssin oikeusvaikutukset - Vaikutus sopimus- ja velkasuhteisiin – Jatkumisfiktio. Ks. myös Ovaska 1992, s. 298.

sopimussuhteen jatkaminen ei tuo konkurssipesään lisäarvoa, ei pesänhoitaja käytännössä saa täyttää velallisen täyttämättömiä sopimusvelvoitteita.¹⁹⁵ Konkurssipesän vetäytymisoikeudesta ei säännellä nimenomaisesti konkurssilaissa. Konkurssipesän oikeuteen kieltäytyä velallisen sopimuksen täyttämistä voidaan kuitenkin hakea tukea esimerkiksi velkojien yhdenvertaisuuden periaatteesta. Periaatetta ilmentää myös laki velkojien maksunsaantijärjestyksestä (1578/1992) 2 § koskien velkojien yhtäläistä oikeutta saada maksu. Konkurssipesällä voidaan näin ollen katsoa olevan velvollisuus pidättäytyä sopimuksen täyttämistä, jos se on velkojien kannalta edullisinta.¹⁹⁶

Konkurssipesän vetäytymisoikeudesta poiketen konkurssipesän niin sanotusta sijaantulo-oikeudesta säännellään suoraan konkurssilaissa. Säännös konkurssin vaikutuksista sopimussuhteisiin otettiin konkurssilakiin vuoden 2004 konkurssilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä¹⁹⁷. KonKL 3:8.1:n mukaan, ”jos velallinen ei ole konkurssin alkaessa täyttänyt sopimusta, jossa hän on osapuolena, vastapuolen tulee vaatia ilmoitusta siitä, sitoutuuko konkurssipesä sopimukseen. Jos konkurssipesä ilmoittaa kohtuullisessa ajassa, että se sitoutuu sopimukseen, sekä asettaa hyväksyttävän vakuuden sopimuksen täyttämistä, sopimusta ei saa purkaa”. Sijaantulo-oikeuden edellytyksenä on siten sopimuksen tai sen osittainen täyttämättömyys. Säännöksen 2 momentin mukaisesti konkurssipesän vastapuolella on kuitenkin edellä todetun estämättä ”oikeus purkaa sopimus, jos siihen on sopimuksen henkilökohtaisesta luonteesta johtuva tai muu erityinen syy, jonka vuoksi ei voida edellyttää, että sopijapuoli jatkaa sopimusta konkurssipesän kanssa”. Säännöksen 2 momentin sijaantulo-oikeuteen liittyviin esteisiin palataan jäljempänä.

Konkurssilain 3:8 koskee käytännössä kaikkia velallisen sopimuksia, jotka velallisella on täyttämättä. Konkurssipesän sijaantulo-oikeus soveltuu siten sopimuksiin, jotka ovat syntyneet ennen konkurssin alkua.¹⁹⁸ Säännös soveltuu siis myös konkurssipesän oikeuteen tulla velallisen sijaan lisenssisopimukseen¹⁹⁹. Konkurssipesällä on lähtökohtaisesti oikeus valita ne sopimukset, mitkä

¹⁹⁵ Koulou 2024, Insolvenssioikeus – II Konkurssioikeus – 4. Konkurssiin asettaminen ja konkurssin oikeusvaikutukset – Vaikutus sopimus- ja velkasuhteisiin – Jatkumisfiktio. Jos jostain syystä niin sanotun ”lisäarvottoman” sopimuksen täyttäminen katsotaan tarpeelliseksi, edellyttää tämä kaikkien konkurssivelkojien suostumus.

¹⁹⁶ Tuomisto 2025, s. 30. On kuitenkin huomattava, että konkurssipesän vetäytymisoikeuteen liittyy myös poikkeuksia. Ks. esimerkiksi Tuomisto 2025, s. 30–32 liittyen sopimussuhteen osapuolelle perustettuun esineoikeuteen.

¹⁹⁷ Tuomisto 2025, s.72.

¹⁹⁸ Tuomisto 2025, s. 72–73. KonKL 3:8 on kuitenkin KonKL 1:2.1:n mukaisesti toissijainen eli sovelletaan ainoastaan, jos muualla laissa ei toisin säädetä.

¹⁹⁹ Tuomisto 2025, s. 210.

se haluaa pitää voimassa. Konkurssipesä tulee silloin velallisen sijaan valittujen sopimusten osapuoleksi ja konkurssipesälle siirtyy sopimukseen perustuvat velvoitteet.²⁰⁰ Kuten edellä todettu, konkurssipesä ei voi sitoutua sopimuksen täyttämiseen, jos se ei ole velkojien edunmukaista. Voi kuitenkin olla, että jotkut sopimukset ovat kannattavia täyttää massavelkaisesti. Velkojalla on lain säännöksen mukaan velvollisuus tiedustella konkurssipesän kantaa sopimukseen sitoutumisesta. Tiedustelu tulisi tehdä pikaisesti konkurssin alettua ja esittää se konkreettisesti muodossa esimerkiksi kirjallisesti.²⁰¹ Lain säännöksen sanamuodon mukaisesti konkurssipesän tulee vastata velkojan tiedusteluun sopimukseen sitoutumisesta kohtuullisessa ajassa. Konkurssilain esitöissä todetaan, että kohtuullisen ajan pituuden arvioinnissa on otettava huomioon muun muassa sopimuksen kohde ja suuruusluokka ja millaista vahinkoa sopimuksen toiselle osapuolelle voi aiheutua odotusajan kestoista.²⁰²

5.1.2 Massavelkavastuu

Kun konkurssipesä arvioi sitoutumistaan velallisen sopimukseen, kysymys massavelkavastuun sitoutumisesta on keskeisessä asemassa. Jos konkurssipesä päättää käyttää sijaantulo-oikeuttaan velallisen sopimukseen, konkurssipesä vastaa sopimusvelvoitteiden täyttämisestä suoraan konkurssipesän varoilla. Konkurssipesä on tällöin *massavelkavastuussa* sopimusvelvoitteiden täyttämisestä.²⁰³ Konkurssipesän massavelasta säädetään KonkL 16 luvun 2 §:ssä ja sen mukaan ”*konkurssipesä vastaa velasta, joka johtuu konkurssimenettelystä tai joka perustuu konkurssipesän tekemään sopimukseen tai sitoumukseen sekä velasta, josta konkurssipesä on tämän tai muun lain mukaan vastuussa*”. Jos sopimuksen sitoutumisen myötä kertyvä tuotto muodostuu selvästi suuremmaksi kuin sopimuksen aiheuttama massavelkavastuu, pesänhoitaja voi katsoa, että konkurssipesän on kannattavaa sitoutua sopimukseen²⁰⁴.

Konkurssilain esitöissä todetaan, että sopimukseen sitoutumisen myötä tullut konkurssipesän massavelkavastuun laajuus ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen. Koska KonkL 3:8 soveltuu erilaisiin sopimuksiin, myös sopimuksen osapuolten suoritusvelvollisuuden sisältö ja suoritustavat ovat vaihtelevia. Sen vuoksi saatavan erottaminen konkurssivelaksi tai massavelaksi voi olla

²⁰⁰ HE 26/2003 vp, s. 54.

²⁰¹ Kokko – Salminen 2013, s.142.

²⁰² HE 26/2003 vp, s. 54. Konkurssipesän voidaan edellyttää vastaavan tiedusteluun nopeasti, jos sopimus on yksinkertainen ja arvoltaan vähäinen. Jos kyse on taas taloudellisesti arvokkaasta sopimuksesta, joka vaatii merkittävää panostusta, konkurssipesälle tulisi varata enemmän harkinta-aikaa sopimuksen sitoutumisen päättämiseen ja vakuuden järjestämiseen.

²⁰³ Kokko – Salminen 2013, s. 143.

²⁰⁴ Kokko – Salminen 2013, s. 143.

haasteellista. Lain esitöiden mukaan merkitystä on erityisesti sillä, onko sopimuksen toinen osapuoli täyttänyt oman suoritusvelvollisuutensa ja onko suoritusvelvollisuus katsottava kokonaisuudeksi vai perättäissuorituksiksi. Esitöissä annetaan esimerkkinä tilanne, jossa sopimuksen osapuolen työ on keskeneräinen eikä ole luovutettu velalliselle ennen konkurssia. Tällaisessa tilanteessa konkurssipesän ei voida katsoa voivan velvoittaa toista osapuolta jatkamaan sopimusta ilman täyttää suoritusvelvollisuutta eli massavelkavastuuta. Toisena esimerkkinä on tilanne, jossa sopimuksen osapuolen tekemä työ katsotaan jo saavuttaneen itsenäisen vaiheen ja on luovutettu velalliselle jo ennen konkurssia. Konkurssipesä olisi tällöin vastuussa ainoastaan täyttämättömän suorituksen maksusta. Kestovelkasuhteiden osalta lain esitöissä todetaan, että esimerkiksi liittymä- ja irtaimen vuokrasopimuksissa, konkurssipesä voi olla massavelkavastuussa vain konkurssin alkamisen jälkeiseen aikaan kohdistuvista maksuista. Tällaiset kestovelvoitteet ovat rinnastettavissa esitöiden mukaan osittaissuorituksiin.²⁰⁵

5.1.3 Konkurssin varalta laadittu sopimusehto

5.1.3.1 Konkurssiehto

Ei ole ollenkaan epätavanomaista, että eri sopimukseen on otettu mukaan ehtoja, joiden tarkoituksena on konkurssin oikeusvaikutusten välttäminen ja sopimuksen osapuolen suojaaminen toisen osapuolen konkurssilta. *Tenhusen ja Ekdahlin* mukaan tällaisilla konkurssin varalta laadituilla sopimusehdoilla eli niin sanotuilla ”*konkurssiehdoilla*”²⁰⁶ tyypillisesti sovitaan esimerkiksi sopimuksen automaattisesta lakkaamisesta toisen osapuolen konkurssissa tai annetaan oikeus välittömästi purkaa sopimus sopimuksen toisen osapuolen joutuessa konkurssiin.²⁰⁷ Maksukyvyttömyyden varalta laadittua purkamisehtoa kutsutaan myös niin sanotuksi ”*ipso facto* -lausekkeeksi”²⁰⁸.

Sopimukseen otetut konkurssiehdot rajoittaisivat konkurssipesän KonkL 3:8:n mukaista sijaantulo-oikeutta. Konkurssilain säännöksistä ei käy suoraan ilmi sallitaanko edellä mainitusta säännöksestä poikkeavaa sopimusmääräystä vai ei. Konkurssilain esitöissä kuitenkin todetaan varsin

²⁰⁵ HE 26/2003 vp, s. 54. Ks. myös Tuomisto 2025, s. 88–89.

²⁰⁶ Ks. myös Koulun 2003, s. 72–73. Koulun kutsuu määräyksiä, jotka vaikuttavat konkurssin sopimussuhteisiin ”*konkurssiinvarautumisehdoiksi*” tai ”*konkurssiehdoiksi*”. Koulun mukaan tällaiset konkurssispesifit ehdot ovat suoraan konkurssiin vaikuttavia eli määräävät konkurssin oikeusvaikutuksista. Ks. myös esimerkiksi Oesch 2009, s. 520–522. Maksukyvyttömyyden, erityisesti konkurssin varalta laadittua purkamisehtoa kutsutaan myös *ipso facto* -lausekkeeksi.

²⁰⁷ Tenhunen – Ekdahl 2005, s. 725.

²⁰⁸ Oesch 2009, s. 516.

selkeästi, että KonKL 3:8 on pakottavaa oikeutta eivätkä velallinen ja velallisen sopimuskumppani voi sopimuksin poiketa siitä konkurssipesän vahingoksi²⁰⁹. Toisin sanoen pääsääntönä on pidettävä, että sopimuksen osapuolen konkurssin varalta laadittua sopimusehtoa ei voida pitää konkurssipesää sitovana. Etenkin oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että suoraan konkurssipesän sijaantuloa kokonaan estävien sopimusmääräysten lisäksi myös konkurssin vaikutuksia koskevia sopimusehtoja, joilla esimerkiksi laajennetaan sopimusosapuolen purkuoikeutta, lyhennetään pesän harkinta-aikaa tai lisätään massavelkavastuuta, on pidettävä tehottomina. Tällaiset ehdot ovat ristiriidassa konkurssivelkojen oikeuksien kanssa.²¹⁰ Linjaus konkurssiin vaikuttavan sopimusmääräyksen tehottomuudesta on yleisesti omaksuttu myös muissa pohjoismaissa²¹¹.

Konkurssin varalta otetun sopimusehdon sitovuutta on ollut korkeimman oikeuden arvioitavana esimerkiksi tapauksessa KKO 1995:35. Tapaus koski työsopimukseen otettua ehtoa, jonka mukaan työnantajan tulisi työntekijän työsuhteen päättymisen työnantajan konkurssin johdosta maksaa työntekijälle 24 kuukauden lisäpalkka. Korkein oikeus katsoi, että kyseinen ehto oli tehty konkurssin varalta ja koskee kolmannen eli konkurssivelkojen oikeuksia. Konkurssivelkojat olisivat joutuneet kyseisen ehdon johdosta huonompaan asemaan kuin missä he muuten lain mukaan olisivat. Korkein oikeus katsoi, että kyseinen sopimukseen otettu ehto oli tehoton suhteessa velallisyhtiön konkurssivelkoihin.²¹²

Toinen mielenkiintoinen tapaus on KKO 2016:100, jossa arvioitavana oli palautusehdon sitovuus konkurssivelkoihin nähden. Tapauksessa Kela oli myöntänyt avustuksia Reumasäätiölle. Kelan antamassa avustuspäätöksessä oli ehto, jonka mukaan varat tuli palauttaa Kelalle, jos avustuksen saanut laitos siirtyy toiselle omistajalle, sen toiminta lopetetaan tai sitä olennaisesti muutetaan tai jos kysymyksessä olevia varoja ei käytetä avustuspäätöksen mukaiseen tarkoitukseen. Säätiö asetettiin sittemmin konkurssiin. Alemmat oikeusasteet katsoivat, että kyseinen palautusehto oli säätiön konkurssivelkoihin nähden tehoton muun muassa sen vuoksi, että kyse oli oikeusvaikutuksiltaan konkurssin varalta tehtyyn sopimusehtoon rinnastettava ja muiden velkojen oikeuksia vähentävä sopimusehto. Kelan valvomaa saatavaa ei voitu hyväksyä konkurssipesän

²⁰⁹ HE 26/2003 vp, s. 53. Ks. myös Tenhunen – Ekdahl 2005, s. 725. Kuten todettu, tällaiset konkurssiehdot tulevat lain esitöissä todetusta huolimatta usein vastaan sopimuksissa. *Tenhunen ja Ekdahl* pohtivat, että vaikka säännöksen pakottavuus käy ilmi lain esitöissä, lainsäätäjällä olisi voinut selkeyden vuoksi kirjata saman myös lain säännökseen.

²¹⁰ Tuomisto 2025, s.130 ja Kokko-Salminen 2013, s.149.

²¹¹ Ks. tarkemmin Tuomisto 2025, s.128 Ruotsista, Norjasta ja Tanskasta.

²¹² KKO 1995:35. Ks. myös HE 196/2016 vp, s. 2, jossa todetaan, että sopimusehto palkkatason palautumisesta tai selviytymissopimuksen purkautumisesta voi olla pätemätön, jos se on tehty konkurssin varalta ja loukkaa velkojen etua. Ks. myös KKO 1985 II 104.

jakoluetteloon, sillä ei voitu katsoa, että kelalla olisi ollut säätiöltä saatavaa ennen konkurssin alkamista.²¹³

Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan palautusehdon osalta eri lopputulokseen kuin alemmat oikeusasteet. KKO totesi, että koska palautusehto oli sisällytetty avustuspäätöksiin saman sisältöisenä yli kahden vuosikymmenen ajan, voitiin pitää epätodennäköisenä, että osapuolet olisivat nimenomaisesti sopineet varojen palauttamisesta myös säätiön konkurssissa. KKO korosti, että erityistä painoarvoa on tällaisen tilanteen tulkinnassa annettava ehdon sanamuodolle sekä sanamuodosta ja päätöksen kokonaisuudesta ilmenevälle ehdon tarkoitukselle. KKO totesi myös, että vaikka ehdossa ei erikseen mainita säätiön konkurssia, ehdossa ei myöskään anneta merkitystä, sille mistä syystä laitoksen toiminta lopetetaan, jolloin ehdon sanamuodosta voidaan tehdä tulkinta, että myös toiminnan lopettaminen konkurssin johdosta voi muodostaa palautusvelvollisuuden. KKO katsoi, että Kelan ja Reumasäätiön välisessä avustuspäätökseen perustuvassa suhteessa palautusvelvollisuus oli siten katsottava syntyneen myös, kun toiminta lopetetaan konkurssin johdosta. KKO nosti perusteluissaan esiin muun muassa, että sopimusrikkomuksen seuraamuksia koskevia ehtoja, jotka ovat velkojien kannalta epäedullisia ja soveltuvat ainoastaan konkurssitilanteisiin, ei lähtökohtaisesti pidetä konkurssipesää sitovina. Ehdot, joilla on perusteltu ja hyväksyttävä merkitys myös sopimusosapuolten välillä, voidaan taas yleensä pitää tehokkaina. Kyseisen sopimusmääräyksen sitovuutta arvioitaessa korkein oikeus katsoi palautusehdon tehokkaaksi säätiön konkurssivelkojiin nähden muun muassa sen perusteella, että ehto ei ollut lainvastainen, sitä ei ollut laadittu säätiön maksukyvyttömyyden varalta konkurssin vaikutusten kiertämiseksi ja ehdolla oli ollut sopimusosapuolten välillä järkevä ja hyväksyttävä tarkoitus. KKO perusteli myös, että palautusehto saattoi täytyä eri tilanteissa ja laitoksen toiminta voitiin lopettaa myös muusta syystä kuin konkurssin vuoksi, jolloin ehto ei tosiasiassa tulisi sovellettavaksi vain konkurssitilanteissa. Kelalla oli näin ollen katsottava olevan palautusehtoon perustuva saatava. KKO kumosi alempien oikeusasteiden tuomiot.²¹⁴ Korkeimman oikeuden ratkaisut toimivat hyvinä esimerkkeinä siihen, mitä tulee ottaa huomioon konkurssiehtojen tulkinnassa.

Koulu on tarkastellut esimerkinomaisesti myös pohjoismaisella kustannusalalla kustannussopimuksissa käytössä olevaa niin sanottua AET-ehtoa, joka on automaattinen päättämisehto. Kustannussopimus raukeaa ehdon mukaan välittömästi kustantajan konkurssissa. Tällainen ehto

²¹³ KKO:2016:100, KKO:n perustelut kohdat 1–2 ja 5.

²¹⁴ KKO:2016:100, KKO:n perustelut kohdat 5, 8, 9, 12, 16, 19–21, 23 ja 24.

suoraan estää lain mukaisen sijaantulo-oikeuden eli on toisin sanoen konkurssiin suoraan vaikuttava ehto, joka on katsottava tehottomaksi konkurssipesään nähden.²¹⁵ Oesch on tarkastellut lisenssisopimuksen näkökulmasta edellä mainittua *ipso facto* -lauseketta, joka antaa lisenssisopimuksen²¹⁶ toiselle osapuolelle oikeuden välittömästi purkaa sopimus toisen osapuolen joutuessa maksukyvyttömäksi. Oeschin mukaan lisenssisopimukseen otettu *ipso facto* -lauseke voi olla sopimusosapuolten keino pyrkiä turvaamaan sopimussuoritusten tasapainoa. Esimerkiksi lisenssisopimuksen mukaisten lisenssimaksujen maksaminen ei todennäköisesti ole mahdollista jatkaa sopimuksen mukaisesti maksavan osapuolen joutuessa maksukyvyttömäksi. Lisenssimaksujen maksaminen muodostaa keskeisen osan lisenssisopimuksesta, jolloin maksujen laiminlyönti vaikuttaa merkittävästi sopimustasapainoon ja voidaan katsoa sopimusrikkomukseksi. Tämä näkökulma ei kuitenkaan syrjäytä KonkL 3:8:ää tilanteissa, jossa *ipso facto* -lauseke mahdollistaa sopimuksen purun toisen osapuolen konkurssissa. Sopimuksen toisella osapuolella saattaa kuitenkin olla taloudellisia haasteita tai olla jo ”ilmeisen” maksukyvytön, vaikka kyseistä osapuolta ei olisi vielä asetettu konkurssiin. Tällöin sopimuslausekkeet voidaan tarkastella eri näkökulmasta.²¹⁷ Välillisesti vaikuttavia ehtoja käsitellään tarkemmin jäljempänä. Koska KonkL 3:8 on lain esitöiden perusteluissa selkeästi todettu pakottavaksi oikeudeksi, josta sopimuksen osapuolet eivät voi poiketa konkurssipesän vahingoksi, säännöksen pakottavuus on katsottava koskevan myös lisenssisopimuksia. Konkurssiin suoraan vaikuttavat konkurssiehdot ja *ipso facto* -lausekkeet ovat siten lähtökohtaisesti katsottava tehottomaksi myös lisenssisopimuksissa.

5.1.3.2 Välillisesti vaikuttava ehto

Lisenssisopimuksissa saattaa olla sopimusehtoja, jotka vaikuttavat konkurssiin myös välillisesti²¹⁸. Koska välillisesti vaikuttavat sopimusmääräykset eivät lähtökohtaisesti ole nimenomaan laadittu konkurssin varalta, KonkL 3:8:n soveltuminen ei ole yksiselitteistä. Sitovuuden arvioinnissa on huomioitava esimerkiksi, mikä on ollut ehdon tarkoitus sopimukseen otettaessa ja käytetäänkö ehtoa muissa tapauksissa kuin konkurssissa.²¹⁹

Edellä on käsitelty lisenssisopimuksessa olevaa *ipso facto* -lausekkeen sitovuutta. Kuten todettu, pääsääntönä on pidettävä, ettei konkurssin varalta laadittu *ipso facto* -lauseke sido

²¹⁵ Koulou 2003, s. 266–267.

²¹⁶ Oesch 2009, s. 520. Oesch toteaa esimerkkinä, että *ipso facto* -lausekkeita voi löytyä tietotekniikka-alan sopimusehdoissa.

²¹⁷ Oesch 2009, s. 517 ja 520–522.

²¹⁸ Koulou 2003, s. 71.

²¹⁹ Pekki 2004, s.117.

konkurssipesää. Lisenssisopimuksissa saattaa kuitenkin olla purkuehto, joka on sidottu esimerkiksi tietynlaisiin taloudellisiin kriteereihin eikä suoraan konkurssiin. *Pekin* mukaan tällainen taloudellisiin kriteereihin sidottu purkuoikeus voidaan katsoa välillisesti vaikuttavaksi ehdoksi. Sopimuksen osapuolen konkurssi ei tällöin toimi lisenssisopimuksen purkuperusteena. Lisenssisopimuksessa on voitu määritellä tietyt taloudelliset edellytykset, joiden puuttuminen mahdollistaa sopimuksen purun. *Pekin* mukaan taloudellisiin edellytyksiin perustuva ehto voi olla sidoksissa esimerkiksi lisenssisopimuksessa sovittuihin rojalteihin ja niihin liittyviin niin sanottuihin tuotto-odotuksiin. Purkuoikeus voisi *Pekin* mukaan syntyä tällaisen ehdon perusteella, jos esimerkiksi ehdossa sovittu tuotto-odotus alittuu, ja lisenssinantaja ei katsoisi sen vuoksi hyötyvänsä enää riittävästi lisenssisopimuksesta. *Pekki* tulkitsee, että konkurssilain mukaisella sijaantulosäänöksellä ei käytännössä voida estää sopimuksen osapuolia ottamasta esimerkiksi tuotto-odotuksiin perustuvaa ehtoa lisenssisopimukseen eikä mahdollinen tuleva konkurssipesä voi myöskään tulla kyseisen ehdon perusteella aiemmin puretun sopimuksen osapuoleksi. Tällöin ehto voitaisiin *Pekin* mukaan katsoa sitovaksi.²²⁰

Pekin tulkinnan mukaan taloudellisiin kriteereihin perustuva purkuoikeus on perusteltavissa esimerkiksi sopimusosapuolten ennakoinnilla. Lähtökohtana on myös, ettei tällaisessa tilanteessa sopimussuhdetta ole enää olemassa konkurssiin asettamisen hetkellä. Tällaisen ehdon sitovuu-den arviointi vaatii tapauskohtaista harkintaa ja erityisesti konkurssipesän velkojien näkökulma tulee ottaa huomioon. Taloudellisiin edellytyksiin perustuva purkuehto monesti katsotaan olevan velkojien kannalta haitallinen, jolloin ehto voidaan mahdollisesti tulkita olevan KonkL 3:8:n perusteella tehoton. *Pekki* kuitenkin arvioi, että tällainen ehto voidaan tapauskohtaisesti tulkita sitovaksi, jos ehdon käytölle on sopimuksessa perusteita. Sopimuksen purkaminen ei kuitenkaan saisi tapahtua juuri ennen konkurssia.²²¹ Olen samaa mieltä *Pekin* tulkinnan kanssa siitä, että tällaisen ehdon sitovuutta on arvioitava aina tapauskohtaisesti. Arvioinnissa tulisi ottaa huomioon erityisesti ehdon tarkoitus ja sopimuksen purun ajankohta. Jos sopimuksen purku tapahtuisi taloudellisiin kriteereihin perustuvaan ehtoon esimerkiksi juuri ennen sopimusosapuolen konkurssiin asettumista, joudutaan arvioimaan, onko purkuoikeus realisoitunut juuri maksukyvyttömyyden perusteella, jolloin KonkL 3:8 voisi tulla sovellettavaksi.

Pekki on mielenkiintoisesti pohtinut KonkL 3:8:n näkökulmasta myös edellä käsiteltyä lisenssisopimukseen otetun ehdon sitovuutta, jossa erikseen kielletään lisenssioikeuden luovutus

²²⁰ Pekki 2004, s.119.

²²¹ Pekki 2004, s. 119–120.

liikkeen tai sen osan mukana. *Pekki* arvioi, että tällainen lisenssisopimukseen otettu ehto voidaan katsoa välillisesti vaikuttavan konkurssiin sen perusteella, että ehdolla voidaan vaikuttaa pesän sijaantuloon ja ehto voidaan katsoa olevan velkojien kannalta vahingollinen.²²² Se, että lisenssioikeus ei ole luovutuskelpoinen ei kuitenkaan lain esitöiden mukaan suoraan tarkoita, etteikö konkurssipesä voisi tarvittaessa jatkaa käyttöoikeuden käyttöä, joka voi edellyttää sijaantulo-oikeuden käyttämistä²²³. Tällainen sopimuksen ehtoon perustuva luovutuskielto voidaan kuitenkin ajatella olevan velkojien kannalta vahingollinen ja siinä mielessä välillisesti konkurssiin vaikuttava, kun se estää kyseisen omaisuuden realisoinnin.

Kuten todettu, arvioitaessa välillisen ehdon soveltuvuutta KonKL 3:8:ään, on kiinnitettävä huomiota erityisesti ehdon tarkoitukseen. *Pekki* arvioi, että jos ehto on perusteltavissa esimerkiksi sillä, että luovutuskiellon tarkoituksena on suojata lisenssinantajan yksinoikeutta päätyvästä esimerkiksi kilpailijalle, se voidaan pitää konkurssipesää sitovana. Jos taas ehdon käytölle ei löydy hyväksyttävää syytä, se voitaisiin pitää KonKL 3:8:n perusteella sitomattomana.²²⁴

Kuten myös *Pekki* on todennut, tällaisen ehdon lähtökohtainen tarkoitus on yleensä nimenomaan sopimuksen siirtokelpoisuuden rajoittaminen eikä sijaantuloon vaikuttaminen²²⁵. Toisin sanoen ehtoa ei ole laadittu konkurssia ajatellen eikä se myöskään suoraan estä konkurssipesän oikeutta käyttää sijaantulo-oikeuttaan. Tekijäl 28 §:n lähtökohta on, että tekijällä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, kuka hänen teostaan lopulta käyttää²²⁶. On siis todennäköistä, että tällainen edelleen luovutusta rajoittava ehto on otettu lisenssisopimukseen siinä tarkoituksessa eikä suoraan konkurssitilanteita ajatellen. Edellä todetun perusteella tällaisen luovutusrajoituksen liittyvän ehdon käytännön soveltuvuus KonKL 3:8:ään ei ole mielestäni yksiselitteistä.

5.2 Lisenssisopimus lisenssinantajan ja lisenssinsaajan konkurssissa

5.2.1 Sijaantulo-oikeuteen vaikuttavat esteet lisenssisopimuksen näkökulmasta lisenssinsaajan konkurssissa

Immateriaalioikeudet voivat muodostaa merkittävän osuuden yrityksen arvosta, kuten edellä on useaan otteeseen todettu. Immateriaalioikeudellinen lisenssisopimus voi myös monesti olla

²²² Pekki 2004, s. 117.

²²³ HE 26/2003 vp, s. 72.

²²⁴ Pekki 2004, s. 117.

²²⁵ Pekki 2004, s. 117.

²²⁶ Harenko et. al. 2024, s. 499.

arvokas osa yrityksen toimintaa, sillä lisenssisopimukset saattavat olla keskeinen pohja esimerkiksi yrityksen liiketoiminnalle ja sen kehittämiseksi²²⁷. Lisenssisopimuksilla on siten merkitystä sopimuksen osapuolten konkurssissa. Edellä on käsitelty tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssioikeuksien asemaa konkurssipesän omaisuudessa sekä niiden luovutusmahdollisuuksia konkurssipesän näkökulmasta. Pääsääntönä on pidettävä lisenssioikeuksien luovutuskelvottomuus silloin, kun edelleenluovutusoikeudesta ei ole erikseen sovittu. Poikkeuksena edelleenluovutuskiellon olettamaan on konkurssipesän mahdollisuus luovuttaa liikkeeseen kuuluva tekijänoikeudellinen lisenssioikeus osana omaisuuden kokonaisuutta.²²⁸

Käyttöoikeuden realisointi ei kuitenkaan ole konkurssipesän ainoa keino hyödyntää lisenssisopimusta, sillä konkurssipesällä saattaa olla tarve käyttöoikeuden käyttämiseen muutoinkin. Konkurssipesän omaisuuteen voi mahdollisesti kuulua esimerkiksi keskeneräisiä tuotteita, jotka edellyttävät lisenssioikeuden hyödyntämistä, jotta kyseinen omaisuus saadaan saatettua realisoitavaksi. Toinen vaihtoehto voi olla konkurssihallinnon päätös liiketoiminnan jatkamisesta liiketoiminnan kokonaisuutta ajatellen, jolloin tiettyjen sopimusten jatkaminen saattaa olla tarpeen. Konkurssipesän oikeus tulla velallisen tilalle lisenssisopimuksen osapuoleksi nousee tässä tilanteessa relevantiksi.²²⁹ Myös konkurssilain esitöissä tunnustetaan, että vaikka omaisuuden käyttöoikeus ei ole luovutuskelpoinen eikä sen vuoksi realisoitavissa, konkurssipesällä voi kuitenkin olla oikeus käyttää käyttöoikeutta konkurssin aikana. Omaisuuden käyttäminen saattaa edellyttää, että konkurssipesä käyttää KonkL 3:8:n mukaista sijaantulo-oikeuttaan. Omaisuuden luovutuskelvottomuudesta ei siis suoraan seuraa kielto käyttää omaisuutta esimerkiksi konkurssipesän harjoittamassa tuotannollisessa toiminnassa.²³⁰

KonkL 3:8 soveltuu myös konkurssipesän sijaantulo-oikeuteen lisenssisopimukseen²³¹. Kuten edellä käsitelty, konkurssiin suoraan vaikuttavat konkurssiehdot, jotka oikeuttaisivat esimerkiksi lisenssisopimuksen purun toisen sopimusosapuolen konkurssin johdosta ovat tehottomia konkurssipesään nähden. Kun konkurssipesä on ollut lisenssinsaajan asemassa, saattaa olla, että lisenssioikeuden käytölle on tarvetta konkurssiin asettamisen jälkeenkin. Tällöin, jos konkurssihallinto katsoo tarpeelliseksi ja velkojien etujen mukaiseksi, konkurssipesä voi käyttää KonkL 3:8:n mukaista sijaantulo-oikeuttaan ja tulla velallisen tilalle lisenssisopimukseen.

²²⁷ Oesch 2024, s. 13.

²²⁸ Ks. tarkemmin 4 luvussa käsitelty.

²²⁹ Pekki 2004, s. 99. Ks. myös Tuomisto 1991 s. 46–47.

²³⁰ HE 26/2003 vp, s. 72.

²³¹ Tuomisto 2025, s. 210.

Lisenssisopimukset ovat yleensä mielletty muodostavan eräänlaisen kestovelkasuhteen, joka voidaan joltain osin rinnastaa vuokrasopimukseen. Lisenssinsaajan konkurssissa käytettyä sijaantulo-oikeutta lisenssisopimukseen muuttaa esimerkiksi lisenssimaksut massavelkasaataviksi, jotka konkurssipesä ottaa vastattavakseen.²³² Jos konkurssipesä päättää tulla velallisen sijaan lisenssisopimukseen, konkurssipesä käytännössä vastaa sopimuksen ehdoista kaikilta osin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi kustannusyhtiön konkurssissa, että pesänhoitajan on noudatettava kustannussopimuksen ehtoja esimerkiksi hinnoitteluun liittyen ja kirjojen myyntitavan osalta.²³³

Konkurssipesän sijaantulo-oikeuden käyttäminen lisenssinsaajan konkurssissa ei välttämättä kuitenkaan ole lisenssinantajan näkökulmasta aina suotuisa ratkaisu. KonkL 3:8.2:ssa säädetään myös sijaantulosäännöksen esteperusteista. Sen mukaan *”konkurssipesän vastapuolella on kuitenkin 1 momentin estämättä oikeus purkaa sopimus, jos siihen on sopimuksen henkilökohtaisesta luonteesta johtuva tai muu erityinen syy, jonka vuoksi ei voida edellyttää, että sopijapuoli jatkaa sopimusta konkurssipesän kanssa”*. Mahdollisessa sijaantuloesteitä koskevassa arvioinnissa on pidettävä erityinen syy lähtökohtaisena edellytyksenä sijaantulon epäämiseksi. Pääsääntönä on siis pidettävä konkurssipesän lain mukainen sijaantulo-oikeus.²³⁴ Lain esitöissä on annettu suuntaviivaa sille, mistä säännöksen esteperusteet voivat mahdollisesti muodostua. Esitöiden mukaan säännöksen henkilökohtaisesta luonteesta johtuva syy voi tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa sopimuksen *”velvoitteen täyttäminen perustuu keskeisesti velallisen henkilökohtaiseen panokseen, tietoihin ja taitoihin”*. Esitöissä annetaan esimerkkinä palvelusopimus, jossa sopimuksen osapuoli on edellyttänyt velallisen itse täyttävän sopimuksen. Erityinen syy sijaantulon epäämiseksi voi myös lain esitöiden mukaan koitua silloin, kun sopimuksen jatkaminen vaikuttaisi negatiivisesti esimerkiksi tuotemerkin arvoon ja sen johdosta aiheuttaa sopimuksen osapuolelle välillistä taloudellista vahinkoa. Säännöksen esteperusteiden edellyttämä erityinen syy voi myös muodostua esitöiden mukaan *”vahvasta perustellusta syytä epäillä konkurssipesän tosiallista mahdollisuutta täyttää sopimusvelvoitteensa”*.²³⁵

Lisenssinsaajan asemassa olevan konkurssipesän sijaantulo-oikeus lisenssisopimukseen on siis pidettävä lähtökohtana, mutta lisenssisopimuksen erityisluonteesta johtuen myös KonkL 3:8.2:n mukaiset esteperusteet voivat tulla arvioitavaksi. Tekijänoikeusjärjestelmä suojaa

²³² Oesch 2024, s. 200 ja 203.

²³³ Möller 1988, s. 634.

²³⁴ Tuomisto 2025, s. 81. Ks. myös Koulu 2003, s. 231.

²³⁵ HE 26/2003 vp, s. 55.

vahvasti tekijän oikeuksia ja kuten edellä todettu, teokset yleensä mielletään olevan kiinteässä yhteydessä tekijänsä persoonaan. Erityisesti tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten näkökulmasta voidaan siis pohtia lisenssinantajan mahdollisuutta vedota esteperusteeseen konkurssipesän sijaantulon epäämiseksi. Esimerkkinä voidaan ottaa jo edellä todettu kirjailijan ja kustannusyhtiön välinen kustannussopimus. ”Muu erityinen syy” esteperusteena voitaisiin pohtia muodostuvan esimerkiksi tilanteessa, jossa kustannusyhtiön konkurssi vaikuttaisi negatiivisesti kirjailijan julkisuuskuvaan erityisesti silloin, kun julkisuuskuva on selkeästi ja kiinteästi sidoksissa kustannusyhtiön maineeseen²³⁶. Tällöin konkurssi voisi aiheuttaa kirjailijalle välillistä taloudellista vahinkoa. Kirjailija voisi mahdollisesti esittää perusteluita esimerkiksi myös moraalisiin oikeuksiinsa vedoten²³⁷. Edelleenluovutusoikeuteen perustuvan ehdon puuttuminen kustannussopimuksessa puoltaa myös ajatusta siitä, että kirjailija on tarkoittanut nimenomaan tietyn kustannusyhtiön olevan kustannussopimuksen toisena osapuolena²³⁸.

Koulun mukaan konkurssipesän sijaantulo-oikeutta koskevia esteperusteita tulisi tulkita suppeasti eli konkurssipesää ”suosivasti”. Koska konkurssipesän sijaantulo-oikeus on pidettävä pääsääntönä, sijaantulo-oikeuden esteperusteeseen vetoavalla on asiassa väittämisen- ja todistustaakka.²³⁹ Millaisessa käytännön tilanteissa lisenssinantajan esteperusteeseen vetoaminen voisi menestyä ei ole täysin selvää. Tekijänoikeudellisille lisenssisopimuksille tavanomaista on niiden henkilökohtainen luonne, jolle on annettava myös painoarvoa. Voidaan kuitenkin johdatella, että KonkL 3:8.2:n mukaisten esteperusteiden soveltuminen immateriaalioikeudellisiin lisenssisopimuksiin tulee arvioida tapauskohtaisesti.

5.2.2 Lisenssisopimuksen kohtalo lisenssinantajan konkurssissa

Oman näkökulmansa tuo myös tilanne, jossa konkurssipesä onkin lisenssinantajan roolissa. KonkL 3:8:n sijaantulo-oikeus soveltuu yhtä lailla myös konkurssipesän oikeuteen tulla velallisen tilalle lisenssisopimukseen, jossa konkurssipesä on lisenssinantajan asemassa. Edellä on käsitelty, että myös tietokoneohjelma voi olla tekijänoikeuslain mukaisen tekijänoikeussuojan piiriin kuuluva teos. Tekijänoikeudella voidaan suojata esimerkiksi ohjelman lähdekoodi²⁴⁰. Tietokoneohjelmien lisensointi voi olla taloudellisesti hyvin arvokasta toimintaa ja tällaisen

²³⁶ Vrt. Saxén 1955, s. 274. Teoksen ostajat eivät kuitenkaan ole yleensä tietoisia kustannusyhtiön konkurssista.

²³⁷ Saxén 1955, s. 274. Vrt. Rosén 1992, s. 89.

²³⁸ Ks. Opetusministeriön työryhmämuistiota ja selvityksiä 2010:9, s. 45, jossa todetaan, että kustannus-alalla tekijä saattaa hyödyntää luovutuksensaajan brändiä ja hyvää mainetta.

²³⁹ Koulun 2003, s. 231 ja Koulun 2009, s. 168.

²⁴⁰ Harenko et. al. 2024, s. 113.

tekijänoikeuteen pohjautuva teknologialisenssisuhde²⁴¹ voi muodostua yritystenkin välillä²⁴². Eri-tyisesti ”räätälöidyille” ohjelmistolisensseille²⁴³ on tyypillistä, että lisenssi ei rajoitu ainoastaan käyttöoikeuden luovuttamiseen, vaan lisenssisopimukseen saattaa kuulua myös ohjelmistotuotteen ylläpitovelvoitteita²⁴⁴.

Kuten edellä käsitelty, yrityksen konkurssi ei automaattisesti lakkauta velallisen olemassa olevat sopimussuhteet eli pääsääntönä on sopimusten jatkuvuus konkurssissa. KonkL 3:8 antaa konkurssipesälle kuitenkin oikeuden valita velkojien edun mukaisesti ja parhaan realisointituloksen saavuttamiseksi, mitkä sopimukset se ottaa vastattavakseen. Tästä lähtökohdasta poiketen KonkL 3:8.2 kuitenkin sääntelee myös esteperusteista, jonka nojalla sopimuksen toinen osapuoli voi mahdollisesti esteperusteiden kriteerien täytyessä purkaa sopimuksen. Konkurssipesällä on myös vakiintuneesti katsottu olevan vetäytymisoikeus eli oikeus vetäytyä velallisen olemassa olevista sopimussuhteista. Jos sopimuksen jatkaminen ei tuo konkurssipesään lisäarvoa, konkurssipesä ei tavanomaisesti voi ottaa sitä vastattavakseen.²⁴⁵ Sopimuksesta vetäytyminen toteutuu käytännössä silloin, kun konkurssipesä ei käytä sijaantulo-oikeuttaan. KonkL 3:8:n säännös antaa siis konkurssipesälle lähtökohtaisesti vapauden valita onko velallisen ennen konkurssia tekemän sopimuksen jatkaminen tarkoituksenmukaista vai ei.

Jos konkurssihallinto päättyy ratkaisuun, ettei sijaantulo lisenssisopimukseen voida katsoa olevan taloudellisesti kannattavaa, se voi päättää olla käyttämättä sijaantulo-oikeuttaan, jolloin käytännön seurauksena on maksukykyisen sopimuspuolen oikeus purkaa sopimus. Lisenssinsaajalle velallisyrittäjän luovuttama lisenssioikeus, saattaa kuitenkin olla merkittävä osa lisenssinsaajan liiketoimintaa, jolloin lisenssisopimuksen päättyminen voi olla lisenssinsaajalle ei toivottu ratkaisu. Joissain tapauksissa lisenssisopimuksen purkaminen kesken lisenssikauden saattaa aiheuttaa ongelmia lisenssinsaajan yritystoiminnassa ja johtaa myös merkittäviin taloudellisiin vahinkoihin.²⁴⁶

²⁴¹ On todettava, että erilaisiin teknologialisensseihin voi liittyä myös muita immateriaalioikeuksia kuten esimerkiksi patentti. Ks. tarkemmin Oesch 2024, 13. luku: Teknologialisenssit.

²⁴² Oesch 2024, s. 206 ja 248.

²⁴³ Esimerkiksi tekijänoikeussuojaa saava tietokoneohjelman lähdekoodi voi olla niin sanottu ”avoin lähdekoodi” (*”open source software”*) tai ”suljettu lähdekoodi” (*”proprietary software”*). Eri ohjelmistolisenssien tyyppejä ei kuitenkaan tässä tutkielmassa käsitellä sen tarkemmin. Ks. esimerkiksi Kennedy 2001, s. 346–347 ja 358 ja Bonsdorff 2014, s. 129–130.

²⁴⁴ Nevalainen 2004, s. 185.

²⁴⁵ Koulou 2024, Insolvenssioikeus – II Konkurssioikeus – 4. Konkurssiin asettaminen ja konkurssin oikeusvaikutukset – Vaikutus sopimus- ja velkasuhteisiin – Jatkumisfiktio.

²⁴⁶ Ks. esimerkiksi Tepora 2014, s. 2, jossa todetaan, että lisenssin taloudellinen merkitys voi olla erittäin suuri lisenssinsaajalle, jonka liiketoiminta on rakennettu tietyn lisenssin varaan.

Konkurssipesän asemaa tekijänoikeudellisena lisenssinantajana on tutkittu hyvin vähän eikä lisenssisopimusten kohteluun konkurssissa ole olemassa erityissääntelyä²⁴⁷. Kuten aiemmin todettu, immateriaalioikeudelliset lisenssisopimukset luonnehditaan tietynlaisiksi erityissopimuksiksi, jotka on kuitenkin katsottu tietyllä tavalla rinnastavan kiinteän ja irtaimen esineen vuokraan²⁴⁸. Erityisesti rekisteröimättömiä immateriaalioikeuksia koskevien lisenssisopimusten kohdalla lisenssinantajan konkurssissa on erityissääntelyn puuttuessa jokseenkin tulkinnallinen.

Esimerkiksi *Tepora* on analysoinut konkurssipesän velvollisuutta pitäytyä lisenssisopimuksissa esineoikeudellisesta näkökulmasta. Konkurssipesän niin sanotun vetäytymisoikeutta rajoittaa juuri esineoikeudelliset sopimussuhteet. Konkurssipesä ei voi vetäytyä tällaisen sopimuksen täyttämistä, jossa sopimuksen osapuolelle on perustettu esineoikeus. Konkurssipesällä on siis velvollisuus täyttää vastapuolen esineoikeudellisesti suojatut oikeudet.²⁴⁹ *Tepora* on pohtinut konkurssipesän vetäytymisoikeutta teollisoikeudellisten lisenssisopimusten osalta. Teollisoikeudet kuten esimerkiksi patentit vaativat tavanomaisesti rekisteröintiä. Tällöin, jos patenttioikeudellinen lisenssisopimus on rekisteröity, rekisteröity lisenssisopimus voitaisiin katsoa sitovan kolmansia osapuolia kuten lisenssinantajan asemassa olevan konkurssipesän velkojia. *Tepora* esittää tulkinnan, että konkurssipesällä ei tällöin olisi oikeutta päättää sopimusta vaan on velvollinen täyttämään sopimusvelvoitteensa lisenssinsaajaa kohtaan.²⁵⁰

On selvää, että edellä esitetty tulkinta lisenssisopimuksen arvioinnista esineoikeudellisesta näkökulmasta ei sovellu ainakaan suoraan tekijänoikeuslissensseihin niiden rekisteröimättömyyden vuoksi. Kuten myös *Tepora* on todennut, rekisteröimätön lisenssisopimus ei sido lisenssinantajan asemassa olevan konkurssipesän velkojia, jolloin oletuksena voidaan pitää konkurssipesän oikeus vetäytyä lisenssisopimuksesta ilman massavelkavastuuta²⁵¹. Ratkaisevaa näyttää olevan siis immateriaalioikeuden rekisteröinti.

Kuten todettu, lisenssisopimusten rinnastaminen kiinteän tai irtaimen vuokraan ei ole yksiselitteistä. Konkurssilain esitöissä todetaan, että konkurssin alkamisen oikeusvaikutukset sopimussuhteisiin ratkeavat yleisen KonkL 3:8:n mukaan, jos muuta erityissäännöstä ei ole. Tällaisia

²⁴⁷ Ks. Koulu 2003, s. 64.

²⁴⁸ Oesch 2024, s. 7. On huomattava, että immateriaalioikeudelliset lissenssit koskevat aineetonta kohdetta, kun taas perinteisessä vuokrasopimuksessa kohteena on tavanomaisesti kiinteä tai irtain omaisuus.

²⁴⁹ Koulu 2003, s. 185 ja Tuomisto 2025, s. 30–31.

²⁵⁰ *Tepora* 2014, s. 12–13.

²⁵¹ *Tepora* 2014, s. 12–13.

erityissääntöjä ovat esitöiden mukaan säännökset, jotka koskevat liikehuoneistojen vuokrasopimuksia, työsopimuksia ja irtaimen kauppaa.²⁵² Suomen vallitsevassa oikeusjärjestelmässä ei ole erityissäännöksiä koskien lisenssisopimusten kohtelua konkurssissa. Näin ollen voidaan tulkita yleisen KonkL 3:8:n soveltaminen olevan lähtökohtainen ratkaisu. Erityissääntelyn puute immateriaalioikeudellisten lisenssisopimusten osalta on noussut esille myös konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä esitetyissä lausunnoissa. Esimerkiksi Suomen Teollisoikeudellinen Yhdistys ry lausunnossaan huomauttaa immateriaalioikeudellisten sopimusten luonteen usein poikkeavan merkittävästikin perinteisimmiksi katsotuista sopimuksista. Yhdistys katsoo, että on jokseenkin epäselvää, miltä osin kyseinen KonkL 3:8 yleissäännös soveltuisi käytännössä tilanteisiin, jossa konkurssivelallinen on lisenssinantajan asemassa ja luovuttanut esimerkiksi jatkuvan käyttöoikeuden tiettyyn immateriaalioikeuteen.²⁵³

Tekijänoikeudellisen lisenssisaaajan asema vaikuttaa siis edellä käsitellyn perusteella olevan vallitsevan oikeustilan puitteissa heikko tilanteissa, jossa konkurssipesä lisenssinantajana ei käytä sijaantulo-oikeuttaan lisenssisopimukseen. Tällöin lisenssisopimus päättyy siltä osin, kun konkurssipesä ei ota sopimusveloitteet vastattavakseen. Tämä muodostuu lisenssinsaaajan näkökulmasta ongelmaksi erityisesti tilanteissa, jossa lisensoidulla käyttöoikeudella on ollut keskeinen asema lisenssinsaaajan toiminnassa.

5.3 Yhdysvalloissa säädetty erityissäännös

Mielenkiintoisen tarkastelukohteen tuo Yhdysvalloissa säädetty erityissäännös lisenssinantajan konkurssin varalta. Tarkoituksena on yleisellä tasolla tarkastella, mitä kyseinen Yhdysvalloissa omaksuttu säännös sisältää, ja miten se vertautuu Suomen vallitsevaan oikeustilaan siltä osin. Yhdysvaltalaisista konkurssilainsäädäntöä tai immateriaalioikeudellista lainsäädäntöä ei myöskään oteta muilta osin tarkempaan käsittelyyn. Kuten edellä käsitelty, kotimaisen vallitsevan oikeustilan puitteissa konkurssipesällä voidaan tulkita olevan lähtökohtaisesti oikeus olla käyttämättä sijaantulo-oikeuttaan tekijänoikeuslisenssisopimukseen, jolloin konkurssipesä ei ota lisenssisopimusveloitteet vastattavakseen.

Yhdysvaltojen konkurssisääntöön (Bankruptcy Code, BC), on vuonna 1988 lisätty erityissäännös BC 365(n) § lisenssinantajan konkurssitilanteen varalta. Kyseinen säännös koskee niin sanottuja

²⁵² HE 26/2003 vp, s. 55.

²⁵³ Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 26.

täyttämättömiä sopimuksia (*“executory contracts”*²⁵⁴) ja erääntymättömiä vuokrasopimuksia (*“unexpired leases”*), ja sääntelee niiden asemasta konkurssissa. Immateriaalioikeudellisten lisenssien osalta säännös koskee nimenomaan mainittuja täyttämättömiä sopimuksia²⁵⁵. BC 365(n) § koskee laissa säädetyn immateriaalioikeudet määritelmän mukaisia immateriaalioikeuksia, mukaan lukien tekijänoikeuksia²⁵⁶.

Ennen kyseisen erityissäännöksen lisäämistä, tuomioistuimet sallivat konkurssipesän pesänhoitajan hylätä (*“reject”*) konkurssipesälle rasiitteena oleva täyttämätön sopimus, joka on voinut olla myös immateriaalioikeudellinen sopimus. Yhdysvalloissa tunnistettiin ongelma, jossa lisenssisopimuksen päättyminen lisenssinantajan konkurssipesän hylkäämän lisenssisopimuksen johdosta kesken lisenssikauden saattoi aiheuttaa lisenssinsaajalle esimerkiksi merkittävää immateriaalioikeudellista arvonmenetystä. BC 365(n) § antaa lisenssinsaajalle oikeuden jatkaa immateriaalioikeudellisen lisenssioikeuden käyttöä lisenssisopimuksen mukaisesti, vaikka lisenssinantajan asemassa oleva konkurssipesä hylkäisi sopimuksen.²⁵⁷ Tarkemmin säännös antaa lisenssinsaajalle käytännössä kaksi vaihtoehtoa tilanteissa, jossa lisenssinantajan asemassa oleva konkurssipesä on päättänyt hylätä lisenssisopimuksen. Lisenssinsaaja voi kohdella lisenssinantajan hylkäämää lisenssisopimusta puretuksi, jos sopimuksen hylkäys voidaan katsoa sopimusehtojen mukaisena sopimusrikkomuksena²⁵⁸, ja vaatia konkurssipesältä vahingonkorvausta sen johdosta. Toisena vaihtoehtona lisenssinsaaja voi päättää säilyttää lisenssisopimuksen mukaiset immateriaalioikeutensa, mahdolliset yksinoikeudet mukaan lukien. Eli toisin sanoen lisenssinsaaja voi jatkaa lisenssioikeuden käyttöä.²⁵⁹

²⁵⁴ Yhdysvalloissa käytetään vakiintuneesti niin sanottu *“Countryman”* -määritelmää sen arvioimiseksi onko sopimus *executory contract*. Vern Countrymanin mukaan: *“A contract is executory only where the obligations of both the debtor and the other party to the contract are so far unperformed that the failure of either to complete performance would constitute a material breach excusing the performance of the other.”* Ks. Mills 2001, s. 579–580.

²⁵⁵ Reutter 2025, s. 38–39.

²⁵⁶ Immateriaalioikeuden määritelmä 11 USC § 101(35A): *“The term “intellectual property” means [...] E) work of authorship protected under title 17; [...]”*. Ks. myös Moore 1992–1993, s. 595–596. Moore myös toteaa tekijänoikeuksien osalta, että BC 365(n) § soveltuu harvoin eksklusiivisiin tekijänoikeuslisenseihin (*“properly recorded exclusive licenses”*), sillä säännös lähtökohtaisesti soveltuu niin sanottuihin täyttämättömiin tekijänoikeuslisenseihin (*“executory licenses”*). Eksklusiivisia tekijänoikeuslisensejä ei tässä yhteydessä lähtökohtaisesti katsota täyttämättömiksi lisensseiksi. Tätä ei kuitenkaan tässä tutkielmassa tarkastella sen enempää.

²⁵⁷ Mills 2001, s. 580 ja 582–583.

²⁵⁸ Ks. Koulu 2003, s. 190, jossa todetaan, että 365 §:ssä tarkoitettu sopimuksen hylkäys on käsitteellisesti velallisen sopimusrikkomus.

²⁵⁹ Mills 2001, s. 582–583.

Ensimmäinen BC 365(n) §:n tarjoamaan vaihtoehtoon liittyvä vahingonkorvausvaatimus käytännössä tarkoittaa etuoikeudetonta konkurssisatavaa, jolloin saatavan maksu kokonaisuudessaan jää epätodennäköiseksi²⁶⁰. Tällöin lisenssinsaajan käyttöoikeus myönnettyyn lisenssiin myös lakkaa. Säännöksen toinen mahdollistama vaihtoehto lisenssinsaajan oikeudesta jatkaa lisenssisopimusta konkurssipesän sen hylätessä tarkoittaa käytännössä, että velallisen tulee sallia lisenssinsaajan lisenssin käytön jatkamista sen jäljellä olevan sopimuksen voimassaoloajan²⁶¹. Vaikka lisenssinsaaja päättäisi jatkaa lisenssisopimusta, sopimuksen hylkääminen konkurssipesän toimesta kuitenkin vapauttaa velallisen muista jäljellä olevista jatkuvista sopimusvelvoitteistaan²⁶². Lisenssinsaajan on myös lisenssisopimusta säilyttäessään jatkettava rojaltimaksujen suorittamista velalliselle sopimuksen mukaisesti²⁶³. Kun lisenssinsaaja päättää säilyttää käyttöoikeuden lisenssiin BC 365(n) §:n nojalla, hänen myös katsotaan luopuneen kuitausoikeudestaan sekä konkurssipesään kohdistuvista vahingonkorvausvaatimuksista²⁶⁴. On todettava, että Yhdysvalloissa on tunnistettu omaksutun erityissäätelyn myös tuottavan erinäisiä ongelmia tai kiistakysymyksiä kuten esimerkiksi, mitä kaikkea rojaltimaksut käsittävät, *non-exclusive* lisenssinsaajaan heikot mahdollisuudet puuttua oikeuden loukkauksiin ja siirtokelvottomiin lisenssisopimuksiin liittyvät kysymykset ja kyseisen erityissäännöksen soveltuvuudesta niiltä osin.²⁶⁵

Edellä esitetty Yhdysvalloissa omaksuttu erityissäännös lisenssinantajan konkurssista poikkeaa siltä osin merkittävästikin Suomen vallitsevasta oikeustilasta. Kuten todettu, Suomen vallitsevassa oikeusjärjestelmässä ei ole vastaavaa eikä yleistä erityissäätelyä lisenssisopimusten kohtelusta konkurssissa. Suomen Teollisoikeuden Yhdistys ry on konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä lausunnoissa esittänyt pohdittavaksi varsin samankaltaista ratkaisua kuin Yhdysvalloissa on omaksuttu. Yhdistys esitti pohdittavaksi erillissäännöksen laatimista immateriaalioikeudellisten sopimusten osalta, joka määrittäisi konkurssipesän oikeutta sitoutua velallisen sopimukseen ja mahdollisesta velvollisuudesta sitoutua käyttöluvan jatkumiseen myös konkurssin jälkeen. Perusteluna tähän oli esimerkiksi juuri edellä esitetty kanta siitä, että lisenssinsaajan liiketoiminnan kannalta saattaa olla kriittistä, että käyttöoikeus säilyy voimassa.²⁶⁶

²⁶⁰ Marshall 2025, s. 534. Ks. myös Nevalainen 2004, s. 196.

²⁶¹ Ks. BC § 365 (n)(1)(B).

²⁶² Mills 2001, s. 583.

²⁶³ Ks. BC § 365 (n)(2)(B).

²⁶⁴ Marshall 2025, s. 535.

²⁶⁵ Mills 2001, s. 585 ja Marshall 2025, s. 532–533. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan syvennytä sen tarkemmin Yhdysvalloissa tunnistettuihin ongelmiin, sillä se vaatisi syvempää käsittelyä vallitsevasta oikeusjärjestelmästä.

²⁶⁶ Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 27.

Vaikka Yhdysvalloissa omaksuttu erityissääntely mahdollistaa lisenssinsaajalle oikeuden jatkaa lisenssioikeuden käyttöä myös konkurssin alkamisen jälkeen ja tuo sääntelyn kautta samalla tietynlaista ennakoitavuutta siitä, mitä lisenssisopimuksille tapahtuu konkurssissa, kyseinen kanta ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton. Tällaisen erityissääntelyn omaksuminen Suomen oikeuteen olisi suoraan ristiriidassa Suomessa omaksutun lähtökohdan kanssa siitä, että konkurssipesä saa lähtökohtaisesti parhaalla katsomallaan tavalla päättää konkurssipesän sijaantulo-oikeudesta velallisen sopimukseen tai olla käyttämättä sijaantulo-oikeutta. Jos konkurssipesä katsoo, ettei velallisen lisenssisopimukseen ole taloudellisesti järkevää eikä velkojien edun mukaista sitoutua, tällaisen säännöksen omaksuminen saattaisi vaikuttaa negatiivisesti velkojien intressiin, mikä taas olisi ristiriidassa velkojansuojan periaatteen kanssa. Toisaalta Yhdysvalloissa omaksutun kannan mukaan konkurssipesän hylkäämä lisenssisopimus vapauttaa velallisen sopimuksen muista jatkuvista velvoitteista, vaikka lisenssinsaaja päättäisi käyttää oikeuttaan jatkaa lisenssioikeuden käyttöä²⁶⁷. Konkurssipesä jää vastuuseen sallia lisenssinsaajan jatkaa lisenssioikeuden käyttöä jäljellä olevan sopimuksen voimassaoloajan, mutta voi välttää esimerkiksi lisenssisopimukseen liittyvät muut mahdolliset ylläpito- ja tukivelvoitteet²⁶⁸. Tällöin konkurssipesä säästyisi ainakin näiltä lisäkustannuksilta. Toisaalta voidaan myös pohtia lisenssinsaajan todellista hyötyä lisenssioikeuden käytön jatkamisesta sellaisessa tilanteessa, jossa velallisyriitys ei enää vastaa mahdollisista tuki- ja ylläpitovelvoitteista. Mielestäni voisi kuitenkin olla ennakoitavuuden ja oikeustilan selkeyttämisen vuoksi tarpeellista, että myös Suomen lainsäädäntöön kehitettäisiin erityissääntely, jossa säädetään tarkemmin lisenssisopimuksen ja lisenssisopimusosapuolten asemasta konkurssitilanteissa.

²⁶⁷ Mills 2001, s. 583 ja Marshall 2025, s. 533.

²⁶⁸ Nevalainen 2004, s. 197.

6 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa on tarkasteltu tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asemaa konkurssissa. Tutkielmassa on tarkasteltu voimassa olevia oikeusnormeja systematisoimalla ja tulkitsemalla niitä tutkimusaineiston perusteella lainopillisen metodin mukaisesti. Tutkimuskysymykset jaettiin neljään pääkysymykseen, jotka muodostivat johdonmukaisen rungon aiheen tutkimiselle. Tutkimustulokset osoittavat, että Suomen vallitseva oikeusjärjestelmä konkurssilainsäädännön ja immateriaalioikeussääntöjen yhteensovittamisen osalta on joltain osin puutteellinen ja tulkinnallinen. Jo vuonna 2004 konkurssilain kokonaisuudistuksessa esiin nostetut aiheet immateriaalioikeudellisen erityissääntelyn lisäämiseen konkurssitilanteiden varalta on tutkimustulosten mukaan osoittautunut edelleen ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi.

Ensimmäiset tutkimuskysymykset liittyivät tekijänoikeuksien ja niihin liittyvien lisenssioikeuksien kuulumiseen konkurssipesän omaisuuteen, sekä konkurssipesän oikeuteen luovuttaa kyseisiä oikeuksia. Tutkimustulosten mukaan tekijänoikeudet ja niihin liittyvät lisenssioikeudet voivat kuulua konkurssipesän omaisuuteen ja olla realisoitavissa lähtökohtaisesti vain silloin, kun tekijänoikeuden edelleen luovutukseen on saatu luovutuksenantajalta suostumus. Toisin sanoen silloin, kun tekijänoikeudet ovat luovutuskelpoisia. Konkurssipesän näkökulmasta ratkaisevaa on siten luovutussopimukseen otettu ehto edelleenluovutusoikeudesta tai suostumuksen saaminen luovutuksenantajalta. Tutkielman myötä selvisi myös TekijäL 40 b §:n tulkinnanvaraisuus sen osalta siirtykö säännöksen tarkoittamassa tilanteessa työnantajalle myös oikeus edelleen luovuttaa tietokoneohjelman tekijänoikeus. Nimenomaisen määräyksen puuttuessa laista näkisin epäselvyyksien välttämiseksi järkeväksi sopia erikseen edelleenluovutusoikeudesta myös tässä tilanteessa.

Poikkeuksena edellä mainittuun oletettavaan edelleenluovutuskiellosta on konkurssipesän oikeus luovuttaa tekijänoikeus osana liiketoiminnan kokonaisuusmyyntiä. Tällaiseen luovutukseen konkurssipesä ei tarvitse luovutuksenantajalta erillistä suostumusta. Laissa ei kuitenkaan säädetä suoraan liikkeen luovutuksen määritelmän edellytyksistä tässä yhteydessä, mutta korkein oikeus on ottanut muutamassa ratkaisussaan kantaa kyseisen luovutuksen arviointiin. Kun konkurssipesä luovuttaa tekijänoikeuden osana liikkeen luovutuksen kokonaisuusmyyntiä, se jää kuitenkin vastuuseen sopimuksen täyttämiseksi. Aihetta pohdittiin konkurssilainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä siltä osin, pitäisikö kyseistä vastuuta rajoittaa. Konkurssipesän kannalta tällainen ajallisesti rajoittamaton vastuu ei kuitenkaan ole konkurssin kannalta tarkoituksenmukainen. Jos lain säännöstä muutettaisiin rajoittamalla konkurssipesän vastuuta,

muutoksessa tulisi huomioida myös tekijänoikeuden henkilökohtainen luonne, jolloin tekijän asemaa ei saisi heikentää²⁶⁹.

Tekijänoikeusjärjestelmän vallitsevan sopimusvapauden perusteella, tutkimuksessa tarkasteltiin lisäksi luovutussopimukseen otettua ehtoa, jossa erikseen kielletään tekijänoikeuden tai lisenssioikeuden luovutus myös liikkeen luovutuksen yhteydessä. Koska tällainen ehto voidaan katsoa olevan luovutuksenantajan tahtoon perustuva eikä suoraan lain nojaan perustuva, tällainen kieltoehto koskien tekijänoikeuden luovutusta liikkeen luovutuksen yhteydessä ei voida pitää konkurssipesää sitovana. Konkurssilain hallituksen esityksessä todetaan, että ”*rajoitetun esineoikeuden, kuten käyttöoikeuden luovuttaja voi edelleen kieltää oikeuden siirtämisen tai asettaa siirrettävyyttä koskevia rajoituksia oikeudenhaltijan velkojia sitovin vaikutuksin*”²⁷⁰. Tutkielmassa päädyttiin katsomaan, että siltä osin, kun tekijänoikeudellinen lisenssioikeus on mahdollisesti analogisesti rinnastettavissa hallituksen esityksessä todettuun käyttöoikeuteen, voitaisiin lisenssioikeuksien kohdalla katsoa tällaisen luovutusrajoitusta koskevan ehdon sitovan konkurssipesää. On kuitenkin huomattava, että hallituksen esityksessä todettu koskee rajoitettuja esineoikeuksia, joten sen soveltuvuutta tekijänoikeudellisiin lisenssioikeuksiin ei ole täysin selvää. Siltä osin, kun tekijänoikeudelliset lisenssioikeudet ei voida katsoa rinnastuvan hallituksen esityksessä todettuun, olisi lisenssioikeuksienkin kohdalla tällainen luovutusrajoitukseen liittyvä ehto liikkeen luovutuksen osalta konkurssipesään nähden tehoton.

Vaikka lisenssioikeus ei olisi realisointikelpoinen, se ei kuitenkaan ole täysin konkurssipesän hyödyntämismällän ulkopuolella. Konkurssipesällä voi silti olla oikeus käyttää lisenssioikeutta esimerkiksi käyttämällä sijaantulo-oikeuttaan. Tutkimuksen luvussa 5 selvitettiin konkurssipesän sijaantulo-oikeuteen liittyviä kysymyksiä lisenssisopimusten näkökulmasta. Suomen vallitsevassa oikeusjärjestelmässä ei ole erityissäännöksiä koskien lisenssisopimusten kohtelua konkurssissa, joten lisenssisopimuksiin sovelletaan konkurssilain yleistä säännöstä sijaantulo-oikeudesta. Konkurssilain kokonaisuudistuksen yhteydessä annetuissa lausunnoissa on tunnistettu erityissäännösten puute lisenssisopimusten osalta ja todettu immateriaalioikeudellisten sopimusten poikkeavan luonteeltaan huomattavasti perinteisimmiksi katsotuista sopimuksista, johon konkurssilain sijaantulo-säännös vaikuttaa parhaiten soveltuvan²⁷¹.

²⁶⁹ Ks. esimerkiksi Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 96.

²⁷⁰ HE 26/2003 vp, s. 74.

²⁷¹ Lausuntoja ja selvityksiä 2003:17, s. 26.

Erityisesti lisenssinantajan konkurssissa lisenssinsaajan heikko asema korostuu silloin, kun lisenssinantajan asemassa oleva konkurssipesä päättää olla käyttämättä sijaantulo-oikeuttaan, jolloin lopputuloksena on pääsääntöisesti lisenssisopimuksen päättyminen. Lisenssinsaajan näkökulmasta lisenssioikeuden käytön katkeaminen kesken lisenssikauden saattaa aiheuttaa taloudellista vahinkoa ja muita haasteita erityisesti tilanteissa, joissa lisenssinsaajan yritystoiminta on kiinteästi sidoksissa lisenssioikeuden käyttöön. Tutkielmassa tehtiin kevyt oikeusvertaileva katsaus Yhdysvalloissa säädetyistä erityissäännöksistä lisenssinantajan konkurssien varalta. Erityissäännös mahdollistaa lisenssinsaajan valita kahdesta vaihtoehdosta lisenssinantajan konkurssitilanteessa, joista yksi vaihtoehto on lisenssioikeuden käytön jatkaminen. Vaikka Yhdysvalloissa omaksuttu ratkaisu ei sellaisenaan välttämättä toimisi Suomen oikeusjärjestelmään otettuna, näkisin kuitenkin tarpeelliseksi lisätä myös Suomen lainsäädäntöön erityissääntelyä lisenssisopimusten kohtelusta konkurssissa. Erityissääntely toisi enemmän ennakoitavuutta ja selkeyttä lisenssisopimusten ja lisenssisopimusosapuolten asemaan konkurssitilanteissa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että tekijänoikeuksien ja tekijänoikeudellisten lisenssisopimusten asemaan konkurssissa liittyy edelleen tulkinnallisuuksia. Immateriaalioikeuksien merkityksen kasvaessa ja yritysten aineettoman pääoman lisääntyessä tarkoittaa, että myös konkurssimenettelyssä immateriaalioikeudellisilla kysymyksillä on kasvava rooli. Tulevaisuudessakin tullaan väistämättä kohtaamaan edellä esitetyt jännitteet immateriaalioikeudellisten säännösten ja konkurssioikeussäännösten yhteensovittamisesta.